

İZMİR

SOSYAL BİLİMLER DERGİSİ

İZMİR JOURNAL OF SOCIAL SCIENCES

Yıl/Year :2022 Cilt/Volume:4 Sayı/Issue No:1

E-ISSN: 2687-4407

İZMİR AKADEMİ
DERNEĞİ

İZMİR SOSYAL BİLİMLER DERGİSİ

İzmir Journal of Social Sciences

e-ISSN:2687-4407

Cilt/Volume :4

Sayı/Number:1

Yıl/Year:2022

TARANDIĞIMIZ DİZİNLER

Index Copernicus

Index Copernicus (Master List)

CrossRef

ROAD

Academic Resource Index (Researchbib)

Scientific Indexing Services (SIS)

ASOS Index

Google Scholar

Academia.edu

Advanced Science Index

Base

OpenAIRE

WorldCat

Türk Eğitim İndeksi

IAD OpenAccess

DİZİNLER / INDEXES

Index Copernicus

<https://journals.indexcopernicus.com/search/journal/issue?issueId=all&journalId=63718>

Index Copernicus (Master List)

<https://journals.indexcopernicus.com/search/details?id=63718>

CrossRef

https://search.crossref.org/?q=2687-4407&from_ui=yes

ROAD

<https://portal.issn.org/resource/ISSN/2687-4407>

Academic Resource Index (Researchbib)

<http://journalseeker.researchbib.com/view/issn/2687-4407>

Scientific Indexing Services (SIS)

<http://sindex.org/JournalList.aspx?ID=6661>

ASOS Index

<https://asosindex.com.tr/index.jsp?modul=journal-page&journal-id=413>

Google Scholar

<https://scholar.google.com/citations?user=rOqDpooAAAAJ&hl=tr>

Academia.edu

<https://independent.academia.edu/izmirjss>

Advanced Science Index

<http://journal-index.org/index.php/asi/article/view/3501>

Base

<https://www.base-search.net/Search/Results?type=all&lookfor=%C4%B0Zmir+Sosyal+Bilimler+Dergisi&ling=1&oaboost=1&name=&thes=&refid=dcren&newsearch=1>

OpenAIRE

<https://explore.openaire.eu/search/find?fv0=%222687-4407%22&f0=q&active=result>

WorldCat

https://www.worldcat.org/search?q=+2687-4407&qt=results_page

Türk Eğitim İndeksi

<http://www.turkegitimindeksi.com/Search.aspx?where=journal&field=all&text=%C4%B0Zmir%20Sosyal%20Bilimler%20Dergisi>

IAD OpenAccess

<http://openaccess.izmirakademi.org/index.php/iad/preprints/category/ijss>

İZMİR SOSYAL BİLİMLER DERGİSİ

Cilt: 4 Sayı: 1 Yıl: 2022

Derginin Sahibi : İZMİR AKADEMİ DERNEĞİ
Sorumlu Müdür : Tahir Anıl GÜNGÖRDÜ
Yönetim Yeri : İzmir
Yayının Türü : Haziran ve Aralık olmak üzere yılda iki sayı olarak elektronik ortamda yayınlanır.

Editör : Araş. Gör. Tahir Anıl GÜNGÖRDÜ, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Türkiye

---

Editör Kurulu Üyeleri / Editorial Board Members

Maliye Alan Editörü

Prof. Dr. Bülent Derviş, Uluslararası Vizyon Üniversitesi, Kuzey Makedonya

İktisat Alan Editörü

Doç. Dr. Selim Şanlısoy, Dokuz Eylül Üniversitesi, Türkiye

Yönetim Bilişim Sistemleri Alan Editörü

Doç. Dr. Aybeyan Selim, Uluslararası Vizyon Üniversitesi, Kuzey Makedonya

İşletme Alan Editörü

Doç. Dr. Melissa Nihal CAGLE, Dokuz Eylül Üniversitesi, Türkiye

Dr. Öğr. Üyesi Narimane Dris, Ferhat Abbas Üniversitesi- Serif 1 Cezayir

Avrupa Çalışmaları ve Balkan Siyaseti Alan Editörü

Doç. Dr. Çağdaş Cengiz, Dokuz Eylül Üniversitesi, Türkiye

Dr. Önder Canveren, Dokuz Eylül Üniversitesi, Türkiye

Kamu Yönetimi Alan Editörü

Araş. Gör. Anıl Tahir Güngördü, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Türkiye

---

Yazışma Adresi : İzmir Sosyal Bilimler Dergisi

Adres : Büyükkale Mh. Kerimoğlu Sk. No:40-2 Tire/İZMİR

Web : <https://dergipark.org.tr/tr/pub/izsbd>

Email : izmirakademidernegi@gmail.com

Email : izmirsbd@gmail.com

Email : izmirjss@gmail.com

Uluslararası Danışma ve Bilim Kurulu / International Scientific and Advisory Board

---

- Prof. Dr. Adalet Hazar; Başkent Üniversitesi, Türkiye
Prof. Dr. Ahmet Kaya; Ege Üniversitesi, Türkiye
Prof. Dr. Ahmet Özen; Dokuz Eylül Üniversitesi, Türkiye
Prof. Dr. Bahrija Umihanic; University Of Tuzla, Bosnia Herzegovina
Prof. Dr. Elshan Bagırzadeh; Azerbaijan State University Of Economics, Azerbaijan
Prof. Dr. Fatih Coşkun Ertaş; Atatürk Üniversitesi, Türkiye
Prof. Dr. Giuseppe Galassi; University Of Parma, Italy
Prof. Dr. Güneş Yılmaz; Alanya Alaaddin Keykubat Üniversitesi, Türkiye
Prof. Dr. Gürbüz Özdemir; Çankırı Karatekin Üniversitesi, Türkiye
Prof. Dr. Hakan Altın; Aksaray Üniversitesi, Türkiye
Prof. Dr. Hakan Kahyaoğlu; Dokuz Eylül Üniversitesi, Türkiye
Prof. Dr. Halit Targan Ünal; Doğu Üniversitesi, Türkiye
Prof. Dr. İlker Kıymetli Şen; İstanbul Ticaret Üniversitesi, Türkiye
Prof. Dr. İrfan Kalaycı; İnönü Üniversitesi, Türkiye
Prof. Dr. İsmail Küçükaksoy; Kütahya Dumlupınar Üniversitesi, Türkiye
Prof. Dr. Kâmil Tüğen; Dokuz Eylül Üniversitesi, Türkiye
Prof. Dr. Osman Çevik; Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi, Türkiye
Prof. Dr. Ruziye Cop; Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Türkiye
Prof. Dr. Sadık Özlen Başer; Dokuz Eylül Üniversitesi, Türkiye
Prof. Dr. Serdar Kurt; Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Türkiye
Prof. Dr. Süleyman Uyar; Alanya Alaaddin Keykubat Üniversitesi, Türkiye
Prof. Dr. Süleyman Yükçü; Dokuz Eylül Üniversitesi, Türkiye
Prof. Dr. Şenol Babuşcu; Başkent Üniversitesi, Türkiye
Prof. Dr. Şerafettin Sevim; Kütahya Dumlupınar Üniversitesi, Türkiye
Prof. Dr. Verda Canbey Özgüler; Anadolu Üniversitesi, Türkiye
Prof. Dr. Yusuf Cahit Çukacı; İnönü Üniversitesi, Türkiye
Prof. Dr. Zeki Boyraz; Fırat Üniversitesi, Türkiye
Doç. Dr. Ayşe Atılğan Yaşa; Manisa Celâl Bayar Üniversitesi, Türkiye
Doç. Dr. Ayşegül Taş; Çankaya Üniversitesi, Türkiye
Doç. Dr. Ayşenur Tarakçıoğlu Altınay; Uşak Üniversitesi, Türkiye
Doç. Dr. Beata Ślusarczyk; Czestochowa University Of Technology, Poland
Doç. Dr. Birsal Sabuncu; Pamukkale Üniversitesi, Türkiye
Doç. Dr. Burcu Oralhan; Nuh Naci Yazgan Üniversitesi, Türkiye
Doç. Dr. Cevdet Yiğit Özbek; Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi, Türkiye
Doç. Dr. Chung Jee Fenn; Berjaya University College, Malaysia
Doç. Dr. Çağdaş Cengiz; Dokuz Eylül Üniversitesi, Türkiye
Doç. Dr. Dinmukhamed Kelesbayev; Khoja Akhmet Yassawi International Kazakh-Turkish University, Kazakistan
Doç. Dr. Dilek Sürekçi Yamaçlı; Nuh Naci Yazgan Üniversitesi, Türkiye
Doç. Dr. Ekrem Yaşar Akçay; Hakkari Üniversitesi, Türkiye
Doç. Dr. Emir Mehmedović; University Of Sarajevo , Bosnia Herzegovina
Doç. Dr. Gül Kayalidere; Manisa Celâl Bayar Üniversitesi, Türkiye
Doç. Dr. Gülizar Çakır Sümer; İnönü Üniversitesi, Türkiye
Doç. Dr. Habip Demirhan; Hakkari Üniversitesi, Türkiye
Doç. Dr. Hakan Murat Arslan; Düzce Üniversitesi, Türkiye
Doç. Dr. Hakan Pabuçcu; Bayburt Üniversitesi, Türkiye
Doç. Dr. Hatime Kamilçelebi; Kırklareli Üniversitesi, Türkiye
Doç. Dr. Hilmiye Türesin Tetik; Manisa Celâl Bayar Üniversitesi, Türkiye
Doç. Dr. Jelena Poljasevic; University Of Banja Luka , Bosnia Herzegovina
Doç. Dr. Kadir Tutkavul; Dumlupınar Üniversitesi, Türkiye

Uluslararası Danışma ve Bilim Kurulu / International Scientific and Advisory Board

---

- Doç. Dr. Kamile Bahar Aydın; Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi, Türkiye
Doç. Dr. Nagy Henrietta; Szent Istvan University, Macaristan
Doç. Dr. Nevzat Tetik; İnönü Üniversitesi, Türkiye
Doç. Dr. Nurcan Süklüm; Hitit Üniversitesi, Türkiye
Doç. Dr. Oytun Meçik; Eskişehir Osmangazi Üniversitesi, Türkiye
Doç. Dr. Özge Korkmaz; Malatya Turgut Özal Üniversitesi, Türkiye
Doç. Dr. Tajana Serdar Raković; University Of Banja Luka, Bosnia Herzegovina
Doç. Dr. Tekin Avaner; Jandarma ve Sahil Güvenlik Akademisi, Türkiye
Doç. Dr. Umut Ali Koray Kayalidere; Manisa Celâl Bayar Üniversitesi, Türkiye
Doç. Dr. Ural Gökay Çiçekli; Ege Üniversitesi, Türkiye
Doç. Dr. Üzeyir Aydın; Dokuz Eylül Üniversitesi, Türkiye
Doç. Dr. Yaşar Akça; Bartın Üniversitesi, Türkiye
Doç. Dr. Zahide Acar; Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Türkiye
Dr. Öğr. Üyesi Aysun Kahraman; Manisa Celâl Bayar Üniversitesi, Türkiye
Dr. Öğr. Üyesi Aysen Bakkaloğlu; Nişantaşı Üniversitesi, Türkiye
Dr. Öğr. Üyesi Banu Sarıbay; Türk Hava Kurumu Üniversitesi, Türkiye
Dr. Öğr. Üyesi Barış Kandeğer; Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Türkiye
Dr. Öğr. Üyesi Caner Ekizceleroğlu; Trakya Üniversitesi, Türkiye
Dr. Öğr. Üyesi Esra Gökçen Kaygısız; Giresun Üniversitesi, Türkiye
Dr. Öğr. Üyesi Fatma Selen Madenoğlu; Abdullah Gül Üniversitesi, Türkiye
Dr. Öğr. Üyesi Gaye Topa Çiftçi; Alanya Hamdullah Emin Paşa Üniversitesi, Türkiye
Dr. Öğr. Üyesi Gözde Koca; Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi, Türkiye
Dr. Öğr. Üyesi Gülseren Mutlu; Pamukkale Üniversitesi, Türkiye
Dr. Öğr. Üyesi Hatice Kübra Kandemir; İzmir Katip Çelebi Üniversitesi, Türkiye
Dr. Öğr. Üyesi Işıl Erem Ceylan; Uşak Üniversitesi, Türkiye
Dr. Öğr. Üyesi İsmail Durak; Düzce Üniversitesi, Türkiye
Dr. Öğr. Üyesi Kübra Mert; Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi, Türkiye
Dr. Öğr. Üyesi Leyla İçerli; Aksaray Üniversitesi, Türkiye
Dr. Öğr. Üyesi Mehmet Cem Bölen; Atatürk Üniversitesi, Türkiye
Dr. Öğr. Üyesi Mehmet Sadık Aydın; Mardin Artuklu Üniversitesi, Türkiye
Dr. Öğr. Üyesi Nur Kuban Torun; Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi, Türkiye
Dr. Öğr. Üyesi Okan Güray Bülbül; Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi, Türkiye
Dr. Öğr. Üyesi Ömer Aydın; Manisa Celal Bayar Üniversitesi, Türkiye
Dr. Öğr. Üyesi Özlem Sökmen Gürçam; Iğdır Üniversitesi, Türkiye
Dr. Öğr. Üyesi Ramazan Ekinci; İzmir Bakırçay Üniversitesi, Türkiye
Dr. Öğr. Üyesi Remzi Bulut; Burdur Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi, Türkiye
Dr. Öğr. Üyesi Sahra Sayğan Tunçay; Kastamonu Üniversitesi, Türkiye
Dr. Öğr. Üyesi Sevtap Uğur; Uşak Üniversitesi, Türkiye
Dr. Öğr. Üyesi Şakir İşleyen; Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Türkiye
Dr. Öğr. Üyesi Tolga Dağlaroğlu; Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi, Türkiye
Dr. Öğr. Üyesi Vahdet Özkoçak; Hitit Üniversitesi, Türkiye
Dr. Berna Hepbilgin; Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Türkiye
Dr. Ercan Bahtiyar; Uşak Üniversitesi, Türkiye
Dr. Fatih Ceylan; Uşak Üniversitesi, Türkiye

Uluslararası Danışma ve Bilim Kurulu / International Scientific and Advisory Board

---

Dr. Hayriye Hilal Bağlıtaş; Erciyes Üniversitesi, Türkiye
Dr. Kısmet Deliveli; Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi, Türkiye
Dr. Lidija Davidovska; International Balkan University, North Macedonia
Dr. Louza Amziane; University Of Tizi Ouzou, Cezayir
Dr. Mariya Veleva; University Of Economics Varna, Bulgaria
Dr. Muhammet Damar; Dokuz Eylul Üniversitesi, Türkiye
Dr. Murat Genç; Zonguldak Bülent Ecevit Üniversitesi, Türkiye
Dr. Nur Fidancı; Dokuz Eylül Üniversitesi, Türkiye
Dr. Osman Pala; Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi, Türkiye
Dr. Seid Ahmed Mohammed; Arba Minch University, Ethiopia

İzmir Sosyal Bilimler Dergisi bilimsel/özgün araştırma ve derleme makaleleri yayınlamaktadır. Haziran ve Aralık olmak üzere elektronik olarak yılda iki kez yayınlanır. Kapsamına giren **Türkçe, İngilizce** ve **Fransızca** dillerinde yazılmış makaleler yayınlayan ve Türkiye, Azerbaycan, Bosna Hersek, Bulgaristan, Cezayir, Etyopya, İtalya, Kazakistan, Kuzey Makedonya, Macaristan, Malezya ve Polonya olmak üzere 12 farklı ülkeden bilim insanlarını kurullarında barındıran **uluslararası bilimsel çift kör hakemlik sistemini benimsemiş bir dergidir**. Dergi, Açık erişim ilkesini benimsemiştir. Açık erişim, işlem ücreti, yayın ücreti veya başka bir ad altında yazarlardan ücret talep edilmemektedir.

Bu dergide yayınlanan makalelerin bilim ve dil bakımından sorumluluğu yazarlarına aittir. Dergide yayınlanan makaleler kaynak gösterilmeden kullanılamaz.

İzmir Journal of Social Sciences publishes scientific/original research/review articles. It is published electronically twice a year, in June and December. It is an **international scientific refereed journal** that publishes articles written in **Turkish, English** and **French**, and includes academicians from 12 different countries in its boards. Uses "Double-Blind Peer Review" in reviewing processes. It has adopted the open access principle. No fee is requested from the authors for open access, processing, publication fee or otherwise. It is totally **FREE**.

The responsibility of the articles published in this journal in terms of science and language belongs to the authors. The articles published in the journal cannot be used without reference.

ÖNSÖZ

Sosyal bilimler alanında özgün çalışmaların yayımlandığı bir dergi olan İzmir Sosyal Bilimler Dergisi'nin 4. cilt 1. sayısı ile karşınızdayız.

Dergimiz, 5 Temmuz 2021 tarihinde **İzmir Akademi Derneği**'ne devredilmiştir. Dergimizin yeni yayıncısı olan İzmir Akademi Derneği ile dergimizi daha ileri taşımak için çalışmalımıza hız kesmeden devam ediyoruz.

Dergimizin bu yeni sayısında büyük bir özen, özveri ve dikkatle hazırladığımız birbirinden değerli **beş adet(5)** makale yer almaktadır. Bu beş adet makaleden iki (2) adeti derleme, üç (3) adeti Araştırma makalesidir. Makalelerden iki adeti İngilizce ve üç adeti Türkçe dilinde yayınlanmıştır.

Dergimiz, uluslararası dizinlerde taranmak ve yayınlanan makalelerin görünürlüğünü arttırmak için gereken çalışmaları titizlikle yürütmektedir. Dergimizde yayınlanan makalelerin daha fazla atıf alması için çeşitli yöntemler denenmektedir. Tüm bu çalışmaların en kısa sürede sonuçlarını göstereceğine inancımız tamdır. Bu dileklerle dergimizin yeni sayılarında görüşmek üzere sağlıklı günler dileriz.

Araş. Gör. Tahir Anıl GÜNGÖRDÜ
Editör

İÇİNDEKİLER / CONTENT

<u>Makaleler/Articles</u>	Tip/Type	<u>Sayfa/</u> <u>Page</u>
Why is China Still Politically Communist When Russia Left Communism? <i>Rusya Komünizmi Terk Etmişken Çin Neden Hala Politik Olarak Komünist Olmaya Devam Ediyor?</i> Ata Taha KUVELOĞLU	<i>Derleme Makalesi/Review Article</i>	1
A Bibliographic Analysis: The Expansion and Evolution of Wind Energy Research from 1980 to 2021 <i>Bir Bibliyografik Analiz: 1980'den 2021'e Rüzgar Enerjisi Araştırmalarının Gelişimi ve Evrimi</i> Kevser YILMAZ	<i>Derleme Makalesi/Review Article</i>	8
NFT'nin Gelişimi ve Vergilendirilmesi Üzerine Genel Değerlendirme <i>An overview of the development and taxation of NFT</i> Abdulcelil GAZİOĞLU, Ahmet ÖZEN	<i>Özgün Araştırma/Original Research</i>	23
Kentlerde Covid-19'la Mücadelede Dezavantajlı Gruplara Yönelik Sosyal Belediyecilik: Tr 32 Bölge İncelemesi <i>Social Municipality For Disadvantaged Groups In Fighting Covid-19 In Cities: Tr 32 Region Review</i> Ceyda ŞATAF, Seda TAPDIK	<i>Özgün Araştırma/Original Research</i>	34
Agamben'in İstisna Hali Olarak Pandemi Döneminde Dışsal Siyasal Etkililik: Sosyal Etki Teori Çerçevesinde Bir İnceleme <i>External Political Efficacy in The Period Of Pandemic As Agamben's State Of Exception: An Investigation in The Framework Of Social Impact Theory</i> Nigar DEGİRMENCİ, Ferda Esin GÜLEL	<i>Özgün Araştırma/Original Research</i>	45

Why is China Still Politically Communist When Russia Left Communism? *

Rusya Komünizmi Terk Etmişken Çin Neden Hala Politik Olarak Komünist Olmaya Devam Ediyor?

Ata Taha KUVELOĞLU¹

Abstract

The Union of Soviet Socialist Republics (USSR) and China sought to balance each other as well as stand against capitalism, particularly in their relations with neighboring and other countries around the globe. While the political understanding sprouting from the same ideological foundations gradually disappeared in Russia, it maintains its influence in China. The most distinctive feature of this separation is the political perspectives, which are moving in different directions ideologically. In this study, the reasons for this ideological differentiation will be analyzed. In this context, China's interpretation of "new communism" and how the end of the Cold War after the collapse of the Soviet Union shaped the subsequent policies of China, which was directly affected by the USSR in the 20th century. Simultaneously, the military and political differences between Moscow and Beijing during the Cold War will be investigated. Finally, after disregarding the parallels, the motives for the continuity of communism in China are aimed at explaining, using the available data.

Keywords: Communism, Politics, China, Russia

Öz

Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği (SSCB) ve Çin, özellikle komşu ülkeler ve dünyadaki diğer ülkelerle ilişkilerinde, kapitalizme karşı durmanın yanı sıra birbirlerini dengelemeye çalıştılar. Aynı ideolojik temellerden filizlenen siyaset anlayışı Rusya'da yavaş yavaş yok olurken, Çin'de etkisini sürdürmeye devam etmektedir. Bu ayrımın en belirgin özelliği, ideolojik olarak farklı yönlerde hareket eden ülke siyasetleridir. Çalışmada, bu ideolojik farklılaşmanın nedenleri araştırılacak; Çin'in "yeni komünizm" yorumu analiz edilmeye çalışılacaktır. Bu bağlamda Soğuk Savaş'ın sona ermesi ve Sovyetler Birliği'nin yıkılmasının, 20. yüzyılda SSCB'den doğrudan etkilenen Çin'in politikalarını ne yönde şekillendirdiği mercek altına alınacaktır. Buna paralel olarak, Soğuk Savaş döneminde Moskova ile Pekin arasındaki askeri ve siyasi ayrım incelenecek; son olarak, benzerlikler bir kenara bırakıldıktan sonra, Çin'de komünizmin devam etmesinin nedenleri mevcut verilerle açıklanmaya çalışılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Komünizm, Siyaset, Çin, Rusya

1. INTRODUCTION

There have been several ups and downs in communism, as an economic and political philosophy that calls for a classless and regulated community in which all is split evenly. It began and strengthened under the leadership of the Soviet Union, seeped into states such as China, and gradually became an international political movement. However, the changing conditions in the world necessitated

communist countries such as the Soviet Union and China to follow diverse policies. While China limited its reforms in the economy, Russia added some social reforms. As a result, while Russia parted ways with communism, China chose to frame its own interpretation of the ideology.

Although there was more than one reason behind the divergence of the two countries during the Cold War, the key reason was the difference in the interpretation of

* In this article, the principles of scientific research and publication ethics were followed. / Bu makalede bilimsel araştırma ve yayın etiği ilkelerine uyulmuştur.

¹ Ata Taha KUVELOĞLU

ORCID ID: 0000-0002-1999-9366

Res. Assist., Aydın Adnan Menderes University, Faculty of Economics, Department of International Relations, Aydın, Türkiye, ata.kuveloglu@adu.edu.tr
Araş. Gör., Aydın Adnan Menderes Üniversitesi, Aydın İktisat Fakültesi, Uluslararası İlişkiler Bölümü, Aydın, Türkiye, ata.kuveloglu@adu.edu.tr

Geliş Tarihi/Received : 15.02.2022

Kabul Tarihi/Accepted : 01.04.2022

Çevrimiçi Yayın/Published : 02.04.2022

Makale Atf Önerisi /Citation (APA):

Kuveloğlu, A.T. (2022). Why is China Still Politically Communist When Russia Left Communism? . *İzmir Sosyal Bilimler Dergisi*, 4 (1), 1-7. DOI:10.47899/ijss.1073389

communism. Even though economic developments and relations with other states shaped the ideological split, the major share was de-Stalinization. Until Stalin's death, this difference in ideology remained in the background; since China saw Russia under Stalin as the representative of global communism. Besides the altered timing of the establishment of communism in both countries; after Stalin's death, relations between the two deteriorated and China did not view Nikita Khrushchev's administration and his ideology in line with Stalin's rule (Lüthi 2010, 345-348).

Another reason was the political attitude of the Chinese leaders. While establishing a hybrid economic structure of socialism and capitalism, Chinese leaders did not neglect to empower the communist party and its leading position in the country. Although the former Soviet Union had some problems absorbing democratization, communist regimes such as China, Vietnam, and Cuba resisted that process. By developing a market economy under an authoritarian regime, China interpreted communism in her own way and broke away from the "old Soviet communism" ideologically (Pei 1998, 3-74).

In this context, this study will examine how China, was influenced by the Soviet Union during the 20th century. Parallely, the focus will be on why China continues to insist on communism in a political sense, if not economically; while Russia gave up communism after the Cold War. In this regard, firstly, the military and political separation between Moscow and Beijing during the Cold War will be examined. Then it will analyze what type of changes have occurred in these two key communist countries after the collapse of the USSR. Finally, after leaving the similarities aside, the reasons for the continuation of communism in China will be determined with the existing data.

2. THE ECHO OF COMMUNISM

Hardt (2010, 346) underlines that, like the concepts of democracy and freedom, the notion of communism is manipulated and became non-functional. Principally, communism is the domination of the state over economic and social life and is perceived as the opposite of alternative concepts such as democracy and freedom. Between Marx's definition of communism and contemporary capitalist economy, it is emphasized that there are common points between human production, social relations, and lifestyles (Hardt 2010, 354). From this view, one can argue that despite having the same basis the differentiation of two concepts is directly affected by their interpretation.

Arnason (2000, 61-63), correspondingly underlines that not perceiving communism as a branch of the global modernization process may cause one to miss many aspects of it. He points out that the theoretical framework of

modernization was drawn by the West; emphasizes that this understanding, the boundaries of which are drawn with a local perspective, carries the danger of ignoring similar developments with other notions.

When investigating the reasons why communism left Russia and took root in China, it is essential to take the differences between the two countries into account. Rostow (1955, 513), addresses these differences as; the differences in nature of the economies, the length of the communist regime, the political atmosphere and the ruling groups, the existence of different cultural values and historical heritages, and finally the foreign policy perspectives of these two countries.

China was reunited with the recently formed People's Republic of China (PRC). For the first time throughout Chinese history, Communist China opened itself into a different era: in framework, a brand new dynasty; in substance, and more importantly a new ideology (Kissinger 2012, 90). However, "new" China and Russia were moving away from each other ideologically during the Cold War.

On the other hand, the Russian Revolution of 1917 represents a process that ended with Bolsheviks, taking the power. This transition into communism in Russia was the scene of a bloody civil war, followed by the February and October Revolutions. Nevertheless, the influence of communism began to weaken among citizens. The wars, in the clash with Marxist theory and the devastations, brought accelerated the disintegration of communist ideology from its former importance (Kennan 1990, 169,176). In other words, the Russian people had already declared communism as the enemy in their minds. However, it would take some time to change the system completely. For this, the Soviet Union had to be destroyed, and when this happened in 1991, some people did not want a crumb of communism in the new regime established.

While the communists in China focused on the economic revolution, they ignored the social dimension of it. The separation of Russia and China within the framework of communism began here (Daniels 2007, 76). In a way, "communism" in the traditional sense was compelled to embrace economic differences.

In addition, one of the significant reasons behind China's not abandoning communism was the conscious policies of the Chinese Communist Party (CCP) (Garver 1993, 1). However, this justification is insufficient to explain the root of communism in China. Since, it was widely perceived as a transition to the "Sinification" of Marxism, in the sense of a conceptual or ideological redefinition, referred to Mao Zedong, and a more convenient modification of the Soviet model to Chinese climates (Arnason 2003, 315).

On the other hand, the Sino-Soviet split represented the political and ideological distancing of two communist countries, the USSR and China. Two countries had great differences in ideas and policies during the Cold War and at times came to the brink of war (Lüthi 2012, 386). This separation ended with the dissolution of the Soviet Union, and China emerged as the new representative of the communist world. However, to understand the end of communism in Russia and its continuation in China, it is necessary to look at the communist experiences of both countries during the Cold War.

The USSR and China, especially in their relations with neighboring countries and other countries around the world sought to balance each other, as well as to stand against capitalism. As Scalapino (1964, 646) indicates there was an undeniable weight on the left for African nationalists, fighting against colonialism. For instance, in any significant rebellion on the African continent, the Chinese Communists seemed to engage, directly or indirectly. China's African policy had different results, just as it did in North Africa. In this region, many states have recognized and formed ties with China. Beijing had certain reasons to believe that it would gain important advantages in the continent against both the West and the Soviet Union. Nonetheless, the Soviet Union, being a great power, attracted more attention on the continent and Soviet prestige had a clear advantage over China. This superiority continued for a while after the 1960s, which was not only due to the vastness of its resources but also due to the presence of its industrialized allies. Moscow's superiority in terms of prestige was also a reason for the preference for African students. China was to remain in the shadow of the Soviet Union in the field of education as well (Scalapino 1964, 647-649).

Another obvious example of the division took place in the Sino-Indian War. The Indian-Soviet military partnership started before the Chinese-Indian border dispute when two airplanes from the USSR arrived in India in 1955. This support had a political meaning as well as a military one. Moscow, which aimed at balancing Beijing by strengthening its cooperation with Pakistan, also aimed at weakening China-Pakistan relations (Chari 1979, 232,242).

3. UNYIELDING GUARDIAN OF COMMUNISM CHINA

China has been a socialist republic. It was often compared to similar states as a struggling state within the developing world with a huge rural population and was often credited for its mixture of economic development and equity. The management of its left-wing citizens formed a characteristic ideological position, which made China a symbol for idealists who were in contradiction to the Chinese focus on

collaboration and equality in the Soviet Union's bureaucratic, superficial, industrialized civilization. Since most of the Chinese bureaucracy was expelled for placing the economy above politics, the strategy has been shifted to the community level and the economy improvised (Putterman 1994, 105).

Diffusion of labor into the hinterland industry led to starvation, between 1959 and 1961, costing around 30 million lives. Deng's reforms started in 1980, due to the incompetence of Mao's actions. Deng initially rejected the centralization of agriculture, returning farmland to farmer communities' private power. This has significantly enhanced production by facilitating effective and careful usage of soil. Secondly, Deng has promoted income development and created new economic regions in Shanghai and all along the southern coast where private entrepreneurship might develop. Thirdly, the population increase was directly affected by a single child policy that led to a massive reduction in the population, despite being temporary (Goldstone 1995, 40).

One of the most crucial turning points in the divergence of communist ideology was the policies of the Soviet rule after Stalin's death. The de-Stalinization of the regime in the USSR began with Khrushchev's speech denouncing Stalin and Stalinism. The Communist Party of the Soviet Union (CPSU) was the result of the collapse in Sino-Soviet relations that began in early 1956. The de-Stalinization of the CPSU led to a shift in its ideology from Stalin's western conflict to Khrushchev's convergence with Mao, who imitated Stalin's style of leadership and realistic implementation of Marxism-Leninism to establish Chinese-style socialism with the PRC (Lüthi 2008, 49-50).

Another main concern that directed CCP behavior towards the Soviet Union throughout 1990 and 1991 was the perception of the growing global domination of the United States. The second issue that aroused suspicion in China was the question of whether communism, which lost its influence in Russia after the collapse of the Soviet Union, would lead that country to an alliance with the West. There was a contrast between the intention of the CCP to maintain the communist regime in the USSR and its willingness for Western support for Chinese financial development (Garver 1993, 19-20).

All of this was an indicator in a way that China was divided in terms of political and economic ideologies. While China was trying not to ignore the economic instruments of the West to compete with them, CCP was trying to maintain the communist ideology, which was completely dissimilar to the Western ideology.

In 1994, the Chinese economy was essentially a market

economy, in that the demand-supply nexus defined the costs of many products, and business owners rather than planners took most decisions. On the other hand, in several other contexts, China's economy appears to be "socialist." Many industrial workers get accommodation from their workplace, for which only marginal rentals are charged. Until quite recently, the government sector had secured employment, often even traditional positions such as free or highly funded healthcare. When costs on essential commodities are perceived as too high, the state comes forward (Putterman 1994, 108).

CCP relocated primarily its authority to economic success during the period of change in Communist China. In his "July First" talk in 2001, CCP Secretary-General Jiang Zemin announced a call to hire representatives from all social stratospheres, including private investors amid the tension between communist ideology and private ownership. The political transition in the party shows that entrepreneurs are incorporated into the base of the party. However, not the entire Chinese middle class is seeking to reform the existing one-party system drastically. This middle class secretly endorsed the governance in Beijing (Li 2006, 68, 81). Despite the economic reforms, the structure of domestic politics was still under the influence of ideology.

4. THE FUNERAL OF COMMUNISM IN RUSSIA AND THE CHINESE RESISTANCE

Russia experienced remarkable reforms during the 1990s. It shifted from a communist dictatorship to a democratizing multiparty system where officials are elected regularly. The central-planned economy turned into a capitalist market and private property order. Its military forces left Eastern Europe, enabling them to turn into newly established independent states. Boris Yeltsin was the first elected President of Russia in June 1991. In December, Yeltsin, the Ukrainian and Belarusian leaders accepted to dismantle the Soviet Union, leaving Russia alone, following a failed coup by communist groups in August. Yeltsin adopted fundamental economic reforms during his rule. Price liberalization took place in January 1992. Nearly 70% of the Russian economy was led by private ownership by mid-1994. Russia fixed the Ruble in 1995 in collaboration with the International Monetary Fund (IMF) (Shleifer and Treisman 2005, 151,153).

Although Russia was far from the so-called capitalist order and a democratic system in general, it was a fact that Russia was moving away from line with China's communist political ideology. Right at this point, even though it was not the cause of the economic failure of communism in the USSR, the inability of communism to ensure legitimacy in the eyes of the people encouraged the new Russian administration

for reforms not only economically but also politically.

However, the economic flaws of the Soviet model and the dysfunction of the Soviet image in the international community accelerated the collapse of communism in Russia. Anticipating this collapse, China started to move away from Soviet-type communism and began to follow a unique model. The transformation of communism in China was characterized as similar to Western economic structures and different from the other aspects (Arnason 2000, 83-85).

The same ideology that drew China and the Soviets together later pushed them apart. Chinese leaders did not forget about the Russian usurpation of Chinese lands during World War II, and they were aware of Stalin's intentions in this regard. This alienation was evident during Stalin and Mao's first meeting (Kissinger 2012, 162).

Kissinger (2012, 107-108) emphasizes that, from Mao's perspective, a communist state should not turn into a bureaucratic society. According to this understanding, power should be ideology rather than hierarchy. Similarly, the continuity of Mao's revolution was tied to ideology, tradition, and Chinese nationalism. Chinese revolutionary leader Deng Xiaoping, in his speech in 1977, implied that China could be better compared to rising Japan, and in this context, could take refuge in the safe havens of communism to establish a market economy (Kissinger 2012, 332).

On the other hand, Sandholtz & Taagepera (2005, 110) state that the transition to more democratic political administrations and market economies after communism did not eliminate corruption in post-communist societies. In this respect, while emphasizing the resistance of cultural orientations to changes, the impact of historical legacies on the social structure is more dominant than the political ideologies. This is another reason why China did not abandon communism: it enabled an order that blended with its cultural heritage.

As Burki (2017, 46-47) states China abandoned communism economically and switched to capitalism with a Chinese character. China achieved this through some prudent reforms and state-controlled private sector involvement in most areas. This was China's original interpretation of communism. It was a hybrid structure of politically communist and economically capitalist. These political and economic developments by the CCP and state tradition have directly affected China's future (Burki 2017, 52).

In Russia and China, privatization, and the transformation into "market economies" occurred under such a delicate and unstable structure of government, with uncertainty constantly raised by threats to current configurations of

control. However, the diverse fiscal plans of these two states were much more tailored to how they represent those who govern in the specific community and private needs than economic efficiency.

Communism was essentially an ideological cover for the motivation of a major power to deal with a Western industrial opponent. The obstacle was so overwhelming that it came to a strategic position to resolve underdevelopment, not socialist ideals which left their mark on the political and social characteristics of the Soviet society. Russia had to industrialize so quickly in a competitive international climate. Stalinism was nothing more than a tactic to combat aggression and oppression against instability (Brucan 1998, 202).

On the other hand, the coalition government, under the presidency of Deng since 1978, had, in theory, advocated market policies but never actively tried to remove socialism. Deng considered it primarily fundamental to choose the system for economic transformation, particularly to reinforce his strategic relationships and his political influence. His main objective was to improve CCP's power. In comparison to Russia, since 1978 Chinese leaders were not dedicated deliberately to dismantling socialism, which they perceive to be associated with the maintenance of a complete and unopposed political power (Kolko 1997, 23, 28-29).

In comparison, the reform in China has included incremental and yet much further changes after the dissolution of the Soviet Union in 1990-1991. Russia on the other hand chose for a relatively quick transition, immediately turning over public goods to the private industry and rapidly adopting a free-market economy. The drastic economic shifts in Russia and China have contributed to the increase in major inequality. However, inequalities in Russia have grown much more quickly and more rapidly, and in China have been small and incremental. Trends of post-communism indicate that the increase in inequality is inevitable, and that policy, structures, and beliefs are significant in shaping this situation (Novokmet, Piketty, Yang, and Zucman 2018, 109, 113).

According to Trenin (2009, 75-76), the modernization of Russia required sociopolitical as well as technological and economic developments. In this context, it could get the support of its neighbors such as the European Union, Japan, and the United States. For this reason, Russia had to get rid of its former Soviet image and therefore be associated with communism. Underneath the new historical circumstances of the current situation, Communism maintained moral legitimacy. This understanding interpreted this

development as a story of advancement and supplied a politicization of moral principles that backed the continuation of the CCP's moral leadership by financially separating itself from communism in the classical sense (Dynon 2008 86, 109).

5. CONCLUSION

Modern China has a one-party ruling class and a unique type of market economy. In other words, the Chinese type of communism is a mixture of socialism and capitalism, far from communism in a classical sense. Therefore, China, which has a hybrid political and economic structure in a way, and the CCP, as the most obvious indicator of Chinese communism is still an active, functional political power. This status quo makes China politically still communist, but at the same time closer to capitalism economically.

Although ideological differences are analyzed in the literature, questioning the factors, that played a role in the divergence of China and Russia; there is not much study that specifically problematizes the reason for the continuation of communism in China. Even though this study does not bring anything from scratch to the literature, it approaches the current situation from a holistic perspective.

According to the inference, ideological divergence is the main reason behind the political separation of China and Russia, as a result of Russia's departure from communism with the dissolution of the Soviets and the emergence of China as the new communist leader in the world. However, this ideological division between the two was not apparent until Stalin's death. China did not hesitate to see Stalin as the leader of the communist world. However, it is difficult to say the same for Nikita Khrushchev who was his successor. On the contrary, his rule deepened the ideological separation between China and Russia. In addition, Sino-Indian War was the most vital event that defined the ideological gap between Beijing and Moscow. Russia's offer of arms to improve relations with India, rather than taking side near communist China, took bilateral relations to a completely new level.

Schwartz (1968, 39) draws attention to the uncertainty about the integration of Russian culture with the West and whether it can be a part of it. It was obvious that China, stating communism at the center would follow a different path. As the reason for this, Schwartz points to the superficial and marginal nature of China's relations with the world.

The political mindset of Chinese leaders was yet another factor behind the political distinction between Russia and China. As Chinese leaders developed their so-called unique

economic structure, they did not hesitate to attach significance to the Communist Party and the communist political structure in the country. The initial point of China's resistance to differences was domestic politics. This domestic political perspective and the innovative image of Mao Zedong cemented China's autonomous position within the socialist world. This was one of the ideological foundations that separated communism in China from that in Russia (Schwartz 1968, 88-89).

According to Kim (2015, 365), the altered political choices of Russia and China have been effective in their economic success. Although it is not clear what will be the superiority of China's economic gains over Russia by choosing an authoritarian path under the CCP; it would not be wrong to think that the influence of the CCP and communism is not sustainable in the short run unless a major political reform is made in China.

Persistent economic and political reform was a necessity in China just before the collapse of the Soviet Union. Deng Xiaoping managed to hinder conservative attempts to advance anti-reform measures in the last week of December 1990. Reformists seemed to consolidate their position (Zagoria 1991, 5). In the 21st century, the CCP does not seem to stop acting in this direction. There is an understanding that the Communist Party of China could still be connected as the key actor in modernizing and advancing the country.

To sum up, ideology served two purposes in China throughout the 20th century. Firstly, the development and accomplishment of modernity were highly connected with it. Second, conflict and division emerged in the areas of unity and stability. The biggest contrast in contemporary Chinese society in the 90s was that while the CCP's function was fundamentally and structurally changed, its powerful status was redefined and preserved. The non-state sector and civil society became increasingly vital under the management of a post-socialist solution (Brown 2012, 54, 56).

ACKNOWLEDGEMENT

I would like to thank Assoc. Prof. Dr. Murat Necip Arman for his guidance, and Assist. Prof. Dr. Ali Bilgenoğlu for his constructive comments on my article.

REFERENCES

- Arnason, Johann P. 2000. "Communism and Modernity", *Daedalus*, Vol. 129 No. 1: 61–90. Accessed February 22, 2022. <http://www.jstor.org/stable/20027615>.
- Arnason, Johann P. 2003. "Entangled Communisms Imperial Revolutions in Russia and China", *European Journal of Social Theory*, Vol. 6, No. 3: 307-325.

- Accessed February 21, 2022. <https://doi.org/10.1177/13684310030063003>.
- Brown, Kerry. 2012. "The Communist Party of China and Ideology", *China: An International Journal*, Vol. 10, No.2: 52–68. Accessed January 27, 2021.
- Brucan, Silviu. 1998. "Communism versus Capitalism: A False Issue: A Review", *Fernand Braudel Center*, Vol. 21, No. 2: 201-05. Accessed January 28, 2021. <http://www.jstor.org/stable/40241425>.
- Burki, Shadid Javed. 2017. *Rising Powers and Global Governance: Changes and Challenges for the World's Nations*, Palgrave Macmillan, 978-1-349-94917-5.
- Chari, P. R. 1979. "Indo-Soviet Military Cooperation: A Review", *Asian Survey*, Vol. 19, No. 3: 230-44. Accessed January 20, 2021. doi:10.2307/2643691.
- Daniels, Robert V. 2007. *The Rise and Fall of Communism in Russia*, Yale University Press, ISBN: 978-0-300-10649-7.
- Dynon, Nicholas. 2008. "Four Civilizations" and the Evolution of Post-Mao Chinese Socialist Ideology", *The China Journal*, No. 60: 83-109. Accessed January 26, 2021. <http://www.jstor.org/stable/20647989>.
- Garver, John W. 1993. "The Chinese Communist Party and the Collapse of Soviet Communism", *The China Quarterly*, No. 133: 1-26. Accessed January 19, 2021. <http://www.jstor.org/stable/654237>.
- Goldstone, Jack A. 1995. "The Coming Chinese Collapse", *Foreign Policy*, No. 99: 35-53. Accessed January 24, 2021. doi:10.2307/1149004.
- Hardt, Michael. 2010. "The Common in Communism", *Rethinking Marxism*, Vol. 22, No. 3: 346-356, doi:10.1080/08935696.2010.490365.
- Kennan, George F. 1990. "Communism in Russian History", *Foreign Affairs*, Vol. 69, No. 5: 168-86. Accessed January 23, 2021. doi:10.2307/20044607.
- Kim, Y. C. 2015. "Economic Transition in China and Russia", *European Scientific Journal*, Special Edition, Vol. 1, ISSN: 1857 – 7881.
- Kissinger, Henry. 2012. *On China*, The Penguin Press, ISBN 978-1-59420-271-1.
- Kolko, Gabriel. 1997. "Privatizing Communism: Politics and Market Economics in Russia and China", *World Policy Journal*, Vol. 14, No. 1: 23-34. Accessed January 23, 2021. <http://www.jstor.org/stable/40209514>.
- Li, He. 2006. "Emergence of the Chinese Middle Class and

- Its Implications", *Asian Affairs*, Vol. 33, No. 2: 67-83. Accessed January 27, 2021. <http://www.jstor.org/stable/30172645>.
- Lüthi, Lorenz M. 2010. *The Sino-Soviet Split: Cold War in the Communist World*, Princeton Studies in International History and Politics, Princeton University Press, ISBN 9781400837625.
- Lüthi, Lorenz M. 2012. "Restoring Chaos to History: Sino-Soviet-American Relations, 1969", *The China Quarterly*, Vol. 210: 378-397. doi:10.1017/S030574101200046X.
- Novokmet, Filip, Thomas Piketty, Li Yang, and Gabriel Zucman. 2018. "From Communism to Capitalism: Private versus Public Property and Inequality in China and Russia", *American Economic Association Papers and Proceedings*, Vol. 108: 109-13. Accessed January 24, 2021. doi:10.2307/26452715.
- Pei, Minxin. 1998. *From Reform to Revolution: The Demise of Communism in China and the Soviet Union*, Harvard University Press, ISBN 0-674-32564-8.
- Putterman, Louis. 1994. "China's "Transition Under Communism", *The Brown Journal of World Affairs*, Vol. 2, No. 1: 103-12. Accessed January 23, 2021. <http://www.jstor.org/stable/24595458>.
- Rostow, W. W. 1955. "Russia and China Under /1173874.
- Communism", *World Politics*, Vol. 7, No. 4: 513-531. Accessed February 22, 2022. <https://doi.org/10.2307/2009054>.
- Sandholtz, Wayne & Taagepera Rein. 2005. "Corruption, Culture, and Communism", *International Review of Sociology*, Vol. 15, No.1: 109-131, doi: 10.1080/03906700500038678.
- Scalapino, Robert A. 1964. "Sino-Soviet Competition in Africa", *Foreign Affairs*, Vol. 42, No. 4: 640-54. Accessed January 20, 2021. doi:10.2307/20029719.
- Schwartz, Benjamin I. 1968. *Communism and China*, Harvard University Press.
- Shleifer, Andrei, and Daniel Treisman. 2005. "A Normal Country: Russia after Communism", *The Journal of Economic Perspectives*, Vol. 19, No. 1: 151-74. Accessed January 22, 2021. <http://www.jstor.org/stable/4134997>.
- Trenin, D. 2009. "Russia Reborn: Reimagining Moscow's Foreign Policy", *Foreign Affairs*, Vol. 88, No. 6: 64-78. Accessed February 22, 2022. <http://www.jstor.org/stable/20699716>.
- Zagoria, Donald S. 1991. "The End of the Cold War in Asia: Its Impact on China", *Proceedings of the Academy of Political Science*, Vol. 38, No. 2: 1-11. Accessed January 27, 2021. doi:10.2307

© 2019 & 2022 by the authors. Submitted for possible open access publication under the terms and conditions of the Creative Commons Attribution (CC BY NC) license. (<https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/>).

A Bibliographic Analysis: The Expansion and Evolution of Wind Energy Research from 1980 to 2021 *

Bir Bibliyografik Analiz: 1980'den 2021'e Rüzgar Enerjisi Araştırmalarının Gelişimi ve Evrimi

Kevsler YILMAZ¹

Abstract

This paper examined the wind energy literature from 1980 to 2021 using bibliometric technique on the Web of Science database Social Science Citation Index (SSCI). Of 2531 publications, 85.89 % are journal articles, and about 99.17 % are published in English. In addition that, the "Environmental Sciences & Ecology" is the most productive research area. The USA is the most productive country based on the total publications, H-index and total citation. Indeed, when to analyze the academic collaborative relationships among countries, the USA and UK are the center of international collaboration and mostly work with China, Spain and Denmark respectively. Furthermore, "Energy Policy" is the most productive journal and "Renewable and Sustainable Energy Reviews" journal has the highest impact factor. Institution performance analysis is to reveal that the Holland, America, England and China universities are more active in the wind energy researches. Moreover, Devine-Wright P. is the most academically influential author in the wind energy. The article with the highest total citations is titled "Beyond NIMBYism: towards an integrated framework for understanding public perceptions of wind energy." According to keyword cooperation analysis, "power", "wind energy" and "renewable energy" have the highest link strength among other keywords.

Keywords: Wind Energy, Energy, Renewable Energy, Bibliographic Analysis, Collaborative Relationship.

Öz

Bu makale, Web of Science veri tabanı Social Science Citation Index (SSCI) üzerinde yer alan 1980'den 2021'ae kadar olan rüzgar enerjisi literatürünü bibliyometrik teknik kullanarak incelemiştir. 2531 yayının %85.89'u dergi makaleleridir ve yaklaşık %99.17'si İngilizce olarak yayınlanmıştır. Buna ek olarak, "Çevre Bilimleri ve Ekoloji" en verimli araştırma alanıdır. Toplam yayın, H indeksi ve toplam atıf bazında Amerika Birleşik Devletleri en verimli ülkedir. Dahası, ülkeler arasındaki akademik işbirliği ilişkileri analiz edildiğinde, ABD ve İngiltere uluslararası işbirliğinin merkezidir ve çoğunlukla sırasıyla Çin, İspanya ve Danimarka ile çalışmaktadır. Ayrıca "Energy Policy" en verimli dergidir ve "Renewable and Sustainable Energy Reviews" dergisi en yüksek etki faktörüne sahiptir. Kurum performans analizi, Hollanda, Amerika, İngiltere ve Çin üniversitelerinin rüzgar enerjisi çalışmalarında daha aktif olduğunu ortaya koymaktadır. Ayrıca, Devine-Wright P. rüzgar enerjisi alanında akademik olarak en etkili yazardır. En yüksek toplam alıntıya sahip makalenin başlığı "Beyond NIMBYism: towards an integrated framework for understanding public perceptions of wind energy"dir. Anahtar kelime işbirliği analizine göre, "güç", "rüzgar enerjisi" ve "yenilenebilir enerji" kelimeleri diğer anahtar kelimeler arasında en yüksek bağlantı gücüne sahiptir.

Anahtar Kelimeler: Rüzgar Enerjisi, Enerji, Yenilenebilir Enerji, Bibliyografik Analiz, İşbirliği İlişkisi

1. INTRODUCTION

With the industrial revolutions, the production process has become more agility than before and consumers can easily reach and receive the products more quickly (Kagermann et al., 2013; Rüßmann et al., 2015). As a consequence of that, the demand for energy has been expanding continuously by the end of the century (Knox-Hayes et al., 2013: 611). Fossil fuel consumption is still the dominant energy sources for

the companies (Rapier, 2020). Intense usage of the fossil fuels bring the some environmental problems such as emission of carbon dioxide, air pollution, acid rain so on (Pazheri et al., 2014: 838; Nakicenovic and Grubler, 2020). Moreover, production systems have been mostly depending on depleted fossil fuels that is very risk for the companies to survive the market and continue to production. Finally, clean energy sources have gathered the

* In this article, the principles of scientific research and publication ethics were followed. / Bu makalede bilimsel araştırma ve yayın etiği ilkelerine uyulmuştur.

¹ Kevsler YILMAZ

ORCID ID: 0000-0003-0415-8844

Res. Assist., Dokuz Eylül University, Faculty of Business, Department of Business Administration, İzmir, Türkiye, kevsler.yilmaz@deu.edu.tr

Araş. Gör., Dokuz Eylül Üniversitesi, İşletme Fakültesi, İşletme Bölümü, İzmir, Türkiye, kevsler.yilmaz@deu.edu.tr

Geliş Tarihi/Received : 24.01.2022

Kabul Tarihi/Accepted : 21.04.2022

Çevrimiçi Yayın/Published : 26.04.2022

Makale Atıf Önerisi /Citation (APA):

Yılmaz, K. (2022). A Bibliographic Analysis: The Expansion and Evolution of Wind Energy Research from 1980 to 2021. *İzmir Sosyal Bilimler Dergisi*, 4 (1), 8-22. DOI:10.47899/ijss.1062549

attention of researchers and practitioners in latest years and wind energy is one the environment friendly clean energy resource.

Bibliometric analysis is a quantitative analysis' tool to evaluate the performance of authors, institutions, journals and helps to scientists to detect hotspot topics for further research through organizing data to create meaningful result (Tsay, 2008). Thus, the aim of this paper is to identify dominant language of the studies, the most attractive subject, the most frequently cited articles, most frequently used keywords and hot topics and evaluate the performance of countries, journal, institution and author with using the Bibliometrix R-Package program.

2. METHODOLOGY

Bibliometric techniques is a systematic approach that used statistical methods of bibliography to analyse scientific publications (Tsay, 2008) to evaluate developments in literature of a specific topic and appraise the quality and influence of publications (Bouyssou and Marchant, 2011: 1764). In bibliometric analysis, some mathematical and statistical techniques are used to create meaningful data which helps both to organize knowledge in a specific field to better understanding of recent and following research hotspots and to evaluate performance of the nation, institute, journal and author (Wallin, 2005). For example, the Bibliometrix R-Package program is mostly used by the researchers to analyse the collaboration and cooperation network (Aria and Cuccurullo, 2017; Moral Muñoz et al., 2020; Cagle, 2020). Moreover, Web of Science (WoS) database which published by Thomson Reuters, is vastly preferred and accepted database by researchers for bibliometric analysis (Chiu and Ho, 2005; Zhang et al., 2016; Zhang et al., 2019; Cagle, 2021).

This study aims to shed light on the current wind energy research in the following points: 1) showing how total publications are changed during the 1980-2021 time period and learning most productive research areas, 2) summarizing and evaluating the research trends in the wind energy fields, 3) assessing the performance of countries, journal, institution and authors, 4) a better understanding of global hot topics with keyword and co-operative keywords relationship analysis, which may contribute to the future development of wind energy literature and affect future research directions. Thus, the publications analyzed in this article were collected on 12.07.2021 from the Web of Science core collection database. The "wind energy" was selected as a keyword to search topic in the mentioned database of the Social Sciences Citation Index (SSCI). The study examines research dating from 1980 to 2021. As a result, 2531 publications were obtained. Among them,

articles (2174) were the main contributions, approximately 84.17 of the total published literature. Additionally, other contributions included review articles (10.39%), proceedings papers (1.42%), editorial materials (1.14%), book reviews (0.87%), meeting abstracts (0.11%), corrections (0.08%), book chapter (0.04%) and retracted publications (0.04%) which were not included in the analysis. Consequently, 2174 SSCI articles were picked for further analysis in this study.

The 2174 publications were downloaded from the web of science core collection and the Bibliometrix R-Package software program was used to plot the map and graph which show the global distribution of wind energy articles, the timeline of the top five subject categories, the academic collaborative relationships of countries and the cooperation network of the keywords. In addition that, this study was analyze languages and characteristics of the publications, performance of countries, journal, institution and author and display key trends of the wind energy research literature.

3. RESULTS and DISCUSSION

3.1. Languages and Characteristics of Publications

Language information of 2174 articles during 1980-2021 is shown in the Table 1. English (99.17%) is the most constantly used language, followed by German (0.45%), Spanish (0.18%), Portuguese (0.09%). Also, Czech and Russian rank in fifth place with a percentage of 0.04.

Table 1: Language information of articles during 1980-2021

Rank	Language	TP ^a	(%) ^b
1	English	2156	99.17
2	German	10	0.45
3	Spanish	4	0.18
4	Portuguese	2	0.09
5	Czech	1	0.04
5	Russian	1	0.04

TP^a: the number of total publications during 1980-2021.

(%)^b: the percentage of the publications

Table 2 shows several characteristics of the wind energy articles between 1980-2021. In addition that, the total amount of publications during 1980-2021 is clearly shown Figure 1. Results show that between 1980-2004, there were a few studies about wind energy except 2002. After 2004, the number of publications on wind energy increases substantially between 2005-2021, except 2014 where a slight decreased. Besides that, the average number of authors per article and average of references in a article fluctuated with high figures between 1980-2006, but steadily increased after 2006 and reached the peak in 2020.

For example, there was an average of 1.64 authors per wind energy article in 2006, while the number increased to 3.75 in 2020.

Table 2: Characteristics of “wind energy” publications between 1980-2021

Year	TP ^a	AU ^b	AU/TP ^c	NR ^d	NR/TP ^e	PG ^f	PG/TP ^g
1980	2	2	1.00	7	3.50	27	13.50
1981	5	6	1.20	41	8.20	47	9.40
1982	2	2	1.00	19	9.50	14	7.00
1983	1	2	2.00	76	76.00	25	25.00
1986	1	3	3.00	17	17.00	14	14.00
1987	2	6	3.00	36	18.00	31	15.50
1988	2	2	1.00	101	50.50	70	35.00
1990	1	3	3.00	25	25.00	9	9.00
1991	3	4	1.33	114	38.00	40	13.33
1994	2	5	2.50	18	9.00	21	10.50
1995	1	2	2.00	44	44.00	10	10.00
1996	3	5	1.67	105	35.00	34	11.33
1997	3	7	2.33	100	33.33	35	11.67
1998	1	4	4.00	48	48.00	23	23.00
1999	4	12	3.00	81	20.25	44	11.00
2000	6	8	1.33	194	32.33	82	13.67
2001	3	6	2.00	57	19.00	55	18.33
2002	11	19	1.73	224	20.36	110	10.00
2003	3	5	1.67	100	33.33	32	10.67
2004	7	19	2.71	274	39.14	105	15.00
2005	11	26	2.36	474	43.09	157	14.27
2006	14	23	1.64	491	35.07	187	13.36
2007	29	64	2.21	1036	35.72	380	13.10
2008	35	84	2.40	1268	36.23	500	14.29
2009	44	103	2.34	1807	41.07	560	12.73
2010	64	154	2.41	2439	38.11	747	11.67
2011	76	191	2.51	3615	47.57	1079	14.20
2012	90	267	2.97	4264	47.38	1167	12.97
2013	110	328	2.98	5070	46.09	1435	13.05
2014	93	253	2.72	4359	46.87	1281	13.77
2015	140	398	2.84	7719	55.14	2115	15.11
2016	141	461	3.27	7890	55.96	2038	14.45
2017	159	487	3.06	9900	62.26	2348	14.77
2018	213	682	3.20	13186	61.91	3215	15.09
2019	277	971	3.51	17291	62.42	4175	15.07
2020	337	1264	3.75	22917	68.00	5498	16.31
2021	220	801	3.64	15597	70.90	3713	16.87

^aTP: the number of total publications during 1980-2021

^bAU: the number of authors

^cAU/TP: the average of authors in an article

^dNR: the number of cited reference

^eNR/TP: the average of cited references in an article

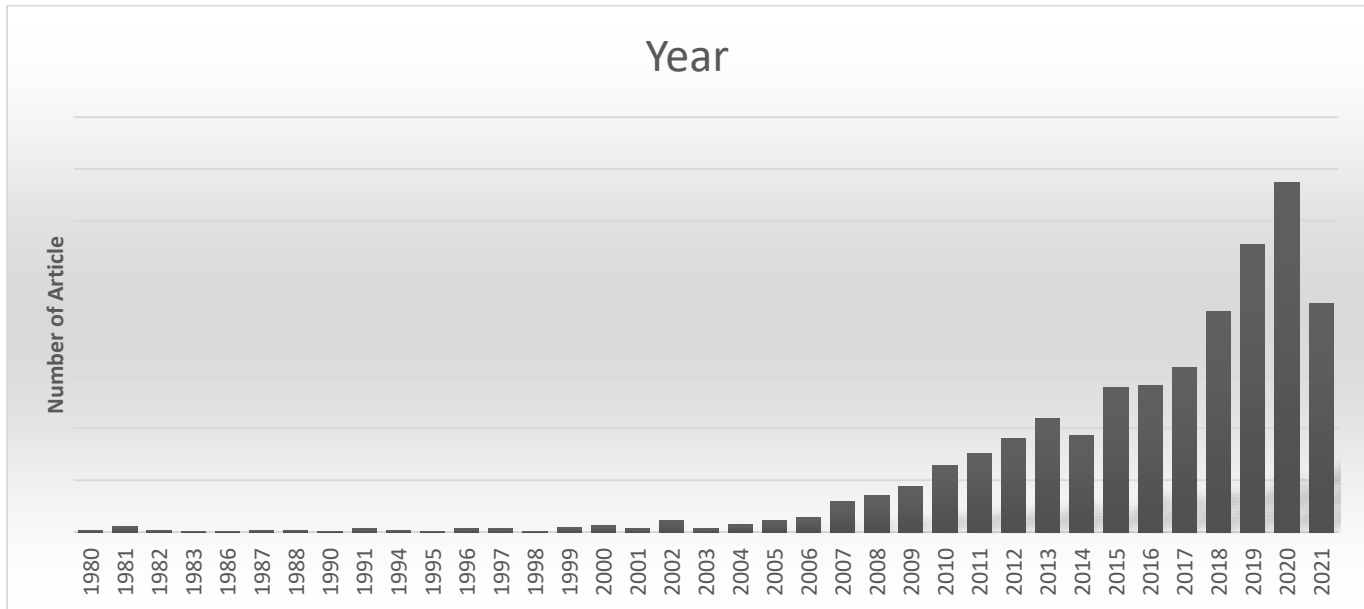
^fPG: the number of total publications pages

^gPG/TP: the average of pages in an article

Moreover, the average of cited for each publication fluctuated with high figures in 1983,1988,1991,1995 and 1998 but increased after 2006. For example, the average citations per article grew from 35.07 in 2006 to 70.90 in 2021.

That is indicating that wind energy research fields received expanding attentions of authors in the last 15 years, and more communication and cooperation among authors have been increased and more active.

Figure 1: The annual number of wind energy articles during 1980-2021

3.2. Research Area

The contributions of the top 10 topics wind energy research from 1980 to 2021 are shown in Table 3. Environmental Sciences & Ecology is the most attractive subject with 1172 records, accounting for 26.70% of the total records, followed by Energy & Fuels and Business & Economics with 21.52% and 15.19% of the total number, respectively.

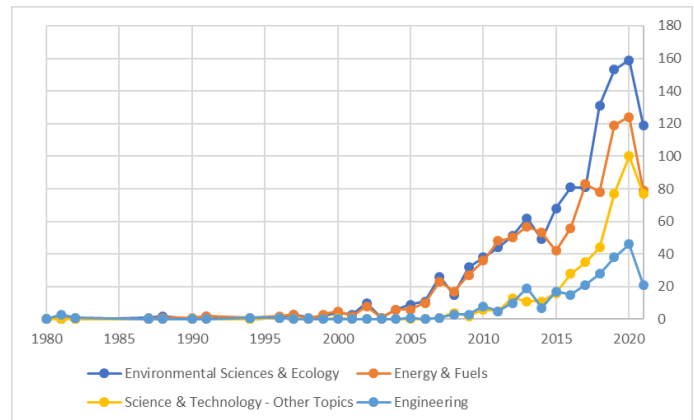
Table 3: The Top 10 most productive research areas about “wind energy” during 1980-2021

Rank	Research Area	TP ^a	Percentage (%)
1	Environmental Sciences & Ecology	1172	26.70
2	Energy & Fuels	945	21.52
3	Business & Economics	667	15.19
4	Science & Technology - Other Topics	433	9.86
5	Engineering	249	5.67
6	Public Administration	129	2.93
7	Thermodynamics	100	2.28
8	Geography	97	2.21
9	Government & Law	68	1.55
10	Development Studies	42	0.96

TP^a: the total publications of the research areas during 1980-2021

The top five topics would be further analyzed and Figure 2 shows the amounts of publications on the top five subject categories from 1980 to 2021. It can be seen that the number of periodical publications of the top five categories remained steady from 1980 to 2001. The number of publications has been significantly increased since 2001,

especially Environmental Sciences & Ecology, Energy & Fuels and Business & Economics subject categories has been grown rapidly between 2006-2014. Indeed, Environmental Sciences & Ecology subject had been leading position in last five years.

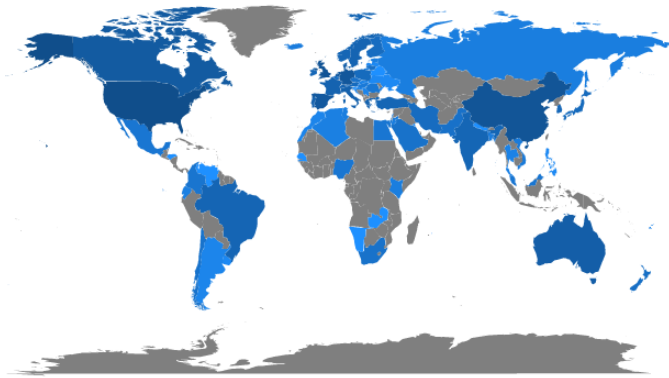
Figure 2: Timeline of the Top Five Subject Categories

3.3. Countries' Characteristics

3.3.1. Performance of Countries

Table 4 shows the total publications, citations and H-index of the top 10 productive countries regarding wind energy study. The map (Figure 3) that displays the geographical distribution of the total publications of the wind energy articles was calculated via R-package tool based on authors' addresses. Blue color represents the total publication of the

country. When the color is darkening, total publication is higher. Grey means zero publication.

Figure 3: The Global Distribution of Wind Energy Articles

Table 4: Top 10 Most Productive Countries

Rank	Country	TP ^a	(%) ^b	TC ^c	CPP ^d	h-index
1	USA	546	25.11	10406	19.05	62
2	UK	272	12.51	8491	31.21	47
3	CHINA	255	11.73	3158	12.38	39
4	GERMANY	243	11.18	1901	7.82	40
5	NETHERLANDS	171	7.86	3967	23.20	40
6	SPAIN	166	7.63	1633	9.84	33
7	DENMARK	139	6.39	1268	9.12	27
8	CANADA	138	6.39	1830	13.26	27
9	AUSTRIA	111	5.10	1759	15.85	35
10	ITALY	88	4.05	1357	15.42	23

TP^a: the total publications of the country during 1980-2021

(%)^b: the percentage of the total publications from 1980-2021

TC^c: the number of total citations

CPP^d: citations per publication

These top 10 countries published 2129 articles, accounting for 97.93% of the total wind energy articles. The USA, accounting for 25.11% of all the publications, is the most productive country based on the total publications. Following USA, UK, accounting for 12.51% of the total searched publications, ranks the second in the total number of articles. Moreover, the USA is the most academically influential country with the H-index up to 62. Taking the total number of publications and the H-index (47) into consideration, UK is ranked second. Moreover, the USA has the highest total citation (10406) among the countries, followed by UK (8491), Netherlands (3967) and China (3158). Therefore, the USA is the most productive country with the largest number in total publication, citation and H-index except in citations per publication category. UK has similar profile with the USA and ranked second. Also, China is ranked as third based on the total publications, ranked as fourth in total citation and ranked as fifth in h-index. Therefore, in each category, the performance of China is in

the top five, which indicates that China is academically productive and effective country.

In addition, in this area, articles of the UK (31.21%), Netherlands (23.20%) and USA (19.05%) had been received more citations per publication than other countries. Compared to the USA, UK ranked 2nd with respect to h-index (47) and ranked 1st with respect to citations per publication. This shows that the UK is an academically productive and influential country.

These results show that USA, China, European Countries such as UK and Netherlands are the core countries to make major contributions to the wind energy research. These outcomes can be explained by at least three reasons; technological innovations, oil crises and climate change.

New innovations and technological development have been enhanced the effectiveness of the energy production and decreased costs (Berry, 2009; Dominick, 2008; Smit et al., 2007). Moreover, the world had been faced the oil crisis for six years in 1973 (Fraenkel and Kenna, 1984; Lapin, 1977) and climate crisis has caused to find alternative way to produce energy to decrease carbon emission. To sum up, all of that reasons, countries put the new policies on their agenda to accelerate the wind power energy production. For example, in 2005, USA enacted the Energy Policy Act (U.S. Environmental Protection Agency, 2022) China introduced the Renewable Energy Sources Act policies in 2006 (Green Policy Platform, 2009) and the European Commission had proposed the "Europe 2020" project in 2010 to use renewable energy sources for energy consumption (European Commission, 2010).

3.3.2. Academic Cooperation

Figure 4 illustrates the research collaboration among top 20 countries during 1980-2021. This map is plotted using Bibliometric R-Package "Biblioshiny" software program. The lines between two countries displays they have cooperation relationship. When the collaboration is strong between countries, the line become thicker. In addition, the node size shows the centrality of a country, so that, the bigger node means bigger the centrality. Figure 4 shows the state of collaboration between the most productive countries.

As can be seen from the figure 4, there are three core clusters as follows: countries surrounding the USA (the red cluster), countries surrounding the UK (the blue cluster) and European countries (the green cluster). The USA and UK are in the central position for their cluster but there is not any dominant country for green cluster. The USA is highly connected to China, Australia and Canada. Moreover, the USA has cooperation with Turkey and India. It also is

apparent from the blue cluster UK collaborates with various countries, mainly centered on the Spain, Denmark, Italy and France. Besides, when to look the green cluster, Germany, Netherlands, Switzerland, Ireland, Sweden and Norway

countries cooperate each other and work together. A possible explanation for this might be that, geographical and culture proximity of these European countries may play active roles to increase collaboration.

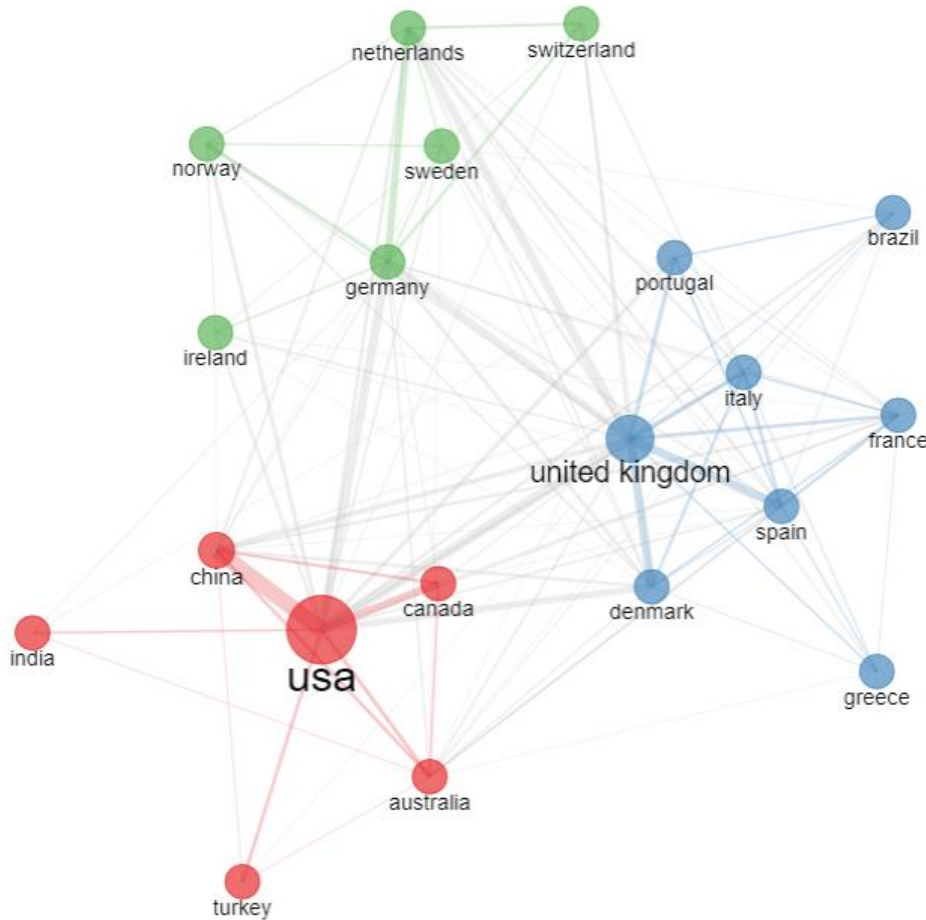

Figure 4: The Academic Collaborative Relationships among Top 20 Countries

Table 5: The Top 10 most productive journals during 1980-2021

Rank	Journal	TP ^a	(%) ^b	IF 2020 ^c	TC ^d	CPP ^e
1	ENERG POLICY	429	19.73	6.142	17125	39.92
2	SUSTAINABILITY	172	7.91	3.251	1264	7.35
3	RENEWABLE ENERGY	100	4.60	8.001	3361	33.62
4	ENERGY RESEARCH & SOCIAL SCIENCE	99	4.55	6.834	1490	15.05
5	ENERGY	76	3.50	7.147	2156	28.36
6	APPLIED ENERGY	70	3.22	9.746	2693	38.47
7	ENERGIES	59	2.71	3.004	498	8.44
8	ENERGY ECONOMICS	45	2.07	7.042	1289	28.64
9	JOURNAL OF CLEANER PRODUCTION	41	1.89	9.297	685	16.70
10	RENEWABLE AND SUSTAINABLE ENERGY REVIEWS	36	1.66	14.982	175	4.86

TP^a: the total publications of the journal during 1980-2021;

(%)^b: The percentage of the publications of the journal

IF 2020^c: the impact factor of journal in 2020;

TC^d: the number of total citations;

CPP^e: the citations per publication

To sum up, the USA and UK that are two countries have the biggest node size, so that they are the center of

international collaboration and mostly work with the China, Australia, Canada and Spain and Denmark respectively. On

the other hand, the node size and lines displays that the India and Turkey have limited amount of collaboration and publications with other countries, thus they should be further collaborate with the various countries.

3.4. Journal Distribution

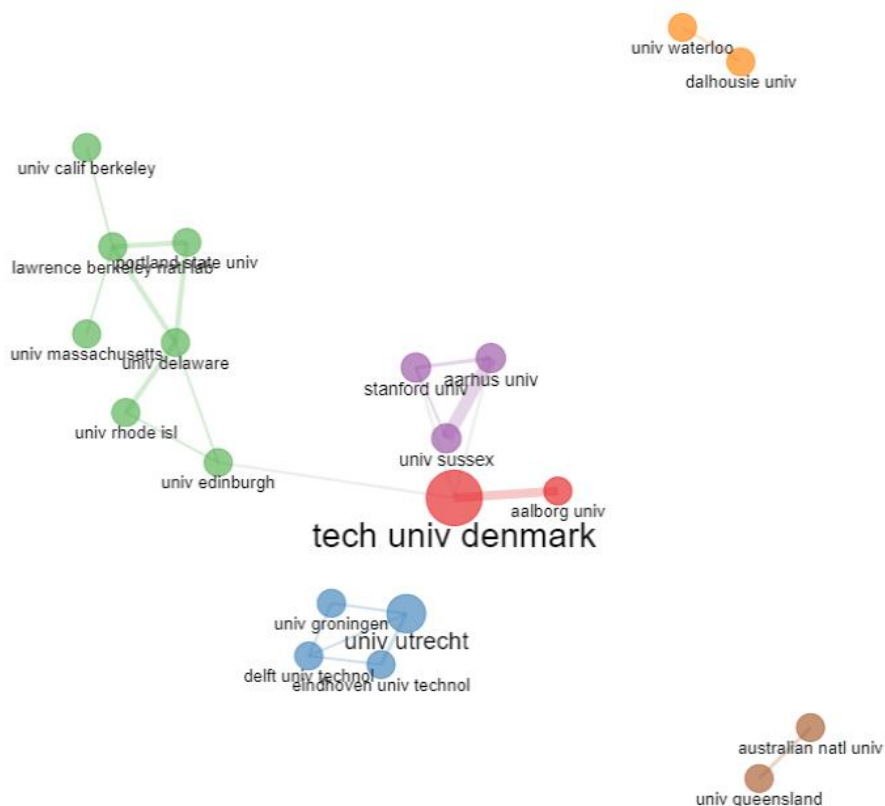
Wind energy articles had been published in 424 types of journals from 1980 to 2021. Table 5 displays the top 10 productive journals, the total publication, citation and 2020 impact factor of journals. More than 51% of the wind energy related articles are published in the top 10 journals. Energy Policy is the most productive journal with 429 articles, followed by Sustainability (172) and Renewable Energy (100). Renewable and Sustainable Energy Reviews ranks 10th in the number of publications, but has the highest impact factor (14.982) among the top 10 most

productive journals, followed by Applied Energy (9.746) and Journal of Cleaner Production (9.297).

Moreover, Energy Policy has the highest total citation among the journals (17125), followed by Renewable Energy (3361) and Applied Energy (2693). Also, in this area, such as journals of Energy Policy (39.92), Applied Energy (38.47) and Renewable Energy (33.61) had been received more citations per publication than others. In general, therefore, it seems that Energy Policy, Renewable Energy, Applied Energy, Sustainability and Renewable and Sustainable Energy Reviews are the most influential journals in wind energy related fields, also other top journals support wind energy studies, but the total publication, citation and impact factor are relatively less.

Table 6: The most 10 productive institutions, 1980-2021

Rank	Institution	Country	Number of Articles
1	TECHNICAL UNIVERSITY DENMARK	DENMARK	84
2	NORTH CHINA ELECTRIC POWER UNIVERSITY	CHINA	51
3	UNIVERSITY OF UTRECHT	NETHERLANDS	48
4	TSINGHUA UNIVERSITY	CHINA	43
5	UNIVERSITY OF EDINBURGH	UK	42
6	UNIVERSITY OF GRONINGEN	NETHERLANDS	40
7	CARNEGIE MELLON UNIVERSITY	USA	38
7	DELFT UNIVERSITY OF TECHNOLOGY	NETHERLANDS	38
9	STANFORD UNIVERSITY	USA	36
9	UNIVERSITY OF STRATHCLYDE	UK	36

Figure 5: The Academic Collaborative Relationships between the Top 20 Most Productive Institutions

3.5. Institutions' Performance and Collaborative Relationships

Table 6 shows the performances of the top 10 productive institutions, of which three are come from in Netherlands, and two are in China, UK and USA. That reveals the Holland, American, England and China universities are more active in wind energy field research than other countries. Technical University Denmark ranked the 1st with respect total publications. Most of the 10 research institutions are from developed countries, with only North China Electric Power University and Tsinghua University coming from the developing country. Thus, developed countries are the most productive and developing countries should further support in the wind energy studies. Moreover, all productive institutions are universities that prove universities are core part for the developing and revealing new findings about wind energy field.

Moreover, Figure 5 displays the academic collaborative relationships between the top 20 most productive institutions. The lines between two institutions shows cooperation relationship. When the collaboration is strong, the line become thicker and the node size shows the centrality of an institution, so that, the bigger node means bigger the centrality. As shown in Figure 5, Technical University Denmark has the bigger node and mostly work with Allborh University and University of Edinburgh. The institutions are located in the green cluster work closely to each other but there is not any dominant organization for that cluster. Moreover, when the purple cluster is analyzed, although Stanford University, Aarhus University and Sussex University are located different region, they have worked together. The result shows that the institutions collobarate with organizations within the international counterparts. This reveals that researchers have cooperated and work with international researchers about wind energy area.

3.6. Performance of Authors

Table 7 shows the performances of the top 20 productive authors based on the total publications, total citations, citation per publication and H-index regarding wind energy study. According to results, based on the total publication, the most productive author is Sovacool B.K. with 17 articles, followed by Kaldellis J.K. (15 articles), Devine-Wright P. (14 articles), Firestone J. (14 articles) and Liu Y. (14 articles). On the other hand, Devine-Wright P. has the highest total citation (2527) among the authors, followed by Wolsink M. (1015) and Pinson P. (836). In addition that, Devine-Wright P. receives the most citations per publication (181), followed by Wolsink M. (169) and Pinson P. (84). Considering the H-index, the most productive authors are Kaldellis J.K. (14), Devine-Wright P. (12) and Sovacool B.K.

(11) respectively.

Devine-Wright P. is the most academically influential author in the field because he has the highest total citation (2527) and most citations per publication (181) among the authors. Moreover, his performance ranked 2nd concerning h-index (12) and ranked as 3rd author in total publication. Thus, in each categories, the performance of author is in top three.

3.7. Research Hotspot

3.7.1. The most frequently cited articles

Table 8 indicates the top 20 highly cited articles in wild energy field with the total citations for 1980-2021. This table shows the critical articles that can be helpful for researchers in the wind energy field by reading field-related articles to understand the area better.

Among all the researches, the one authored by Devine-Wright (2005) is the most cited wind energy-related publication, followed by the article of Devine-Wright written in 2009 and Wolsink in 2000. Moreover, Devine-Wright's article whose name is "Rethinking NIMBYism: The role of place attachment and place identity in explaining place-protective action" receives the highest total citations per publication (51.92), followed by article of Hansen and Coenen (2015) and Devine-Wright (2005). That reveals that Devine-Wright is the most effective and followed author in the wind energy field because his three articles are in the top 20 highly cited articles list and his two articles are ranked 1st in total citation and total citation per year categories.

Table 7: The top 20 productive authors, 1980-2021

Rank	Author	TP ^a	TC ^b	CPP ^c	H-index
1	KALDELLIS JK	15	818	55	14
2	DEVINE-WRIGHT P	14	2527	181	12
3	SOVACOOOL BK	17	666	39	11
4	WISER R	12	542	45	10
5	FIRESTONE J	14	405	29	9
6	ZAFIRAKIS D	9	378	42	8
6	ZHOU Y	8	272	34	8
6	LIU Y	14	187	13	8
9	PINSON P	10	836	84	7
9	WANG C	7	267	38	7
9	BIDWELL D	10	258	26	7
9	ENEVOLDSEN P	10	141	14	7
13	WOLSINK M	6	1015	169	6
13	ZHANG X	7	282	40	6
13	ZHANG L	7	182	26	6
13	POHL J	6	120	20	6
13	DEL RIO P	9	169	19	6
13	RUDOLPH D	7	87	12	6
19	AZEVEDO IL	5	146	29	5
20	BAXTER J	7	179	26	5

TP^a: the total publications of the author during 1980-2021

TC^b: the number of total citations

CPP^c: the citations per publication

The one with the highest total citations is titled “Beyond NIMBYism: towards an integrated framework for understanding public perceptions of wind energy.” This article was published in Wind Energy journal in 2005 and received 694 total citations. The major contribution of this

publication is to evaluate past researches based on the six different strands to understand public perceptions of wind energy and criticize and summarize whole works to create an integrated and multidimensional framework for the subsequent studies.

Table 8: Characteristics of the most frequently cited articles during 1980-2019

Rank	PY ^a	TC ^b	TCY ^c	Article Title	Journal Name	Author/s
1	2005	694	40.82	“Beyond NIMBYism: towards an integrated framework for understanding public perceptions of wind energy.”	Wind Energy	Devine-Wiight P.
2	2009	675	51.92	“Rethinking NIMBYism: The role of place attachment and place identity in explaining place-protective action.”	Journal of Community & Applied Social Psychology	Devine-Wright P.
3	2000	499	22.68	“Wind power and the NIMBY-myth: institutional capacity and the limited significance of public support.”	Renewable Energy	Wolsink M.
4	2010	471	39.25	“Disruption to place attachment and the protection of restorative environments: A wind energy case study.”	Journal of Environmental Psychology	Devine-Wright P. and Howes Y.
5	2007	464	30.93	“Community perspectives of wind energy in Australia: The application of a justice and community fairness framework to increase social acceptance”	Energy Policy	Gross C.
6	2005	438	25.76	“The ‘Social Gap’ in Wind Farm Siting Decisions: Explanations and Policy Responses”	Environmental Politics	Bell D., Grey T. and Haggett C.
7	2010	402	33.50	“Multicriteria renewable energy planning using an integrated fuzzy VIKOR & AHP methodology: The case of Istanbul”	Energy	Kaya T. and Kahraman C.
8	2007	354	23.60	“Trading Wind Generation From Short-Term Probabilistic Forecasts of Wind Power”	IEEE Transactions on Power Systems	Pinson P., Chevallier C. and Kariniotakis G.N.
9	2007	350	23.33	“Planning of renewables schemes: Deliberative and fair decision-making on landscape issues instead of reproachful accusations of non-cooperation.”	Energy Policy	Wolsink M.
10	2002	312	15.60	“Renewable energy from the ocean.”	Marina Policy	Pelc R. and Fujita R.M.
11	2010	302	25.17	“Does community ownership affect public attitudes to wind energy? A case study from south-west Scotland”	Land Use Policy	Warren C.R. and McFadyen M.
12	2015	300	42.86	“The geography of sustainability transitions: Review, synthesis and reflections on an emergent research field”	Environmental Innovation and Societal Transitions	Hansen T. and Coenen L.
13	2005	262	15.41	“Lead markets and regulation: a framework for analyzing the international diffusion of environmental innovations”	Ecological Economics	Beise M. and Rennings K.
14	2009	255	19.62	“The water footprint of energy from biomass: A quantitative assessment and consequences of an increasing share of bio-energy in energy supply”	Ecological Economics	Gerbens-Leenes P.W., Hoekstra A.Y. and van der Meer T.
15	2007	253	16.87	Local acceptance of wind energy: Factors of success identified in French and German case studies	Energy Policy	Jobert A., Laborgne P. and Mimler S.
16	2012	248	24.80	“Ecosystem service tradeoff analysis reveals the value of marine spatial planning for multiple ocean uses”	Proceedings of the National Academy of Sciences	White C., Halpern B. S. and Kappel C.V.
17	2010	223	18.58	“Public attitudes of wind energy in Texas: Local communities in close proximity to wind farms and their effect on decision-making.”	Energy Policy	Swofford J. and Slattery M.
18	2006	216	13.50	“The effectiveness of different policy regimes for promoting wind power: Experiences from the states”	Energy Policy	Menz F.C. and Vachon S.
19	2005	213	12.53	“The impact of R&D on innovation for wind energy in Denmark, Germany and the United Kingdom”	Ecological Economics	Klaassen G., Miketa A., Larsen K. and Sundqvist T.
20	2009	208	16.00	“Ecological and economic cost-benefit analysis of offshore wind energy”	Renewable Energy	Snyder B. And Kaiser M. J.

PY^a: publication year, TC^b: total citations , TCY^c: total citations per year

3.7. Research Hotspot

3.7.1. The most frequently cited articles

Table 8 indicates the top 20 highly cited articles in wind energy field with the total citations for 1980-2021. This table shows the critical articles that can be helpful for researchers in the wind energy field by reading field-related articles to understand the area better.

Among all the researches, the one authored by Devine-Wright (2005) is the most cited wind energy-related publication, followed by the article of Devine-Wright written in 2009 and Wolsink in 2000. Moreover, Devine-Wright's article whose name is "Rethinking NIMBYism: The role of place attachment and place identity in explaining place-protective action" receives the highest total citations per publication (51.92), followed by article of Hansen and Coenen (2015) and Devine-Wright (2005). That reveals that Devine-Wright is the most effective and followed author in the wind energy field because his three articles are in the top 20 highly cited articles list and his two articles are ranked 1st in total citation and total citation per year categories.

The one with the highest total citations is titled "Beyond NIMBYism: towards an integrated framework for understanding public perceptions of wind energy." This article was published in Wind Energy journal in 2005 and received 694 total citations. The major contribution of this publication is to evaluate past researches based on the six different strands to understand public perceptions of wind energy and criticize and summarize whole works to create an integrated and multidimensional framework for the subsequent studies.

3.7.2. Main research fields

Author keywords analysis can be beneficial for researchers to reveal research priorities and interest of scientists and indicate research trends in the field (Zhang et al, 2016; Zhang et al, 2019). Figure 6 displays the author keywords and the top 50 keywords are shown in the cluster to ensure that the results are understandable and reviewable. Thus, Figure 6 represent the dominant topics and subtopics of wind energy related articles. When the keyword is used more frequently which has bigger font size. Keywords have larger font size mean they are used more often by researchers. Based on the keywords analysis, the top five keywords are power (441), wind energy (383), renewable energy (289), energy (217) and policy (183).

Moreover, the cooperative relationship among the top 50 keywords in the wind energy research area from 1980 to 2021 is also plotted using Bibliometric R-Package "Biblioshiny" software program and is shown in Figure 7.

Each keyword is defined by its label and circle. The bigger node means the higher the frequency of used, and the mostly utilize keywords are situated in the central position in the cluster. In addition that, the lines between the keywords indicate the co-occurrence links. The stronger the link mean stronger co-occurrence. When the network is strong between the keywords, the line become thicker. Thus, the thick size of the keywords shows the number of articles, in which terms used together. As can be seen from the figure, there are three core clusters as follows: keywords surrounding the Power (the red cluster), keywords surrounding the Wind Energy (the blue cluster) and keywords surrounding the Energy, the electricity and the generation (the green cluster). The Renewable Energy and Wind Energy are in the central position for their cluster but there is not certain dominant keyword for green cluster.

For the red cluster, the Renewable Energy is highly connected to the Power, these are frequently used together in an article. In general, this cluster aggregates papers related to maximum wind power generation. For example, an article focus on how electricity system criteria effect the wind power penetration (Markevičius et al., 2007), the other one try to find the most optimum location for wind turbine to produce energy through optimal probability function (Malik et al., 2020) and another one search the how government policies support the large-scale investments in wind power energy (Ydersbond and Korsnes, 2016).

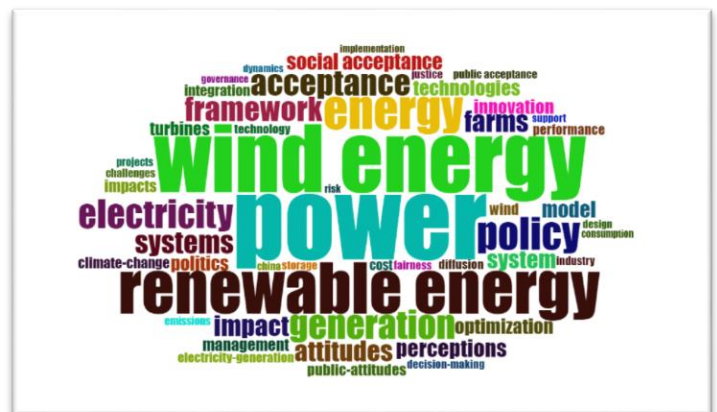

Figure 6: Wind Energy Keyword Cluster

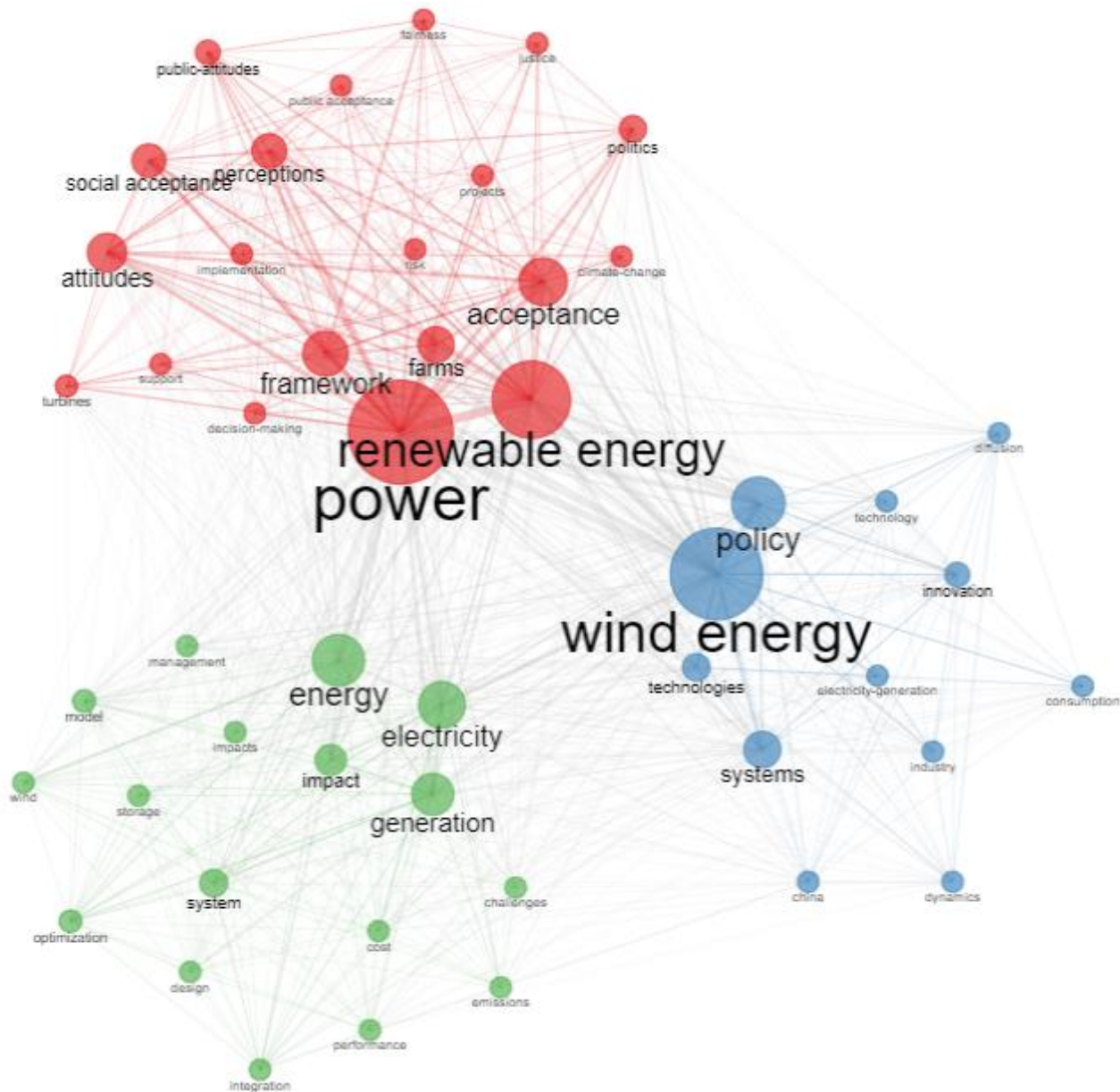
Furthermore, for the blue cluster the Wind Energy and the Policy are strongly connected to each other. In this cluster, papers are examined to the wind energy policies, programs and their effects. For instance, Rajsekhar and coworkers (1999) study on specification of the Indian wind energy programme, besides, García-Álvarez and her friends (2017) made an empirical study to examined the feed-in tariff and renewable portfolio standard policies about wind energy. On the other hand, in the green cluster, The Energy, the

Electricity and the Generation are moderately connected to each other but there is not any dominant highly connected the keywords in that cluster.

As shown in Figure 6, the most frequently used keyword are

“power”, “wind energy” and “renewable energy” have the highest link strength among other keywords (Figure 7). Thus, these words have play key role in the cooperation network.

Figure 7: The Network of the Most Frequently Used 50 Keywords in Wind Energy Research

4. CONCLUSION

Using bibliometric methods, the characteristics of the wind energy literature from 1980 to 2021 based on the SSCI database have been examined. This paper reveals that the number of articles on wind energy increases substantially between 2005 to 2021. To sum up, the literature on wind energy has grown over the past 16 years.

In language analysis, the publications concerning wind energy are available in 6 languages, with English being dominant, accounting for 2156 articles (99.17%). “The Environmental Sciences & Ecology” is the most productive

research area with 1172 records, accounting for 26.70% of the total records. The USA is a significant contributor to the wind energy literature with the most publications (546), highest h-index (62) and total citation (10406) among the countries. Following USA, UK ranks the second in the total number of articles (272), the H-index (47) and the highest total citation (8491).

In addition that, the USA and UK have played a key role in the collaboration network of the 20 productive countries, thus, they are the center of international collaboration and mostly work with China, Spain and Denmark respectively.

The research has also shown that “Energy Policy” is the most productive journal (429 articles), has the highest total citation (17125) and has been received more citations per publication (39.92) than others. On the other than, when to look highest impact factor score, “Renewable and Sustainable Energy Reviews” journal has the highest score. Technical University Denmark is the most effective institution (publishing 84 articles) and ranks the 1st with respect total publications. Devine-Wright P. is the most academically influential author in the field because he has the highest total citation (2527) and most citations per publication (181) among the authors, ranked as 2nd in h-index (12) and as 3rd author in total publication

Furthermore, the most highly cited article Entitled “Beyond NIMBYism: towards an integrated framework for understanding public perceptions of wind energy”, authored by Devine-Wright (2005) and published in “Wind Energy” journal and had been cited 694 times. This study has identified five core keywords which are “power” (441), “wind energy” (383), “renewable energy” (289), “energy” (217) and “policy” (183). Furthermore, “power”, “wind energy” and “renewable energy” keywords have the highest link strength among other keywords, so that, they have play key role in the cooperation network.

New technologies and innovations in wind turbine design (Walford, 2006; Smith et al., 2007; Berry, 2009), enhanced wind and utility industries information (Berry, 2009) and economies of scale (Smit et al., 2007) have accelerated generating wind energy power for the countries. Additionally, unpleasant impact of the climate change such as atmospheric carbon dioxide, prolonged drought and extreme hurricanes take attention to all worlds, so that countries have been taken some precautions to decrease carbon emission and try to find clean energy sources. Moreover, USA and China are two biggest carbon emitters and they have been facing great pressure of carbon emissions reduction. Additionally, the European countries have been powerful supporter of renewable energy sources and reducing carbon emissions.

Hereby, both of them are accelerating renewable energy production for the countries. For example, USA enacted the Energy Policy Act (U.S. Environmental Protection Agency, 2022) in 2005, thus, USA wind energy producing capacity increased from 2500 megawatts (MW) in 1993 to 45.000 MW in 2021 (American Wind Energy Association, 2009). The USA country have policies and programs concentrate on expanding the renewable energies infrastructure investment and generating renewable energies to reach cleaner future (American Clean Power Association, 2020). Moreover, market projections await that offshore wind which capacity is about 20.000 to

30.000 MW will be operational by 2030. Thus, U.S. economy will make investment between \$28 – \$57 billion to offshore wind energy. Furthermore, The European countries launched the “Europe 2020” program that is 10 years strategy. The aim of this program is producing energy from renewable sources to procure 20% of gross final energy consumption by 2020 and at least 32% by 2030. Additionally, the Renewable Energy Law of the People’s Republic of China law that was enacted in 2006 by China that aims encouraging the development and utilization of renewable energy and giving priority for renewable energy development. Moreover, Turkey signed Paris Agreement in 2016 and ratified in 2021. Turkey has started to apply new climate policy to reduce global temperature increase and reaching net zero emissions. Therefore, this policy has accelerated not only the investment and usage of the renewable energy but also academic papers and collaboration.

Therefore, all these reasons explain that the USA, European Countries and China are the most productive countries in the wind energy literature and that the most efficient institutes are located in these countries. Moreover, this papers reveals that, these laws are positively affect the wind energy research because when to analyze annual number of wind energy articles, there is an increase both the number of total articles and the average citations per article.

These results demonstrate the importance of bibliometric techniques as methods for exposing research trends globally. This paper is expected to benefit to scientists for the future research about wind energy. Moreover, the insights gained from this study may be of assistance to practitioners to able to know the most famous institution, author, universities and journal in such a field and get more proper consulting from them in decision making processes.

REFERENCES

- American Clean Power Association, 2020. <https://cleanpower.org/wp-content/uploads/2021/02/american-clean-power-renewable-energy-and-infrastucture-policy-analysis.pdf> (08.03.2022).
- American Wind Energy Association, 2009. Received from: <https://cleanpower.org/facts/offshore-wind/>: date: 7.03.2022).
- Aria, M. and Cuccurullo, C. (2017). Bibliometrix: An R-tool for comprehensive science mapping analysis. *Journal of Informetrics*, 11(4), 959-975.
- Association for Information Science and Technology, 67(4), 967-972.

- Beise, M., and Rennings, K. (2005). Lead markets and regulation: a framework for analyzing the international diffusion of environmental innovations. *Ecological economics*, 52(1), 5-17.
- Bell, D., Gray, T., & Haggett, C. (2005). The 'social gap' in wind farm siting decisions: explanations and policy responses. *Environmental politics*, 14(4), 460-477.
- Berry, D. (2009). Innovation and the price of wind energy in the US. *Energy Policy*, 37(11), 4493-4499.
- Bouyssou, D., and Marchant, T. (2011). Ranking scientists and departments in a consistent manner. *Journal of the American Society for Information Science and Technology*, 62(9), 1761-1769.
- Cagle, M. (2020). A Mapping Analysis of Blockchain Applications Within the Field of Auditing. *Muhasebe Bilim Dünyası Dergisi*, 22(4), 695-724.
- Cagle, M. (2021). Denetimde Blokzincir Teknolojisinin Uygulanması ve Denetim Mesleğinin Geleceği. Detay Yayıncılık, Ankara, 1-98.
- Devine-Wright, P. (2005). Beyond NIMBYism: towards an integrated framework for understanding public perceptions of wind energy. *Wind Energy: An International Journal for Progress and Applications in Wind Power Conversion Technology*, 8(2), 125-139.
- Devine-Wright, P. (2009). Rethinking NIMBYism: The role of place attachment and place identity in explaining place-protective action. *Journal of community & applied social psychology*, 19(6), 426-441.
- Devine-Wright, P., and Howes, Y. (2010). Disruption to place attachment and the protection of restorative environments: A wind energy case study. *Journal of environmental psychology*, 30(3), 271-280.
- Du, H., Li, B., Brown, M. A., Mao, G., Rameezdeen, R., and Chen, H. (2015). Expanding and shifting trends in carbon market research: a quantitative bibliometric study. *Journal of Cleaner Production*, 103, 104-111.
- Du, H., Wei, L., Brown, M. A., Wang, Y., and Shi, Z. (2013). A bibliometric analysis of recent energy efficiency literatures: an expanding and shifting focus. *Energy Efficiency*, 6(1), 177-190.
- European Commission, 2010. Received from: <https://ec.europa.eu/eu2020/pdf/COMPLET%20EN%20BARROSO%20%20%200007%20-%20Europe%202020%20-%20EN%20version.pdf> (10.03.2022).
- Fraenkel, P. L., & Kenna, J. P. (1984). The economic viability and competitiveness of small scale wind systems'. In *Proceedings of the 5th BWEA Wind Energy Conference*.
- García-Álvarez, M. T., Cabeza-García, L., & Soares, I. (2017). Analysis of the promotion of onshore wind energy in the EU: Feed-in tariff or renewable portfolio standard?. *Renewable energy*, 111, 256-264.
- Gerbens-Leenes, P. W., Hoekstra, A. Y., and Van der Meer, T. H. (2009). The water footprint of energy from biomass: A quantitative assessment and consequences of an increasing share of bio-energy in energy supply. *Ecological economics*, 68(4), 1052-1060.
- Green Policy Platform, 2009. Received from: <https://www.greengrowthknowledge.org/national-documents/renewable-energy-law-peoples-republic-china#:~:text=Renewable%20Energy%20Law%20of%20the%20People's%20Republic%20of%20China%20was,order%20to%20realize%20sustainable%20development.> (10.03.2022).
- Gross, C. (2007). Community perspectives of wind energy in Australia: The application of a justice and community fairness framework to increase social acceptance. *Energy policy*, 35(5), 2727-2736.
- Hansen, T., & Coenen, L. (2015). The geography of sustainability transitions: Review, synthesis and reflections on an emergent research field. *Environmental innovation and societal transitions*, 17, 92-109.
- Hou, Q., Mao, G., Zhao, L., Du, H., and Zuo, J. (2015). Mapping the scientific research on life cycle assessment: a bibliometric analysis. *The International Journal of Life Cycle Assessment*, 20(4), 541-555.
- Jacobs, D. (2010). Demystification of bibliometrics, scientometrics, informetrics and webometrics. In *11th DIS Annual Conference*, 1-19.
- Jobert, A., Laborgne, P., and Mimler, S. (2007). Local acceptance of wind energy: Factors of success identified in French and German case studies. *Energy policy*, 35(5), 2751-2760.
- Kagermann, H., Helbig, J., Hellinger, A., and Wahlster, W. (2013). Recommendations for implementing the strategic initiative INDUSTRIE 4.0: Securing the future of German manufacturing industry. Final report of the Industrie 4.0 Working Group. *Forschungsunion*.

- Kaya, T., and Kahraman, C. (2010). Multicriteria renewable energy planning using an integrated fuzzy VIKOR & AHP methodology: The case of Istanbul. *Energy*, 35(6), 2517-2527.
- Klaassen, G., Miketa, A., Larsen, K., and Sundqvist, T. (2005). The impact of R&D on innovation for wind energy in Denmark, Germany and the United Kingdom. *Ecological economics*, 54(2-3), 227-240.
- Knox-Hayes, J., Brown, M. A., Sovacool, B. K., and Wang, Y. (2013). Understanding attitudes toward energy security: results of a cross-national survey. *Global environmental change*, 23(3), 609-622.
- Lapin, E. E. (1977). Economic competitiveness of windmills. *Energy Conversion*, 16(4), 213-220.
- Malik, M. Z., Ali, A., Kaloi, G. S., Soomro, A. M., Baloch, M. H., & Chauhdary, S. T. (2020). Integration of renewable energy project: a technical proposal for rural electrification to local communities. *IEEE Access*, 8, 91448-91467.
- Markevičius, A., Katinas, V., & Marčiukaitis, M. (2007). Wind energy development policy and prospects in Lithuania. *Energy policy*, 35(10), 4893-4901.
- Menz, F. C., and Vachon, S. (2006). The effectiveness of different policy regimes for promoting wind power: Experiences from the states. *Energy policy*, 34(14), 1786-1796.
- Moral Muñoz, J. A., Herrera Viedma, E., Santisteban Espejo, A., and Cobo, M. J. (2020). Software tools for conducting bibliometric analysis in science: An up-to-date review. *El profesional de la información*, 29(1), 4.
- Nakicenovic, N., and Grubler, A. (2000). Energy and the protection of the atmosphere. *International Journal of Global Energy Issues*, 13, 4-57.
- Pazheri, F. R., Othman, M. F., and Malik, N. H. (2014). A review on global renewable electricity scenario. *Renewable and Sustainable Energy Reviews*, 31, 835-845.
- Pelc, R., and Fujita, R. M. (2002). Renewable energy from the ocean. *Marine Policy*, 26(6), 471-479.
- Pinson, P., Chevallier, C., and Kariniotakis, G. N. (2007). Trading wind generation from short-term probabilistic forecasts of wind power. *IEEE Transactions on Power Systems*, 22(3), 1148-1156.
- Rajsekhar, B., Van Hulle, F., & Jansen, J. C. (1999). Indian wind energy programme: performance and future directions. *Energy policy*, 27(11), 669-678.
- Rapier, R (2020). Fossil Fuels Still Supply 84 Percent Of World Energy — And Other Eye Openers From BP's Annual Review. *Forbes.com*. Received: <https://www.forbes.com/sites/rrapier/2020/06/20/bp-review-new-highs-in-global-energy-consumption-and-carbon-emissions-in-2019/?sh=479ee87966a1> (28.08.2021)
- Rüßmann, M., Lorenz, M., Gerbert, P., Waldner, M., Justus, J., Engel, P., and Harnisch, M. (2015). Industry 4.0: The future of productivity and growth in manufacturing industries. Boston Consulting Group, 9.
- Smit, T., Junginger, M., & Smits, R. (2007). Technological learning in offshore wind energy: Different roles of the government. *Energy policy*, 35(12), 6431-6444.
- Smith, J. C., Milligan, M. R., DeMeo, E. A., & Parsons, B. (2007). Utility wind integration and operating impact state of the art. *IEEE transactions on power systems*, 22(3), 900-908.
- Snyder, B., & Kaiser, M. J. (2009). Ecological and economic cost-benefit analysis of offshore wind energy. *Renewable Energy*, 34(6), 1567-1578.
- Swofford, J., and Slattery, M. (2010). Public attitudes of wind energy in Texas: Local communities in close proximity to wind farms and their effect on decision-making. *Energy policy*, 38(5), 2508-2519.
- Tsay, M. Y. (2008). A bibliometric analysis of hydrogen energy literature, 1965–2005. *Scientometrics*, 75(3), 421-438.
- U.S. Environmental Protection Agency, 2022. Received from: [https://www.epa.gov/laws-regulations/summary-energy-policy-act#:~:text=The%20Energy%20Policy%20Act%20\(EPA,%3B%20\(10\)%20energy%20tax%20incentives](https://www.epa.gov/laws-regulations/summary-energy-policy-act#:~:text=The%20Energy%20Policy%20Act%20(EPA,%3B%20(10)%20energy%20tax%20incentives) (10.03.2022).
- Walford, C. A. (2006). Wind turbine reliability: understanding and minimizing wind turbine operation and maintenance costs (No. SAND2006-1100). Sandia National Laboratories (SNL), Albuquerque, NM, and Livermore, CA (United States).
- Wallin, J. A. (2005). Bibliometric methods: pitfalls and possibilities. *Basic & clinical pharmacology & toxicology*, 97(5), 261-275.
- Warren, C. R., and McFadyen, M. (2010). Does community ownership affect public attitudes to wind energy? A case study from south-west Scotland. *Land use policy*, 27(2), 204-213.

- White, C., Halpern, B. S., and Kappel, C. V. (2012). Ecosystem service tradeoff analysis reveals the value of marine spatial planning for multiple ocean uses. *Proceedings of the National Academy of Sciences*, 109(12), 4696-4701.
- Wolsink, M. (2000). Wind power and the NIMBY-myth: institutional capacity and the limited significance of public support. *Renewable energy*, 21(1), 49-64.
- Wolsink, M. (2007). Planning of renewables schemes: Deliberative and fair decision-making on landscape issues instead of reproachful accusations of non-cooperation. *Energy policy*, 35(5), 2692-2704.
- Ydersbond, I. M., & Korsnes, M. S. (2016). What drives investment in wind energy? A comparative study of China and the European Union. *Energy Research & Social Science*, 12, 50-61.
- Zhang, J., Yu, Q., Zheng, F., Long, C., Lu, Z., and Duan, Z. (2016). Comparing keywords plus of WOS and author keywords: A case study of patient adherence research. *Journal of the*
- Zhang, X., Estoque, R. C., Xie, H., Murayama, Y., and Ranagalage, M. (2019). Bibliometric analysis of highly cited articles on ecosystem services. *PloS one*, 14(2), e0210707.

/1173874.

© 2019 & 2022 by the authors. Submitted for possible open access publication under the terms and conditions of the Creative Commons Attribution (CC BY NC) license. (<https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/>).

NFT'nin Gelişimi ve Vergilendirilmesi Üzerine Genel Değerlendirme*

An overview of the development and taxation of NFT

Abdulcelil GAZİOĞLU¹, Ahmet ÖZEN²

Öz

Her geçen gün hayatın içinde daha fazla yer almaya başlayan dijital teknolojiler bugünün dünyasında köklü değişiklikler yapmaya devam etmektedir. Kripto paralar gibi NFT'ler de bu yeni dünyanın hızla kabul gören önemli faktörlerinden biri olmuştur. 2017 yılında üretilmeye başlanan ve 2021 yılında popülerleşerek çok kısa sürede milyarlarca dolarlık işlem hacmine ve yüz milyonlarca üretici ve kullanıcıya ulaşan NFT dünyası uzmanların da dikkatini çekmeye başlamıştır. Bu çalışmada NFT'nin tanımı yapılarak diğer tokenlerden ayrıldığı karakteristik özellikleri anlatılmıştır. 2021 yılında göstermiş olduğu olağanüstü işlem hacmi ve tanınırlığındaki artış ele alındıktan sonra NFT üretimi ve alım-satım işlemlerinin arkasındaki teknolojik altyapı açıklanmıştır. NFT'lerin gelişimi anlatıldıktan sonra ise bu yeni dijital teknolojinin tanımlanması, vergilendirilmesi ve kontrol edilmesi amacıyla yapılan yasal düzenlemelerden bahsedilmiştir. NFT teknolojinin gelecekte aktif olarak kullanılması öngörülen Metaverse ortamı kapsamında bir öngörü ortaya koyulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Dijitalleşme, NFT, Vergilendirme, Kripto Para

Abstract

Digital technologies, which are becoming more and more involved in life day by day, continue to make radical changes in today's world. Like cryptocurrencies, NFTs have become one of the important factors that are rapidly accepted in this new world. NFT, which started to be produced in 2017 and started to spread in 2021, reached billions of dollars in transaction volume and hundreds of millions of manufacturers and users in a very short time, and started to attract the attention of experts. In this study, the definition of NFT and its characteristic features that distinguish it from other tokens are explained. After discussing the extraordinary transaction volume and increase in recognition in 2021, the technological infrastructure behind NFT production and trading transactions is explained. After explaining the development of NFTs, the legal arrangements made to define, tax and control this new digital technology are mentioned.

Keywords: Digitalization, NFT, Taxation, Crypto Currency

1. GİRİŞ

Günümüz teknolojisinin geldiği nokta, dünyayı her geçen gün büyük değişimlere uğratmaktadır. Öyle ki teknolojik yeniliklerin güncelliğini koruması yakın geçmişe kadar on yıllar sürerken günümüz teknolojisinin hızı dikkate alındığında aynı yıl içinde dahi önemini yitiren gelişmelere rastlanabilmektedir. Eğitimden sağlığa istihdamdan üretime sosyal hayattan çalışma hayatına her alanda çok önemli ilerlemeler kaydeden teknolojinin, finans alanında da benzer bir performans gösterdiği söylenebilir. Nitekim

Covid-19 salgının son iki yıldır esir aldığı dünyada, birçok dijital ürün salgın öncesi döneme göre hayatımızda daha fazla yer almaya başlamıştır. Öyle ki izole bir yaşamı mümkün kılacak altyapının oluşturulabildiği bu tür ürünler salgınla mücadelede önemli yararlar sağlamışlardır.

Diğer taraftan, salgın döneminde kripto paralar ve bunların ortaya çıkardığı alternatif yatırım alanları da hızla dünya ekonomisinde dikkat çekmeye başlamıştır. 2009 yılında ilk defa gündeme gelen bitcoin ve daha sonraları oluşturulmaya başlanan diğer kripto para birimleri teknoloji

* In this article, the principles of scientific research and publication ethics were followed. / Bu makalede bilimsel araştırma ve yayın etiği ilkelerine uyulmuştur.

¹ Abdulcelil GAZİOĞLU

ORCID ID: 0000-0001-5940-4737

Araş. Gör. İzmir Katip Çelebi Üniversitesi, İktisadi İdari Bilimler Fakültesi, Maliye Bölümü, Türkiye, abdulcelil.gazioglu@ikc.edu.tr

Res. Assist. İzmir Katip Çelebi University, Faculty of Economics and Administrative Sciences, Public Finance, Turkey, abdulcelil.gazioglu@ikc.edu.tr

¹ Ahmet ÖZEN

ORCID ID: 0000-0002-9635-5134

Prof. Dr. Dokuz Eylül Üniversitesi, İktisadi İdari Bilimler Fakültesi, Maliye Bölümü, Türkiye, ahmet.ozen@deu.edu.tr

Prof. Dr., Dokuz Eylül University, Faculty of Economics and Administrative Sciences, Public Finance, Turkey, ahmet.ozen@deu.edu.tr

Geliş Tarihi/Received : 21.04.2022

Kabul Tarihi/Accepted : 09.06.2022

Çevrimiçi Yayın/Published : 12.06.2022

Makale Atf Önerisi /Citation (APA):

Gazioğlu, A., Özen, A. (2022). NFT'nin Gelişimi ve Vergilendirilmesi Üzerine Genel Değerlendirme. *İzmir Sosyal Bilimler Dergisi*, 4 (1), 23-33. DOI:10.47899/ijss.1107237

meraklıları ve çok küçük finans yatırımcıları tarafından altın veya emtia gibi geleneksel yatırım araçlarına alternatif olarak değerlendirilmeye başlanmıştır. Pandemi döneminde dünyada genel olarak teknoloji ürünlerine olan ilgi artışı ve özellikle mobil ve dijital bankacılık uygulamalarının kullanım kolaylığı, finans dünyasında yatırım yapmak isteyenlerin sayısını da hızla artırmıştır. Öte yandan salgının neden olduğu ekonomik kriz nedeniyle geleneksel borsalara duyulan güvensizlik, döviz kurlarında yaşanan dalgalanmalar ve altın gibi kıymetli madenlere duyulan büyük ilgi nedeniyle ortaya çıkan aşırı fiyat artışları bireyleri farklı yatırım araçları aramaya yöneltmiştir. Böyle bir dönemde henüz ülkelerce resmi olarak tanınmasa bile bireyler arasında ticareti yapılan kripto paralara ilgi oldukça artmıştır. Mobil bankacılık ve dijital bankacılık gibi hizmetler sayesinde akıllı telefonlar ve bilgisayarlar üzerinden finansal yatırım işlemlerine sıcak bakan ve bu konuda bilgi ve deneyimini arttıran bireyler yine dijital platformlarda yatırım imkanı sunan kripto para borsalarına akın etmiştir. Bu durum kripto para borsalarında işlem hacimlerini her gün rekor kırarak şekilde arttırmış ve artan ilgi nedeniyle neredeyse her gün yeni bir kripto para borsası bireylerin hizmetine sunulur hale gelmiştir. Bu durumu Zippia tarafından Nisan 2022’de yayınlanan kripto paralar üzerine yapılmış araştırma ile açıklayacak olursak şu önemli bulgulara yer vermek gerekir (Ariella, 2022);

- 2021 aralık ayı itibariyle 8000’inin üzerinde farklı kripto para birimi bulunmaktadır.
- Ocak 2021 itibariyle günde ortalama 400.000 bitcoin işlemi yapılmaktadır.
- 2021 yılında Amerika Birleşik Devletlerinde 36,5 milyon kripto kullanıcısı varken global sayı 300 milyonun üzerindedir.
- Dünya genelindeki kripto cüzdan sayısı Kasım 2021 itibariyle 79,3 milyondur. Ocak 2016’da bu sayının 5,78 milyon olduğu düşünülürse değişim ortaya çıkmaktadır.
- 2021 itibariyle küresel kripto market değeri 4,9 milyar dolar iken 2026’da 67,4 milyar dolar olması beklenmektedir.

Kripto paraların bu kadar hızla yayılmasıyla birlikte FinTech olarak adlandırılan finansal teknolojiler dijital dünyanın oluşturduğu farklı yatırım araçlarını da bireylerin hizmetine sunmaya başlamıştır. Bunların kuşkusuz en önemlilerinden biri de non-fungible token (NFT) olmuştur. NFT olarak adlandırılan ve ‘değiştirilemez token/jeton’ olarak tercüme edebileceğimiz bu yeni nesil yatırım aracı özellikle 2021 yılında önemli bir ilgiyle karşılaşmış ve popüler bir yatırım aracı haline dönüşmüştür. Bu bağlamda çalışmada öncelikle

NFT’yi tanımlayarak gelişimi ve piyasalardaki yerini tartıştıktan sonra teknolojik bileşenleri olan blokzincir (blockchain) teknolojisi ve akıllı sözleşmeler (smart contracts) üzerinde durulacak ve NFT’lerin teknik altyapısı ele alınacaktır. Çalışmanın devamında ise NFT’lerin dünya ekonomileri tarafından kabul görmesi ve vergilendirilebilirliği ele alınacaktır.

2. NON-FUNGIBLE TOKEN’İN DOĞUŞU VE GELİŞİMİ

Dijital dünyanın her geçen gün büyüyerek hayatın her alanında baskın hale gelmesi ve kendini kabul ettirmesinin doğal bir sonucu da elbette kripto paralardır. 2008 yılında Nakamoto’nun bitcoinin temelini attığı kripto para dünyası kullanıcılar tarafından ilgi ile karşılanmış Ethereum, Ripple ve Tether gibi birçok altcoinin çıkarılmasına da öncülük etmiştir (Çakıroğlu, 2022). Ethereum Ripple ve Tether gibi Finans piyasalarının covid-19 salgınıyla mücadele ettiği ve aşırı yükseliş ve düşüşlerin yaşandığı 2020 ve 2021 yılları yeni yatırım araçlarına uygun zemini hazırlamıştır. Piyasalardaki belirsizliklerden dolayı neredeyse küresel ekonominin tamamında borsa hisseleri tarihi düşüşler yaşarken petrol fiyatları “0” doların da altına inerek negatif değerle piyasada işlem görmeye başlamıştır. Ayrıca bu dönemde sıklıkla uygulanan sokağa çıkma yasakları da üretimi durma noktasına getirerek petrol ve hisse senetlerinde aşırı düşüşlerin yaşanmasında etken olmuştur. Buna karşın salgınla mücadelede insanlığın imdadına yetişen dijital teknoloji şirketleri ise aksine çok yüksek oranda değer kazanmıştır. Bu dönemde 2009’dan beri var olan ve dönem dönem dikkat çekici yükselişler gösteren kripto paralar da kendisine önemli bir yer edinmeye başlamıştır. Her ne kadar sadece birkaç devlet veya bölgesel yönetim tarafından kabul edilse ve merkez bankaları tarafından resmi olarak tanınmasa da kripto paralar bireyler tarafından çok yoğun bir ilgiyle karşılanmıştır. Öyle ki kripto paralara ve borsalarına her geçen gün yenisi eklenirken işlem hacimleri trilyon dolar seviyelerine çıkmıştır (Euronews, 2022).

Bireyler tarafından kabul gören ve rahatlıkla kullanılabilen kripto para birimlerinin hayatımıza kattığı önemli bir teknoloji ise NFT’dir. Non-Fungible Token ifadesinin kısaltması olan NFT’leri kısaca tanımlamak gerekirse ‘eşsiz, benzersiz ve değiştirilemeyen’ token olarak ifade edebiliriz. Bu tokenler dijital dünyada üretilen herhangi bir içeriğe (fotoğraf, video, hikaye, gif, resim, tweet, oyun karakteri vb) özel bir kod vererek onu eşsizleştirmekte ve ona sahiplik imkanı sunmaktadır (Kugler, 2021). Bir bakıma günlük hayatımızda herhangi bir malın veya ürünün bize ait olduğunu gösteren tapu, ruhsat vb belgeler gibi sahiplik kazandırdığı söylenebilir. NFT’leri bitcoin veya diğer kripto para birimlerinden ayıran en belirgin özelliği de zaten değiştirilemez oluşudur.

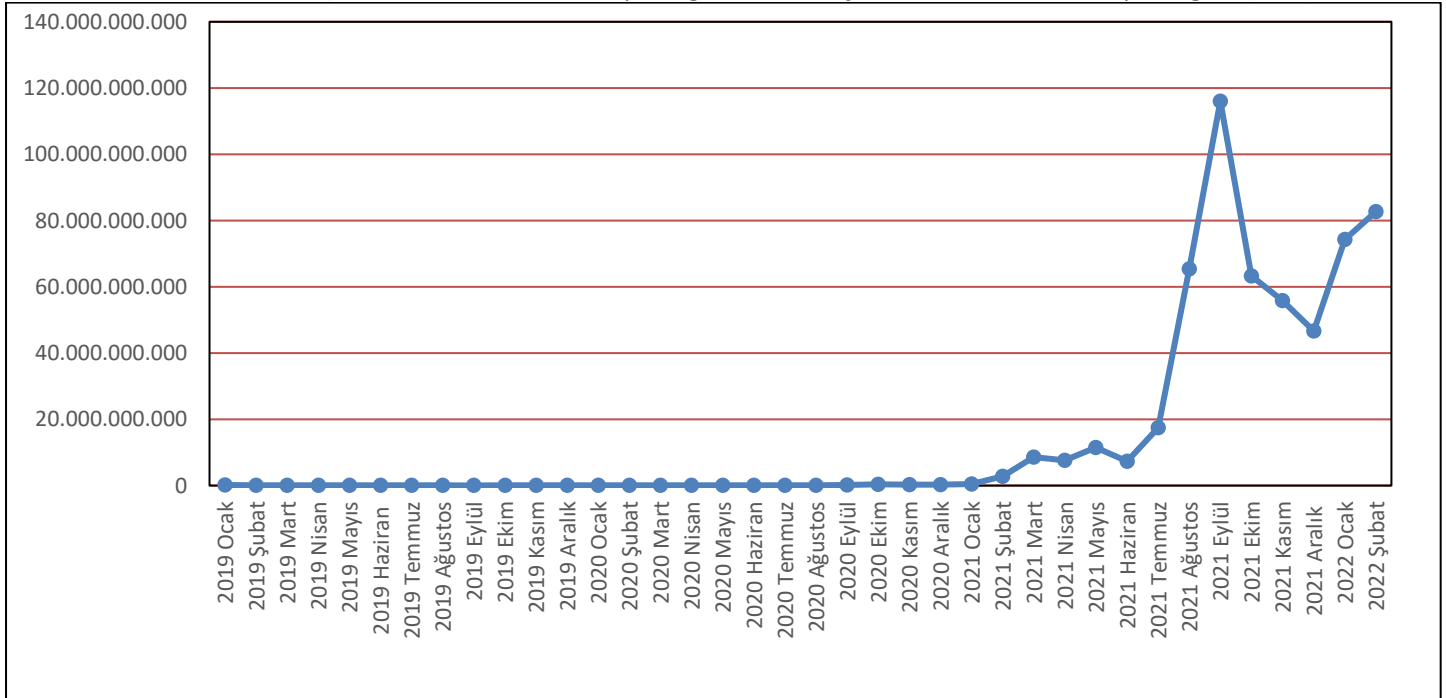
NFT'ler bir dijital içeriğin orjinalinin hangisi olduğu, bu orjinal parçanın sahibinin kim olduğu, ilk üretilen ürünün veya versiyonun hangisi olduğu gibi sorulara yanıt vermekte ve gerek bireyler gerekse sanatçılar tarafından sıklıkla tercih edilmektedir. Bunlar bireyler tarafından yeni bir koleksiyon ürünü ya da yatırım aracı olduğu için tercih edilmekteyken sanatçılar ise geleneksel sanat dünyasına kıyasla daha hızlı, kolay ve çok daha görünür olduğu için tercih edilmektedir. Zira geleneksel sanat dünyasında çok az sanatçı önemli müzayede evlerinde ya da sanat galerilerinde eserlerini sergileme imkanı bulabilmekte ve elde ettiği satış gelirlerinin neredeyse yarısını o galeri ya da müzayede evine komisyon ücreti olarak vermek durumundadır. Ayrıca koleksiyonerler açısından fiziksel sanat eserlerinden ziyade dijital eserlerin transferi, depolaması, saklanması ve sergilenmesi çok daha kolaydır (Kugler, 2021). Dolayısıyla NFT'ler hem arz hem de talep yönüyle avantajlarından ötürü oldukça yoğun ilgi görmeye başlamıştır.

NFT'ler LarvaLabs isimli teknoloji şirketi tarafından 2017 yılının haziran ayında piyasaya sürülen "The CryptoPunks" isimli örnek ile hayatımıza girmiştir. CryptoPunks'ın geliştirilmesi NFT'lerin evrimi açısından ikonik bir yere sahiptir. Nitekim CryptoPunks, Ethereum blok zincirinde aitlik belgesine sahip 10.000 adet token'den oluşan ve her biri eşsiz olan kripto resimleri ifade etmektedir. Çoğu CryptoPunks tokeni erkek yada kadın yüzünden oluşurken zombi ve uzaylı figürleri olan tokenler de popüler NFT'ler arasında yer almaktadır (Kong&Lin, 2021). Her biri kendisine ait numara ile isimlendirilen bu tokenlerden

#7804 kodlu token 11 mart 2021 yılında 4200 ETH karşılığı olan 7,5 milyon dolara satılarak NFT tarihinin en önemli satışları arasında yer almıştır. Bu satış sonrası Beppe adlı sanatçının 69 milyon dolara satılan Everyday-The First 5000 Days isimli NFT'si artık bir başka devrin kapılarını açmıştır. NFT'lere olan yoğun talep ve bunların alış-satışında kullanılan Ethereum'un aşırı değerlenmesi ile #4156 kodlu CryptoPunks tokeni 2500 ETH karşılığı olan 10,25 milyon dolara alıcı bulmuştur. CryptoPunks'ın şimdiye kadar en yüksek değerle satılan #5822 kodlu tokeni ise 8.000 ETH karşılığı olan 23,8 milyon dolara satılmıştır. Bu baş döndürücü dönem NFT'lere olan talebi de oldukça yükseltmiştir. Her ne kadar 2017 yılından beri piyasada var olsa da özellikle 2021 yılı NFT'ler için bir milat olmuştur. Bu durum "non-fungible.com" sitesinden elde edilen verilerle hazırlanmış olan grafik 1'de ortaya konulmaktadır.

Grafik 1'de Ocak 2019 ve Şubat 2022 döneminde aylık NFT satışları amerikan doları cinsinden gösterilmiştir. Söz konusu dönemin başlangıcından 2021 yılına kadar geçen dönemde NFT satışlarından elde edilen gelirlerin toplam değeri sadece 1 milyar dolar seviyesindeyken 2021 ocak ayıyla birlikte başlayan yükselişi takiben Mayıs ayında 10 milyar dolar seviyesine yükselmiştir. Takip eden Eylül ayında ise rekor kıran satışlar bir önceki yıla göre 100 kattan daha fazla artış göstererek toplamda 116 milyar dolardan daha fazla gelir elde edilmiştir. İzleyen aylarda dalgalanma yaşayan gelirler 2021 aralık ayında 45 milyar dolara gerilese de 2022 yılının şubat ayında 80 milyar doların üzerinde gelir elde edilmiştir.

Grafik 1: 2019 Ocak- 2022 Şubat tarihleri arasında aylara göre NFT satışlarından elde edilen toplam gelir (USD)

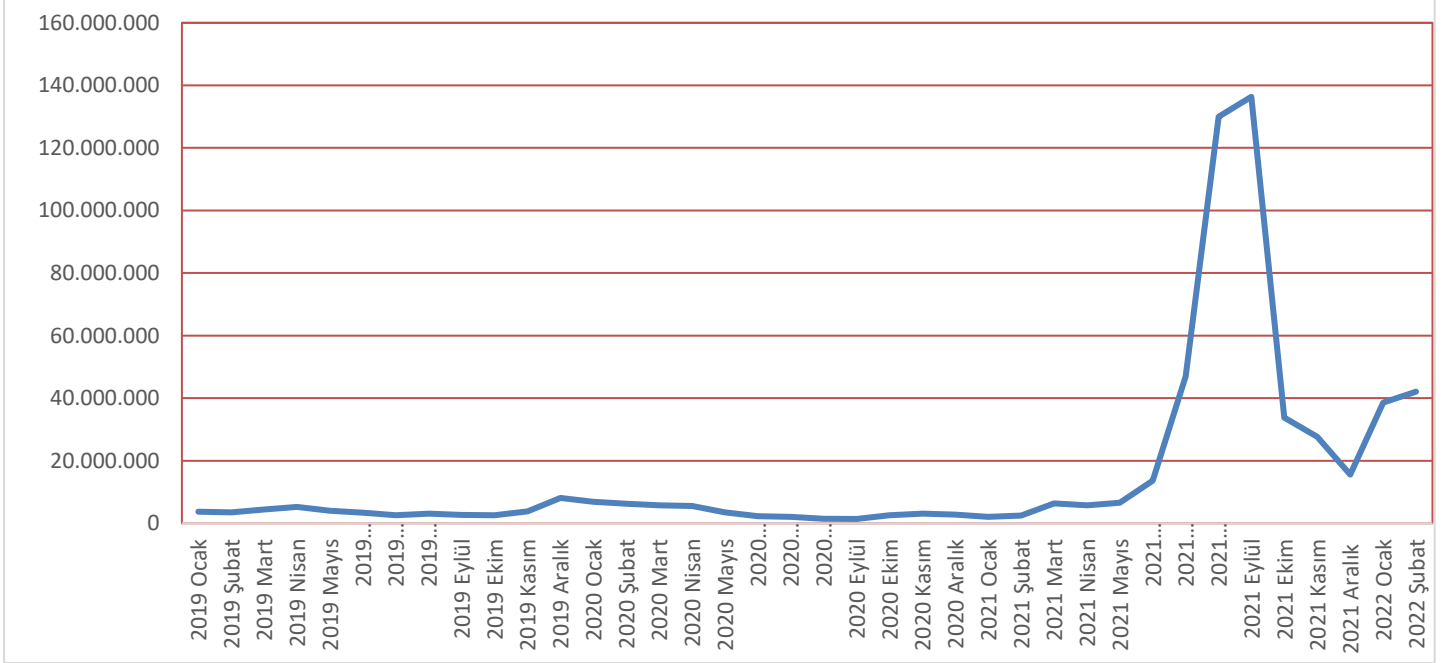

Kaynak: nonfungible.com adresinden elde edilen verilerle ile yazarlar tarafından oluşturulmuştur.

NFT satışlarından elde edilen toplam gelirlere paralel olarak satılan NFT sayısını yansıtan benzer bir grafik oluşturulmuştur. Nitekim Grafik 2’de 2019 Ocak ve 2022 Şubat ayları arasındaki dönemde satılan NFT adedi gösterilmektedir. 2021 yılında yaşanan gelir artışı sadece NFT’lerin değerindeki yükselme ile değil Grafik 2’de gösterilmekte olan arz artışından da kaynaklanmaktadır.

Öyle ki 2021 yılına kadar üretilen NFT sayısı ortalama 5 milyon iken bu sayı 2021 Haziran ayında 13 milyona, Temmuz ayında 47 milyona, Ağustos ayında 129 milyona ve Eylül ayında ise 136 milyona ulaşmıştır. Eylül ayı hem üretim sayısı hem de satış geliri açısından zirvedir. Üretim sayısı takip eden Aralık ayında 15 milyona gerilese de 2022 şubat ayı itibariyle 42 milyonun üzerinde NFT arzı gerçekleşmiştir.

Grafik 2: 2019 Ocak- 2022 Şubat tarihleri arasında aylara göre üretilen NFT adedi

Kaynak: nonfungible.com adresinden elde edilen verilerle ile yazarlar tarafından oluşturulmuştur.

Grafiklerden anlaşılacağı üzere NFT teknolojisi bireyler tarafından yoğun ilgi görmektedir. Bununla birlikte NFT’lere ilişkin geleceğin sanatı veya yatırım aracı mı yoksa kısa vadeli bir heves mi olacağı konusunda tartışmalar hala devam etmektedir. Ama yine de son zamanların en popüler teknolojilerinden biri olan bu tokenler günümüzün gerçeği niteliğindedir. Bu bağlamda NFT’nin teknolojik bileşenleri çalışma prensibi ve alınıp satılma yöntemlerini incelemek yerinde olacaktır.

3. NFT’NİN TEKNOLOJİK BİLEŞENLERİ VE ÜRETİMİ

Özellikle 2021 yılında tüm dünyada popüler hale gelmeye başlayan ve medyada sıkça yer bulan NFT’ler; dijital veya fiziksel bir varlığı blokzincir üzerinde temsil eden ve kriptografik olarak benzersiz, bölünemez, değiştirilemez ve doğrulanabilir bir token olarak tanımlanabilir (Valeonti et al., 2021). Bunlar Türkçede eşsiz token, değiştirilemez token, gayr-i misli jeton, değişimi mümkün olmayan para ya da çip olarak yer bulmuştur (Saygın & Fındıklı, 2021). Cumhurbaşkanlığı Dijital Dönüşüm Ofisi ve Türk Dil Kurumu’nun ortak çalışması sonucunda ‘Nitelikli Fikri Tapu’ ifadesinin kullanılması uygun görülse de yaygın olarak İngilizce terimin kısaltması olan NFT kullanılmaktadır.

Çevirisinde olduğu gibi tanımlamasında da ufak tefek farklılıklar olsa da NFT kısaca blokzincir teknolojisi ile üretilen benzersiz, değiştirilemez ve mülkiyet hakkı veren tokenleri nitelendirilmede kullanılmaktadır. Özellikle dijitalleşmenin sanat üzerindeki etkilerinin sonucu olarak sanat eserlerinin üretimi dahi soyutlaştığından dijital içeriklere sahiplik ve mülkiyet hakkı gibi özelliklerin eklenmesi zorunluluk haline gelmiştir. NFT bu alandaki eksikliği gidermek adına oldukça büyük önem taşımaktadır (Saygın & Fındıklı, 2021). Bu tanımlamalardan da anlaşılacağı üzere NFT’leri diğer token ve kripto para birimlerinden ayıran özelliği eşsiz olması nedeniyle benzeri nitelikte bir ürünle takas edilememesi ve dijital varlığa sahiplik kazandırması denebilir. Bir kullanıcı NFT ile kolaylıkla bir dijital varlık üzerinde sahiplik iddia edebilir ve mülkiyet haklarından yararlanabilir.

Ethereum, blokzincir teknolojisi ile üretilen kripto para veya tokenlar akıllı sözleşme kullanılarak üretilmektedir. Ethereum üzerinden üretilen token ve kripto paraların çok büyük bir kısmı ERC-20 adı verilen akıllı sözleşme kullanılarak üretilmektedir. ERC-20 sözleşmesi gerçek dünyadaki bir banknotun aynı değerdeki başka bir banknotun değişimine izin vermesi gibi ERC-20 sözleşmesi

ile üretilen her bir tokenın aynı tip tokenlarla değiştirilmesine ve takas olmasına imkan sağlamaktadır. 2017 yılında Ethereum kod kaynak havuzuna katkıda bulunan ve Crypto Kitties isimli koleksiyon oyununun kurucusu olan Dieter Shirley ERC-721 kodlu yeni bir akıllı sözleşme üretmiştir. Bu yeni sözleşmeye göre değiştirilemeyen ve takas edilemeyen yeni tip Ethereum tokenları üretilmesini sağlayarak NFT'nin temellerini atmıştır. Daha sonra NFT üretimi yapan başka sözleşmeler de önerilmiştir. ERC-721 "gold standard" olarak adlandırılrsa da ERC-1155 gibi NFT üretimi ve yönetiminde daha büyük kolaylıklar sunarak maliyetlerde ve karbon salınımlarında %90 kadar azalma sağlayan sözleşmeler de mevcuttur (Valeonti et al., 2021).

Teknik olarak bakıldığında Bitcoin gibi kripto para olan ancak özellikleriyle Bitcoinde ve benzeri kripto para birimlerinden oldukça farklı olan NFT'nin teknolojik yapısını ve bileşenlerini anlamak için blokzincir ve token teknolojisinin evrimini iyi anlamak gerekmektedir.

Kripto paralarını üç türe ayırılır; security token (güvenlik tokeni), utility token (fayda tokeni) ve NFT. Security token var olan ilk token türü olarak nitelendirilebilir. Bu tokenlerden bazıları sadece değer(veri) depolama ve değişim aracı olarak kullanılır ve en büyük örnekleri Bitcoin ve Litecoindir. Sözkonusu token ve ağları hiçbir kurum ya da kuruluşa bağlı değildir. Değeri tamamen kıstlı arz ve bu arza yönelik yapılan talebe bağlıdır. Diğer tokenler ise gayrimenkul araba ve şirket hissesi gibi maddi değeri olan herhangi bir varlığın mülkiyet yüzdesini temsil eden ve esasen dijital likit sözleşme olarak nitelendirilebilecek tokenlerdir. Bu tokenler ile yatırımcıların varlık hisseleri kriptografik olarak güvenli bir blokzincirde korunur. Security token ağları merkeziyetsiz kripto defterler veya halka açık ve hacklenemez merkeziyetsiz veri tabanlarıdır. Security tokenler kimsenin sahip olamayacağı ama herkesin yazabileceği dağıtık defter olarak işlev gören en temel blokzincirlerin üzerine inşa edilmiştir. Bu dağıtık defterler ile işlem geçmişini görülebildiği ve kimin neye sahip olduğunun anlaşıldığı halka açık veri tabanlarıdır. Bitcoin bu tür tokenlerin en önemli örneğidir (Liu,2022).

Utility token blokzincir teknolojisinin sadece basit bir güvenli veri depolama sistemi olmaktan çok daha öteye gitmesi ve blokzincir üzerinde program oluşturma imkanlarının gelişmesiyle ortaya çıkmıştır. Bu tokenlerin en fazla kullanılanı Ethereum'dur. Ethereum Bitcoin gibi yalnızca küresel merkeziyetsiz bir defter değil aynı zamanda küresel merkeziyetsiz bir bilgisayar görevi görmektedir. Bu teknoloji ile Ethereum dağıtık uygulamalar için bir platform haline niteliğindedir. Bu platformda üretilen her bir Dapp (distributed app) küresel bilgisayarda çalışır. Bu bağlamda Ethereum'u Google Drive oluşturulan dapp'leri ise Google

Drive'da tutulan bireysel e-tablo ya da belgeler olarak düşünülebilir. Yani Dapp Ethereum veritabanında çalışan bir veritabanıdır. Ethereum'u farklılaştıran bir diğer özellik ise içinde yer alan dapp'lere kendi tokenlerini üretme imkanı vermesidir. Bu ethereum blokzincirinde programların kendi tokenleri ve kayıtlarını gerçekleştirmesini sağlayan akıllı sözleşmeler ile gerçekleşmektedir. Bu tokenler onlara bu işlemleri yapma imkanı sağlayan ethereum akıllı sözleşmesi ERC-20 tokeni olarak adlandırılır (Liu,2022).

İnternet aracılığıyla bilginin, fikri mülkiyet ve içeriklerin tüketicilere bu kadar hızlı ulaştırıldığı bu dönemde telif ürün ve hırsızlığı engellemek oldukça zorlaşmıştır. Her ne kadar telif hakkı yasası ve dijital haklar yönetimi ile bu sorunlar engellenmeye çalışılsa da başarılı olunduğu söylenemez. Blokzincir teknolojisinin gösterdiği gelişimle benzersiz ve değiştirilemez bir dijital varlık oluşturmak mümkün hale gelmiştir. Bitcoin ve Ethereum değiştirilebilir ve eşsiz olmayan tokenlerdir. Her bitcoin veya ethereum diğerleri ile aynı değerdedir. Üçüncü tür token olan NFT işte bu konuda getirdiği yenilikle ortaya çıkmıştır. NFTler eşsiz ve diğerlerinden bağımsız olarak değerlendirilen tokenlerdir. Ethereumda meydana gelen bir artış tüm ethereumları artırırken, Örneğin Van Gogh'un Starry Night eserinin dijitalleştirilerek elde edilen NFT'deki bir artış Beeple'in The First 500 days NFTsinde herhangi bir fiyat değişikliğine neden olmamaktadır. NFT Ethereum üzerinden üretilen ERC-721 akıllı sözleşmesi üzerinden üretilmektedir (Liu, 2022).

Blokzincirdeki bu gelişmelerin neticesinde ortaya çıkan NFTlerin teknolojik bileşenlerini de incelemek doğru olacaktır.

3.1. NFT'lerin Teknolojik Bileşenleri

NFT'ler bir dizi teknolojik bileşenler ile üretilir, pazarlanır ve alınıp satılabilir. Bu bağlamda NFT'lerin piyasada yer alması ve işlem görmesinin arkasında blok zinciri teknolojisi, akıllı sözleşmeler gibi teknolojiler bulunmaktadır.

Blok Zinciri; Kripto para birimlerinin ilki olan Bitcoin ile 2008 yılında hayatımıza giren blok zinciri teknolojisi ileri düzey bir veri depolama teknolojisidir. Güvenliği yüksek tutarlı bir veritabanı hizmeti sunan blok zinciri teknolojisi öncelikle finans sektörü olmak üzere birçok sektörde kullanılmaktadır. Nitekim kripto para birimleri için en önemli teknoloji blok zincir teknolojisidir. Blok zinciri, kripto paranın küresel işlem defteri denilebilen dijital kayıt sistemine verilen isim olup sistem içerisinde yaratılan sanal para bu deftere kaydedilmektedir. Bu sayede sanal para üretilmiş olmaktadır. Blok zinciri şeklinde kaydedilen dijital bilgi öbeklerinden oluşan bu sisteme bitcoin denilmesinin nedeni ise bilgisayardaki en küçük veri birimi olan bit (byte) sistemine göre oluşturulmasından kaynaklanmaktadır

(Şanlısoy &Çiloğlu; 2021a, 52).

Kısaca teknik olarak blok zinciri tanımlamak gerekirse 'dağıtık olan, şifrelenmiş değiştirilemeyen ve bozulmayan veri deposu' olarak ifade edilebilir. Bu teknoloji ağ üzerinden sistemde yer alan kullanıcıların aralarında gerçekleştirdiği işlemlerin hepsini doğruladıktan sonra saklamaktadır. İşlemlerin blok olarak tutulduğu ve birbirlerine bağlanarak zincir oluşturduğu bu teknolojiye önceden belirlenen kurallara bağlı olarak bloklar oluşturulur ve sisteme kaydedilir. Oluşturulan bloklar tüm dağıtık kayıt defterlerine eklendikten sonra yeni blok oluştururken önceki bloğun özeti alınır, ardından ikinci blok önceki bloğa bağlanır. Bu durum üretilen her blok için tekrarlanır ve bloklar zincir halinde birbirine bağlanır. Sistem üzerinde bir işlem gerçekleştirildiğinde ağ üzerinden yayımlanarak kriptografik algoritmalar ile doğrulandıktan sonra blok oluşturulur. Sistemde yer alan her kullanıcı bir düğümü ifade eder ve her düğüm kendi başına veritabanı veya blok zinciri olarak adlandırabileceğimiz bir kayıt defterine sahip olmaktadır. Her bir kullanıcıyı ifade eden düğümlerin sahip olduğu bu defterlerin birbiri ile uçtan uca protokol aracılığıyla merkeziyetsiz şekilde eşleştirilmesi mümkündür. Bir düğümün zarar görmesi veya ortadan kaybolması durumunda diğer düğümler bütün işlem ayrıntılarını muhafaza edebilmektedir (Ünal & Uluyol, 2020).

Blok zinciri oluştururken bazı standart ve kriterler bulunmaktadır. Bunlardan biri olan ve blok zinciri için önemli bir kriter olarak kabul edebileceğimiz dağıtıklık kriterinde veriler sadece bir yerde tutulmamakta ve dağıtıma hazır bir şekilde depolanmaktadır. Bir diğer önemli kriter ise şeffaflık olup, blok zincirine kaydedilen her verinin her bir düğüm için şeffaf olmasını ve doğrulanabilmesini ifade etmektedir. Bu kriter blokzincir teknolojisinin güvenilirliğinin temelini oluşturmaktadır. Bağımsız olma kriteri ise blokzincir teknolojisinin en ayırıştırıcı özelliğidir. Nitekim blokzincir teknolojisinde mutabakat (sözleşme) yapısı aracılığıyla sistemde yer alan her bir düğüm verilerini merkezi bir otoriyete ihtiyaç duymadan aktarabilir. Diğer bir özellik olan değiştirilemezlik, zincire kayıt olan verilerin sisteme yapılan saldırılar dışında hiçbir şekilde değiştirilemez, güncellenmez ve silinemez şekilde saklanabilmesini ifade eder. Ayrıca gizlilik özelliği de zincirde yer alan düğümlerin herhangi bir şekilde kimlik bildirmek mecburiyetinde olmadan veri aktarılabilmesini ifade etmektedir. Öyle ki veri aktarmak için kişinin kimliğini bilmek gerekmez sadece o düğümüne ait blokzincir adresinin bilinmesi yeterlidir (Ünal & Uluyol, 2020).

Akıllı sözleşme; NFT'ler Ethereum blok zinciri teknolojisi kullanılarak oluşturulmaktadır. Ethereum blokzinciri açık

blokzinciri türünde olup, herkesin ağa katılabildiği tamamen bağımsız ve merkeziyetsiz bir blok zinciridir. Merkeziyetsiz ve güvenliği yüksek uygulamalar yapmak ve kullanmak amacıyla oluşturulan Ethereumda işlemler akıllı sözleşmeler aracılığıyla sistemin kendisine ait ETHER isimli kripto para birimi kullanılarak yapılmaktadır. NFT ise Ethereum üzerinden akıllı sözleşmeler ile (Smart Contracts) türetilen bir nevi kripto para birimidir. Blok zinciri konseptinin sadece para değil daha fazla amaç için kullanılabileceği motivasyonu ile 2013 yılında Vitalik Buterin tarafından kurulan Ethereumun Bitcoin'den farkı kendi ağ üzerinde üretilen tokenleri tüm hesaplama yöntemlerinin desteklediği programatik hesaplamalara izin veren akıllı sözleşme ile üretilmesidir. Nitekim Buterin bu akıllı sözleşmeleri, önceden belirlenen isteğe bağlı kurallara göre dijital varlıkları otomatik olarak hareket ettiren sistemler olarak tanımlamıştır (Valeonti et al., 2021). Akıllı sözleşmelerin temeli aslında 1994 yılına gitmektedir. Szabo dijital ortamda tarafların müzakerelerini hızlandırmak, yürütmek, doğrulamak ve sözleşmelerde aranan güven duygusunu arttırmak amacıyla bu fikri ortaya atmıştır. En basit tabirle akıllı sözleşme hiçbir merkezi otorite veya insan müdahalesine gerek kalmadan taraflar arasındaki işlemleri otomatik olarak çalıştırıp blok zincirine dahil eden teknolojidir. Günümüzde akıllı sözleşmeler ile çalışan birçok blok zinciri bulunsa da bunların en yaygın kullanılanı Ethereumdur. Bir blok zinciri olarak Bitcoin'den farklılaştığı en temel ve önemli özelliği olan akıllı sözleşmeler Ethereum ağ üzerinde sadece iki taraflı değil çok taraflı işlemlerin gerçekleştirilmesine imkan tanıyarak kripto para birimi token veya NFT üretimini gerçekleştirmektedir. Özetle en popüler kripto para birimi olan Bitcoin'de akıllı sözleşme oluşturmak mümkün değildir. Ethereum blok zincirinin ortaya çıkışındaki ana motivasyon kaynaklarından biri olan bir kod programlanmasına izin verilmesidir. Bu kod oluşturmasına verilen izin ile Bitcoin blok zincirindeki gibi kripto para transferi işlemlerine ek olarak yeni uygulamaların NFT Token veya kripto para birimlerinin üretilmesi fırsatı doğmuştur. Merkeziyetsiz otonom yapısıyla hiçbir otorite veya insan müdahalesine gerek duymadan hızlı ve güvenilir işlemler yapılan akıllı sözleşme oldukça ilgi görmüştür. DeFi olarak adlandırılan ve İngilizce Decentralized Finance teriminin kısaltmasında oluşturulan merkeziyetsiz finans uygulamalarına gösterilen ilgi ve duyulan talep akıllı sözleşmelerin geleceğine ve potansiyeline duyulan güvenin göstergesidir (Tevetoğlu, 2021). Özetle akıllı sözleşmeler dağıtık kayıt defterlerinden oluşan bir veri bankası olan blok zincirindeki verilerle işlem yapan uygulamalardır.

Adres ve işlemler; blokzincirindeki kripto para birimlerinin en temel kavramlarıdır. Bir blok zincirdeki adres her bir kullanıcıya varlık alım ve gönderimi için sadece ona ait

olarak verilen benzersiz bir kimlik tamamlayıcısıdır. Geleneksel finans sektöründeki banka hesabına benzetilebilir. Bu adres bir özel ve ortak anahtar üzerinden üretilen alfanumerik karakterleri içermektedir. NFT transferleri için adres sahibi ilgili özel anahtara sahip olduğunu ispatlamalı ve varlıkları doğru bir dijital imza ile diğer adres ya da adreslere göndermelidir. Bu işlem çoğunlukla bir kripto para cüzdanı ile gerçekleştirilir (Valeonti et al., 2021).

ERC-721 Standardı; ERC-721 Ethereum ağı üzerinden NFT üretimini sağlayan akıllı sözleşmedir. Yani ERC-721' de üretilen her token değiştirilemez eşsiz ve benzersiz tokendir. Erc-721 standardı ise NFT üreten her akıllı sözleşmenin uygulaması gereken arayüzdür. Bu sözleşme ile üretilen tokenler Ethereumda birçok alanda uygulanabilirliğe sahip olsa da özellikle oyun, sanal emlak ve koleksiyon alanlarında uygulanmıştır (Musang et al., 2020).

ERC-1155; hem hem NFT hemde diğer tokenlerin aynı sözleşmede üretilmesini sağlamaktadır. Bu sözleşme daha gelişmiş bir oyuncu ekonomisi oluşturmak isteyen oyuncular için oldukça kullanışlı olmaktadır (Musang et al., 2020).

3.2. NFT Üretimi ve Pazaryerleri

Benzersiz tokenlerin (NFT) arkasındaki teknolojik altyapıya değindikten sonra NFT'lerin üretiminden ve pazaryerlerinden bahsetmek yerinde olacaktır. NFT oluşturmak isteyen kullanıcının öncelikle NFT üretimine izin veren Ethereum, Binance Smart Chain, Tron, Eos Cosmos vb bir blok zincirini seçmesi gerekmektedir. Daha sonra seçtiği blok zincirinde faaliyet gösteren bir pazar yeri seçmelidir. Örneğin en yaygın kullanılan blok zinciri olan Ethereum da Opensea, Rarible, Mintable gibi pazar yerlerinden birini veya Binance Smart Chain'de yer alan Bakery Swap, Treasureland, Juggerworld gibi bir pazar yerini seçmelidir. Kullanıcı blok zinciri tercihini yaparken zincir içerisinde yer alan pazaryerlerini iyi analiz etmeli ve üreteceği NFT için en uygun pazar yerini seçmelidir. Çünkü aynı zincir içinde yer alan pazaryerleri arasında NFT'ler transfer edilebilirken farklı zincirde yer alan pazaryerlerine transfer edilememektedir. Bu bakımdan Ethereum'da bulunan Opensea de oluşturduğunuz bir NFTyi yine Ethereum'da bulunan Rarible'a transfer etmeniz mümkünken Binance Smart Chain'de bulunan Bakery Swap'a transfer etmeniz mümkün değildir. NFT oluşturmak isteyen kullanıcının mutlaka bir kripto para cüzdanı oluşturması gerekmektedir. Meta Mask ve Trust Wallet en yaygın kullanılan kripto para cüzdanları arasında yer almaktadır. Kripto para cüzdanının yanı sıra işlem yaptığı blokzincire ait kripto para birimi de bulundurulmalıdır. Çünkü NFT pazar yerlerinin büyük bir çoğunluğu NFT üretimini ücret karşılığında yapmaktadır. NFT üretimi için tercihlerini

yapan ve gerekliliklerini yerine getiren kullanıcı yer almak istediği NFT pazar yerine girerek NFT oluşturma işlemini başlatır. Genellikle oldukça anlaşılır ve kolay bir arayüze sahip olan bu pazar yerlerinde Kullanıcı NFT yapmak istediği dijital içeriği sisteme yükler ve ürün hakkındaki meta verileri (başlık, açıklama, tanımlama) kaydeder. Daha sonra oluşturma işlemini başlatır ve kripto para cüzdanına yönlendirilerek NFT oluşturma ücreti blok zincirinin kripto para birimi cinsinden tahsil edilir. Tüm bu aşamaların ardından NFT oluşmuş ve işlem yapmaya hazır hale gelmiştir. Arkasındaki karmaşık ve güçlü teknolojik altyapıya rağmen son kullanıcılara sunulan hizmetlerde NFT oldukça hızlı ve kolay bir şekilde üretilmektedir. Bu pratik hızlı güvenilir ve kolay üretim NFT'lerin hızlı bir şekilde yayılmasının en önemli nedenlerinden biridir (Binance akademi, 2022).

NFT gibi 2021 yılında popülerleşen ve NFTlerin en sık kullanacağı alanların başında gelen bir diğer yenilik ise Metaverse'dir. Metaverse kelimesi latince ötesi anlamına gelen Meta kelimesi ve evren anlamına gelen universe kelimelerinden türetilmiştir (Çelik, 2022). Evren ötesi olarak tercüme debileceğimiz bu yeni sistemle sanal dünyanın sınırları oldukça ileri bir seviyeye çıkarılmıştır. Günümüzde henüz son halini almamış olan metaverse bir kurum ya da kuruluşa bağlı olmaktan mevcut çevrimiçi platformlar ve yepyeni çevrimiçi ortamları vaat eden çok katmanlı sanal bir ekosistem olarak tanımlanabilir. Teknolojisi her geçen gün gelişen bu sanal evrende kullanıcılara gerçek dünya hissini verme amaçlanmaktadır. Özellikle oyun endüstrisinde metaverse üzerine oldukça önemli yatırımlar yapılmaktadır. Geleceğin dünyasında sadece oyun endüstrisinde değil turizmden sanata birçok alanda yeni fenomen haline gelecek bu teknolojinin anahtar oyuncularından biri de NFTler olacaktır.

İlk üretimin yapılmasından yaklaşık 4 yıl sonra 2021 yılında finansal marketlerin en popüler yatırım araçlarından biri haline gelen ve dijital varlıklara kazandırdığı kimlik, sahiplik ve mülkiyet hakları gibi özelliklerle sanat camiasının da oldukça yoğun ilgi duymaya başladığı NFT'ler sadece yatırımcılar, koleksiyonerler, sanatçılar ve kullanıcıların değil aynı zamanda kamu yetkilileri ve akademisyenlerin de dikkatini çekmeye başlamıştır. Covid-19 krizinde insanların oldukça yoğun ilgi duyduğu merkezizsiz finans dünyası Merkez bankalarının ve hükümetlerin de ilgisini çekmiş ve konu hakkında açıklama yapmalarına neden olmuştur. Her ne kadar El Salvador ve birkaç bölgesel yönetim dışında resmi para birim olarak kabul edilmese de kripto para birimlerine olumlu bakan hükümetler bölgesel yönetimler ve merkez bankası yetkililerinin sayısı önemli derecede artmıştır. Bu bağlamda resmi olarak tanınması kadar nasıl

vergilendirileceği konusu da akademisyenlerin ve bürokratların tartışmaları arasına girmiş ve çalışmanın son bölümünde NFT'lerin yasal sorunları ve vergilendirilmesi çalışmalarına değinilmiştir.

4. NFT'YE YÖNELİK YASAL DÜZENLEMELER VE VERGİLENDİRME ÇALIŞMALARI

Günümüzün popüler yatırım araçlarından ve dijital sanat eserlerinden olan NFT'lerin 2021 yılında tüketicilerden gördüğü ilgi 2022 yılında da devam etmekte ve dijital para kripto para ve elektronik paralardan oluşan dijital finans dünyasının önemli figürlerinden biri olarak kabul görmektedir. NFT'ler yapısı gereği bazı sektörlerde önemli potansiyele sahip olduğu gibi benzersiz oluşu gibi karakteristik özellikleriyle de birçok alanda gelişim gösterme potansiyeline sahiptir. Örneğin oyun sektöründe hali hazırda CryptoKitties, CryptoPunks, Cryptocats, Axeie ve Infinity ile oldukça önemli bir hacme ulaşsa da bu sektörde çok daha büyük bir potansiyele sahiptir. Bu oyunları büyüleyici kılan özellikleri mekanizmayı besleme olarak nitelendirilebilir. Kullanıcılar bu oyunlarda evcil hayvan büyütebilir ve yeni doğmuş yavruları beslemek için oldukça fazla vakit geçirebilir (Wang et al., 2021). Oyun sektörünün yanı sıra dijital koleksiyonları korumak adına da oldukça büyük potansiyele sahiptir. Geleneksel sanat eserlerinde veya koleksiyon ürünlerde olduğu gibi dijital sanat eseri ve koleksiyonlarda da orjinal ürünlerin kopya ürünleri ile çoğaltılması yaygındır. Herhangi bir orjinal eserin kime ait olduğu uzmanlarca ve yetkili kurumlarca verilen belgeler ile ispatlanırken; NFT blokzinciri teknolojisinde benzersizlik ve orjinalliği ispatlama konusunda daha pratik olduğu için bu sektörde de yüksek bir gelişim potansiyele sahip olduğu söylenebilir.

Bunların yanısıra genellikle arttırılmış gerçeklik, internet teknolojisi gibi bir dizi teknik ile üretilen ve sanal bir dünyada dijital aktivitelerin gerçekleştirilmesine imkân veren Metaverse (çoklu evren) teknolojisinin de temel yapı taşlarından biri olma potansiyeline sahiptir. Son on yıldır revaçta olan bu teknoloji blok zinciri teknolojisi ile oldukça önemli ilerleme kaydetmiş ve günümüzde oldukça yaygın bir kullanım alanına kavuşmuştur. Bu yayımda elbette NFT'lerin etkisi yadsınamaz seviyededir. Sanal arsa ve mağaza gibi gerçek dünyadaki birçok nesne ve aktivitenin dijital versiyonunu yine sahiplik ve benzersizlik özellikleri ile insanların kullanımına arz edildiği Metaverse, önümüzdeki yıllarda çok daha büyük gelişmeler gösterirken elbette en büyük desteği NFT teknolojisi verecektir (Wang et al., 2021).

NFT'lerin sahip olduğu bu fırsat ya da potansiyelin yanı sıra çözülmesi gereken bazı önemli zorlukları da bulunmaktadır. NFT'lerin potansiyelinin ortaya konulması ve bahsedilen

ilerlemenin kaydedilebilmesi için aşılması gereken engellerden biri olarak yüksek gaz ücretleri (Gas Price) gösterilebilir. Nitekim NFT'lerin üretilmesi, saklanması ve alım-satım işlemlerinin gerçekleştirilmesi kullanıcıya gas price denen bedele mal olmaktadır. Her ne kadar farklı NFT marketlerinde ücretler değişkenlik gösterse de şu an için bu ücretlerin genellikle yüksek olduğu söylenebilir. Ayrıca anonimlik, mahremiyet, kullanılabilirlik ve veri erişilmezliği sorunları gibi teknik engeller de NFT'lerde aşılması gereken zorluklar arasında yer almaktadır.

Bunların yanı sıra NFT'lerin aşılması gereken en önemli sorunlardan biri de kamu hukuku kapsamındaki durumlarıdır. Yasal engeller ve vergilendirmenin başını çektiği bu durum NFT'lerin potansiyelinin önündeki en büyük engel gibi görünmektedir. Yasal olarak tanınma ve tanımlanma sorunları hali hazırda devam etmekte ve bir dizi çalışma yapanlar olsa da NFT'lerin vergilendirilmesine yönelik resmi bir adım atan hükümet sayısı oldukça azdır.

NFT'lerin kamu hukuku bağlamındaki pozisyonlarını ele alırken kripto paraların durumu dikkate alınabilir. Öyle ki NFT'lere yönelik ticari faaliyetler kripto paralar üzerinden yapılmakta olduğundan kripto paraların vergilendirilebilirliği tartışması NFT'lere de ışık tutabilecektir. Zaten kripto paraların gelecekte bu kadar yaygınlık, güç ve önem kazanacak olması, devletleri de bu alanda hamleler yapmaya zorlamaktadır. Öyle ki devletlerin para üzerindeki kontrolü, yalnızca ekonomik bir konu değil, aynı zamanda devletlerin egemenlik hakkını ilgilendiren siyasi bir konudur (Şanlısoy & Çiloğlu; 2021b).

Kripto paralar, sadece birkaç ülke ve az sayıda bölgesel yönetim tarafından resmi ödeme aracı ya da para birimi olarak tanınsa da bunlara olan ilgi her geçen gün katlanarak artmakta ve neredeyse her ülkede milyonlarca kişi tarafından yatırım aracı olarak değer görmektedir. Buna karşın kripto paraların muhtemel dolandırıcılık ve kara para aklama gibi yasadışı finansal faaliyetlere aracılık etmemesi için birçok ülke tarafından yasal düzenlemeler getirilmiştir. Elbette ülkelerin kripto paraları nitelendirme durumlarına göre uyguladıkları vergiler de farklılık göstermiştir. Örneğin Arjantin ve İspanya kripto paralara yönelik gelir vergisi kapsamında düzenlemeler yaparken; İsviçre ise yabancı bir para birimi olarak nitelendirerek bu yönde yasal düzenlemeler yapmıştır. Öte yandan kripto paralar Birleşik Krallık'ta şirketler açısından kurumlar vergisi ve bireyler açısından gelir vergisine konu yapılmıştır. Tayland'da ise sadece yatırım amacıyla yapılan kripto para transferlerinin vergilendirilmesine yönelik bir vergi mevzuatı mevcuttur (Oral & Yeşilkaya, 2021). Ülkeler arasında farklı uygulama türleri bize kripto paraların vergilendirilmesinde henüz ortak bir noktanın olmadığını ve bunun da merkezizetsiz olan bu tür paraların tanımı yönüyle bir fikir birliğinin

olmadığını göstermektedir. Dolayısıyla bu tür paralara yönelik ortak bir tanıma varılması her ülkenin kendi vergi mevzuatını buna göre düzenlemesi açısından da elzemdir.

4.1 NFT'lerin Vergilendirilmesi

Milyarlarca dolarlık hacime ve dünyanın her yerinden kullanıcıya ulaşan NFT sektörü kripto paralarda olduğu gibi hükümetlerin dikkatini üzerine çekmiştir. Piyasa için oldukça yeni bir konsept olan NFT'ler kamu idareleri açısından da benzer bir konumdadır. Öyle ki resmî kurumlar öncelikle kullanıcılar tarafından gördüğü yoğun ilgi nedeniyle kripto para birimlerini tanımlayıcı yasal düzenlemeler getirmeye çalışmışken, günümüzde benzer durum NFT'ler için de yaşanmaktadır. Nitekim dünyanın birçok ülkesinde kripto paralara yönelik yasal düzenlemeler dahi son derece sınırlıyken kendisine has özellikleri ile kripto para birimlerinden ayrılan NFT'ler için Amerika Birleşik Devletleri vergisel düzenlemelere öncülük etmiştir. Örneğin Internal Revenue Service (IRS) 2021 Kasım ayında bir yasal düzenleme getirmiş ve bu kapsamda NFT alım ve satımı bağlamında yapılan işlemlerden ötürü eğer kazanç elde edilirse bunların beyan edilmesi zorunluluğu getirilmiştir (Kugelman, 2022). Bu düzenlemede her ne kadar NFT'lerin vergilendirilmesine ilişkin teknik sorunlardan ötürü net bir kılavuz hazırlanamamış olsa da 10.000\$ ve üzeri her bir kripto para işleminin IRS'e bildirilmesi şart koşulmuştur (Will, 2021).

Kripto paraları bir hisse senedi olarak değerlendiren IRS, NFT'leri ise bir koleksiyon ürünü olarak değerlendirmiş ve her ikisi için farklı vergi mevzuatı ve oranları belirlemiştir. NFT'ler vergi hukuku açısından yeni bir kavram olduğundan hangi vergiye göre sınıflanılacağı konusunda netlik söz konusu değildir. Öyle ki birçok uzman NFT'leri mücevher, antika eşya veya sanat eseri gibi değerlendirmekte ve koleksiyon ürünü olarak vergiye tabi tutulması gerektiğini iddia etmektedir. Eğer NFT'ler bir koleksiyon ürünü olarak kabul edilirse bu durum sabit bir vergi oranıyla vergilendirilecekleri anlamına gelmektedir ve ABD'deki uygulamada bu oran hisse senedi olarak değerlendirilen kripto paralara göre daha yüksek bir vergiye tekabül etmektedir. Örneğin uzun vade kripto sermaye kazancı %20 oranında vergilendirilirken bu oran NFT'ler için %28'dir. Kısa vadeli olarak tanımlanan ve 12 aydan kısa süreli gerçekleştirilen NFT yatırımları ise %37 oranında vergilendirilmektedir (Michel, 2022).

IRS tarafından NFT'lere yönelik getirilen bu düzenleme neticesinde NFT üreticilerinin karar vermesi gereken önemli konu, bu kişilerin NFT üretimini bir hobi olarak mı yoksa profesyonel bir meslek olarak mı icra edecekleridir. Zira NFT üretimi başlı başına vergi sonucu doğurmasa da işlemin hobi olarak mı yoksa ticari olarak mı yapıldığı

vergileme için hayati bir önem taşımaktadır. Öte yandan NFT alıcılarının dikkat etmesi gereken husus ise sadece NFT satışı değil aynı zamanda NFT alımlarının da vergiye konu olacağı gerçeğidir. Öyle ki IRS kripto paraları varlık olarak değerlendirdiği için ve NFT'ler de kripto para ile alınıp satıldıkları için vergilendirilebilir işlem statüsüne girmektedir (Varemchuk, 2022). Netice itibarıyla NFT üretimi vergiye konu edilmemekten; kripto para ile NFT alıp satmak veya NFT'yi NFT ile takas etmek vergiye tabi tutulacaktır.

IRS'nin düzenlemesi uyarınca vergileme hususunu birkaç senaryoda açıklayabiliriz. Bunlardan biri NFT yatırımcıları açısından vergilemenin ne şekilde olabileceğidir. Örneğin bir yatırımcı Ethereum 4,000\$ değerindeyken 50 ETH'ye bir NFT satın almış olsun. Ancak bu kişinin şimdiki değeri 4 bin\$ olan bu etheriumların tanesini geçmişte 1,000\$'a aldığını varsayalım. Bu durumda ETH'deki değer artışından dolayı (200.000-50,000) 150,000\$ vergilendirilebilir değer artış kazancı elde edilmiş olacaktır. Yine aynı yatırımcı Eth 4,000\$ iken 3 ETH'ye başka bir NFT daha almış olsun. Bu NFT'yi de Ethereum'un birim değeri 4,500 \$ iken 4 ETH'ye satması durumunda basit bir hesaplamayla ($3 \times 4 = 12000$, $4 \times 4,500 = 18000$, $18000 - 12000$) 6,000 \$ vergilendirilecek kazanç elde etmiş olacaktır. Konuyu NFT üreticisi yönüyle ele aldığımızda ise eğer bu üretici sürekli olarak NFT üretimi yaparak geçimini buradan sağlıyorsa yukarıda bahsi geçen yatırımcıya sattığı bu NFT'den elde ettiği kazanç serbest meslek kazancı olarak vergiye konu olacaktır (Arthur, 2022).

Her ne kadar detaylı açıklanmış net bir belge ya da metin yayınlanmamış olsa da ABD gibi Birleşik Krallık'ta da NFT'lerin vergilendirilmesi değer artış vergisi olarak değerlendirilmektedir. Bununla birlikte birçok ülke vergi mevzuatında NFT'leri kapsayıcı açık bir hüküm yer almasa ve bu vergideki hiçbir tanımlama NFT'leri tam anlamıyla karşılamasa da ülke uygulamaları gelir vergisine göre gerçekleştirilmektedir. Bununla birlikte Singapur'da olduğu gibi NFT alım-satım işlemleri bir firma tarafından gerçekleştirilmekteyse kurumlar vergisine tabi tutulmaktadır (Cheong, 2022).

Çalışmanın bu kısmından açıkça anlaşılmaktadır ki NFT'ler üzerindeki vergi ve yasal düzenleme çalışmaları oldukça yeni olmakla beraber devletlerin vergi mevzuatlarına da oldukça yabancı bir kavram olduğu görülmektedir. Bu nedenledir ki henüz NFT'leri detaylı bir şekilde tanımlanmış bir örnek yasal düzenleme düzenleme bulunmamaktadır. NFT'lere yönelik yasal düzenleme ve vergileme çalışmalarının başlangıç aşamasında olduğunu söyleyebiliriz. Buna karşın önümüzdeki birkaç yıl içerisinde Başta ABD olmak üzere gelişmiş ülkelerin başını çektiği

birçok ülkede bu konuya ilişkin kapsamlı vergi mevzuatının oluşturulabileceğini söylemek yerinde olacaktır.

5. SONUÇ

İkinci milenyumdan itibaren geçen 22 yıllık dönemde daha önceden hiç bilinmeyen birçok yeni uygulama yaşamımızı etkisi altına almıştır. Gerek sosyal gerekse iktisadi açıdan birçok yenilik artık yaşamımızın vazgeçilmez parçası haline gelmiştir. Örneğin metaverse, kripto para ve nihayet NFT'ler yazılı ve görsel basında sıkça yer bulmaktadır. Elbette bu durum kamu otoriteleri tarafından da dikkatle takip edilmeye ve konu hukuki açıdan ele alınmaya başlanmıştır. Bu süreçte mevcut kamu mevzuatı ile ortaya çıkan gelişmeler kontrol edilmeye çalışılmış ve yetersizlikler durumunda kısmi düzenlemelere gidilmeye başlanmıştır. Ancak karar alıcıların dijital çağdaki gelişmelere uzman gözüyle hakim olabildiklerini söylemek çok da yerinde değildir. Hatta dijital çağın kazanımlarından biri olan NFT'lerin devletler açısından henüz yeterince kavranabildiğini söylemek de mümkün değildir. Buna karşın nerede olursa olsun bir faaliyetten eğer bir kazanç elde ediliyorsa devlet otoritesinin bu alanda meşru egemenlik gücünü göstermesi makul bir gerekçe oluşturmaktadır.

Devletlerin NFT'leri vergilendirmeye çabalarına girmesi iki nedenden ötürü zaruridir. Bunlardan biri buradan elde edilen kazanç ve iratlardan vergi alabilmek; ikincisi ise bu alanları kontrol ederek devlet otoritesini hissettirebilmektir. İşte bu doğrultuda öncül uygulama ABD'de başlamıştır. Ülkede 2021 yılı sonu itibariyle bir dizi yasal düzenlemeye gidilerek NFT'lerden elde edilebilecek muhtemel gelirlerin mevcut vergi anlayışına uygun şekilde hangi gelir unsurlarına girebilecekleri ve nasıl vergi alınabileceği yönünde düzenlemeye gidilmiştir. ABD'de NFT'lere yönelik getirilmiş olan yasal düzenleme diğer ülkeler açısından öncül nitelik taşısa da geleneksel vergi mevzuatı bağlamında getirilen düzenlemeler ile bu alan vergilendirilmeye çalışılmaktadır. Yani NFT'lerin alım-satımı üzerinden elde edilecek gelirlerin belirli bir sınırın üzerinde kalması halinde IRS'e bildirilmesi ve bu gelirlerin değer artışı ya da serbest meslek kazancı olarak vergilendirilebilmesi mümkün olabilmektedir. Ancak uygulamada asıl çözülmesi gereken hususlardan biri NFT alım ve satımı yapan kişilerin vergi denetim elemanları ile nasıl denetlenebilecekleri, gerçekte elde ettikleri kazançların ne kadar olduğu ve NFT'lerin ne tür gelirlerle konu olabileceklerinin yeterince anlaşılabilir olup olmadığıdır. Yani NFT ve yeni dijital araçlar çok yeni bir konu olup sürekli artan hacimleri ve farklılaşabilen ticari işlemleri bulunduğu dikkate alındığında, mutlaka bu alanlarda istihdam edilecek kişilerin dijital dünyayı bilen ve takip edebilecek niteliklere sahip kişiler olması gerekmektedir. Belki de bundan sonra vergi denetim

elemanlarının hem çok iyi bilgisayar yazılımcıları olmaları hem de vergi mevzuatını bu alanlara adapte edebilecek kişilerden oluşması sağlanmalıdır. Bunun için üniversitelerde ilgili bölümler arasında ortak eğitim programları oluşturulmalıdır. Muhtemeldir ki bu eğitimleri alan ve gerekli mesleki sınavları kazanarak vergi denetim elemanı niteliği kazanan bu tür uzmanlardan alınacak geri bildirimler ile dijital alanların etkin şekilde nasıl vergilendirilebileceği daha iyi anlaşılabilir.

IRS'in uygulamaya başladığı bu tür düzenlemeler bir yerden başlamamız gerektiği konusunda bizleri uyardığı ve bu yönde farkındalık oluşturduğu için son derece kıymetlidir. Elbette bu tür çabalar devletlerin dijital dünyada varlıklarını koruyabilmeleri ve otoritelerini hissettirebilmeleri açısından da gereklidir. Sonuç olarak gerek devletin egemenlik gücünün simgelerinden biri olan vergilendirilme yetkisinin devamlılığı gerekse NFT'lerden elde edilen gelirlerin etkin şekilde vergilendirilebilmesi açısından her devlet kendi yasal mevzuatlarını özellikle de bu dijital alana hakim uzmanların görüşlerine başvurarak düzenlemeli ve dijital ekonomiye yönelik özel bir vergi mevzuatı oluşturmalıdır. Dijitalleşmenin her geçen gün hayatımızda daha fazla yer alması ve özellikle metaverse ile sanala evrenlerin oluşturulmaya başlanması geleceğin nasıl olacağı hakkında çok önemli ipucu vermektedir. Merkeziyetsizliğin temelini atan blokzinciri teknolojisinin en yeni ürünü olan NFTleri anlamak ve ekonmik etkilerini ölçerek önlemler almak günümüzün önemli maddelerinden biriyki yarının mecburiyeti olacaktır. Metaverse ekosisteminin önemli aktörlerinden biri olacak NFTlere yönelik yapılan mevzuat hazırlıkları ve vergilendirme çalışmaları insanlığı sanal dünyaya taşıyacak metaverse ekosistemine hazırlanmanın ön adımlarından biri olacaktır.

KAYNAKÇA

- Arthur, T. (2022). NFT tax guide: investing, creating, gaming and more. TokenTax. Retrieved 25/03/2022 from <https://tokentax.co/guides/nft-tax-guide/#which-nft-transactions-are-taxable-events>
- Ariella, S. (2022). 30 crypto currency statistics (2022): facts+trends. Retrieved 28/05/2022 from <https://www.zippia.com/advice/cryptocurrency-statistics/>
- Binance Akademi, 2022. Kendi Nftlerinizi nasıl üretirsiniz? Binance Academy. Retrieved 15/03/2022 from <https://academy.binance.com/tr/articles/how-to-make-your-own-nfts>
- Cheong, B. C. (2022). Application of Blockchain-enabled Technology: Regulating Non-fungible Tokens (NFTs) in Singapore. Singapore Law Gazette, January.

- Çakıroğlu, Z.D. (2022). Dijitalleşmenin ekonomiye yansımaları: dijital paralar. In O. Avcı & S.Ü. Saygın (Ed.), Maliye Alanında güncel Araştırmalar (129-145). Bursa, Türkiye: Ekin.
- Çelik, R. (2022). Metaverse nedir? Kavramsal Değerlendirme ve Genele Bakış. *Balkan ve Yakın Doğu Sosyal Bilimler Dergisi*. 08/(01) 67-74.
- Euronews, 2022. Bitcoin rallisi kriptoparaların toplam piyasa hacmini tekrar 2 trilyon doların üzerine çıkardı. Euronews. Retrieved 28/02/2022 from <https://tr.euronews.com/2022/03/29/bitcoin-rallisi-kriptoparalar-n-toplam-piyasa-hacmini-tekrar-2-trilyon-dolar-n-uzerine-c-k>
- Kong, D. R., & Lin, T. C. (2021). Alternative investments in the Fintech era: The risk and return of Non-Fungible Token (NFT). Available at SSRN 3914085.
- Kugelman Law, (2022). NFT Accounting a tax Compliance. Kugelman Law. Retrieved 14/03/2022 from <https://www.kugelmanlaw.com/nft-accounting-and-tax-compliance.html>
- Kugler, L. (2021). Non-fungible tokens and the future of art. *Communications of the ACM*, 64(9), 19-20.
- Liu, R. (2022). NFT-Related Companies: Token Sale Returns
- Michel, V. (2022). Understanding the art of NFT taxes. *Entrepreneur*. Retrieved 18/03/2022 from <https://www.entrepreneur.com/article/401878>
- Musan, D. I., William, J., & Gervais, A. (2020). NFT. Finance leveraging non-fungible tokens. Imperial College London, Department of Computing.
- Nonfungible, (2022). Number of sales and sales USD all time. Nonfungible.com. Retrieved 10/03/2022 from <https://nonfungible.com/market/history/cryptopunks?filter=nftTicker%3D&filter=saleType%3D&length=10&sort=usdPrice%3Ddesc&start=0>
- Oral, B. G., & Yeşilkaya, Y. Kripto Paraların Vergilendirilmesi. *Turkuaz Uluslararası Sosyo- /1173874*.
- Ekonomik Stratejik Araştırmalar Dergisi, 78.
- Saygın, E. P., & Fındıklı, S. (2021). Tuvalden tuşa : Sanat pazarındaki dijital dönüşümde NFT'lerin rolü. *Business & Management Studies: An International Journal*, 9(4), 1452-1466.
- Şanlısoy, S. ve Çiloğlu, T. (2021a). Kripto Para Birimlerinin Geleceği: Türev Piyasalar ve Yeni Fırsatlar, *International Blockchain and Cryptocurrency Conference*, November 2-3, 2021, Ankara, Türkiye.
- Şanlısoy, S. ve Çiloğlu, T. (2021b). Uluslararası Parasal İlişkiler ve Kur Savaşları Bağlamında Kripto Para Birimlerinin Geleceği, *Teknoloji ve Uluslararası İlişkiler* (Editör: Dr. Ömer AYDIN ve Dr. Çağdaş CENGİZ), Nobel Yayınevi, Ankara.
- Tevetoğlu, M. (2021). Ethereum ve akıllı sözleşmeler. *İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*. 12(1), 193-208. DOI: 10.21492/inuhfd.852860
- Ünal, G. & Uluyol, Ç. (2020). Blok Zinciri Teknolojisi. *Bilişim Teknolojileri Dergisi*, 13 (2), 167-175. DOI: 10.17671/gazibtd.516990
- Valeonti, F., Bikakis, A., Terras, M., Speed, C., Hudson-Smith, A., & Chalkias, K. (2021). Crypto collectibles, museum funding and OpenGLAM: challenges, opportunities and the potential of Non-Fungible Tokens (NFTs). *Applied Sciences*, 11(21), 9931.
- Varemchuk, O. (2022). Nonforgiving taxes for NFTs. *Lukka*. Retrieved 20/04/2022 from <https://lukka.tech/non-forgiving-taxes-for-nfts/>
- Wang, Q., Li, R., Wang, Q., & Chen, S. (2021). Non-fungible token (NFT): Overview, evaluation, opportunities and challenges. *ArXiv preprint arXiv:2105.07447*.
- Will, N. (2021). NFT owners in the US to start paying taxes on their investments. *NME*. Retrieved 30/03/2022 from <https://www.nme.com/news/gaming-news/nft-owners-in-the-us-to-start-paying-taxes-on-their-investments-3090185> .

© 2019 & 2022 by the authors. Submitted for possible open access publication under the terms and conditions of the Creative Commons Attribution (CC BY NC) license. (<https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/>).

Kentlerde Covid-19'la Mücadelede Dezavantajlı Gruplara Yönelik Sosyal Belediyecilik: Tr 32 Bölge İncelemesi*

Social Municipality For Disadvantaged Groups In Fighting Covid-19 In Cities: Tr 32 Region Review

Ceyda ŞATAF¹, Seda TAPDIK²

Öz

Toplumsal hayatta eşit şartlara ve fırsatlara sahip olmayan bu sebeple de dezavantajlı grup olarak bilinen çocuk, genç, kadın, engelli, yaşlı, yoksul, kimsesiz ve işsizler, etnik kimlik, cinsiyet, göçmenlik vb. nedenlerle toplumdan dışlanmış kesimlerin sosyal sorunlarını çözümlenmeye yönelik hizmetler olarak da ifade edilen sosyal belediyecilik hizmetleri, halka en yakın birim olan belediyeler tarafından özellikle 5393 sayılı kanunun kabul edilmesiyle daha bir hassasiyetle yerine getirilmeye başlanmıştır. Sosyal belediyecilik, kentlerde zor şartlarda yaşamlarını sürdürmeye çalışan bütün dezavantajlı kesimlerin günlük ve zorunlu ihtiyaçlarının karşılanmasına yönelik hizmetleri kapsayan belediyecilik anlayışını ifade etmektedir. Dünya'daki Covid-19 pandemisiyle mücadele sürecinde özellikle dezavantajlı gruplar için yapılan sosyal belediyecilik faaliyetleri daha fazla önem kazanmıştır. Çünkü bu salgın sürecinden en fazla etkilenen kesim yine dezavantajlı gruplar olmuştur.

Çalışmada sosyal belediyecilik faaliyetleri; dezavantajlı gruplara yönelik olarak yapılan sosyal hizmetler ve yardımlar olarak sınırlandırılmıştır. İncelenen büyükşehir belediyelerinin sosyal belediyecilikle ilgili faaliyetleri belediyelerin sosyal belediyecilikle ilgilenen birimler çerçevesinde değerlendirilmiştir. Bu durumda dezavantajlı gruplar açısından sosyal belediyecilik faaliyetlerinin incelenmesi çalışmanın konusunu oluşturmaktadır. Çalışmanın amacı, 2014'de yürürlüğe giren 6360 sayılı kanunla büyükşehir statüsüne kavuşmuş olan TR 32 bölgesinin (Aydın, Muğla ve Denizli) büyükşehir belediyelerinin Covid-19'la mücadelede dezavantajlı kesimlere yaptığı sosyal belediyecilik faaliyetlerini son dönemdeki stratejik plan ve faaliyet raporları çerçevesinde doküman analizi yöntemiyle incelenmektedir. Covid-19'la mücadele sürecinde sosyal belediyecilik kapsamında dezavantajlı kesimlerin ihtiyaçlarını gözeterek, hizmet memnuniyetini üst düzeye çıkarmak için çabalayan büyükşehir belediyeleri olduğu tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Sosyal Belediyecilik, Dezavantajlı Gruplar, TR32 Bölgesi Büyükşehir Belediyeleri, Covid-19

Abstract

Children, young, women, disabled, elderly, poor, homeless, unemployed, ethnic identity, gender, immigration, etc., who don't have equal conditions and opportunities in social life, are known as disadvantaged groups. Social municipality services, which are expressed as services for social problems of those who are excluded from society due to reasons, have started to be carried out sensitively by municipalities, which are closest units to public, especially adoption of law 5393. Social municipality refers to the understanding of municipality that includes meeting the daily and compulsory needs of all disadvantaged segments who try to survive in difficult conditions in cities. Covid-19 in world social municipality activities especially for they have gained more importance. Social municipality activities, it's limited to social services and aids for "disadvantaged groups". Social municipality activities of metropolitan municipalities were evaluated within framework of social municipality units of municipalities. Examining social municipality activities in terms of they constitutes subject of study. This study's aim is to evaluate the social municipality activities of the metropolitan municipalities of the TR 32 region (Aydın, Muğla and Denizli), which gained the metropolitan status after 2012, to the disadvantaged in the fight against Covid-19, with the document analysis method within the framework of the recent strategic plan and activity reports. Within scope of social municipality, they take care of needs of they and strive to maximize service satisfaction.

Keywords: Social Municipality, Disadvantaged Groups TR32 Region Metropolitan Municipalities, Covid-19

* In this article, the principles of scientific research and publication ethics were followed. / Bu makalede bilimsel araştırma ve yayın etiği ilkelerine uyulmuştur. Bu çalışma Bingöl Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi tarafından 11-13 Kasım 2021'de düzenlenen "Uluslararası İktisadi ve İdari Bilimler Kongresi: Krizler, Belirsizlikler ve Arayışlar" kongresinde özet olarak sunulmuş ve özet metin kitabında yer almaktadır. Çalışma özet metinden yararlanılarak düzenlenmiştir.

¹ Ceyda ŞATAF

ORCID ID: 0000-0002-7112-6546

Doç. Dr., Süleyman Demirel Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Maliye Bölümü, Isparta, Türkiye, ceydasataf@sdu.edu.tr.

Assoc. Prof. Dr., Süleyman Demirel University, faculty of Economics and Administrative Sciences, Public finance department, Isparta, Türkiye, ceydasataf@sdu.edu.tr

² Seda TAPDIK

ORCID ID: 0000-0003-3411-1799

Dr., Zonguldak Bülent Ecevit Üniversitesi Devrek MYO, Yönetim ve Organizasyon Bölümü, Yerel Yönetimler Programı, Zonguldak, Türkiye, seda.tapdik@beun.edu.tr

Dr., Zonguldak Bülent Ecevit University Devrek MYO, Management and Organization Department, Local Administrations Program, Zonguldak, Türkiye, seda.tapdik@beun.edu.tr

Geliş Tarihi/Received : 14.01.2022

Kabul Tarihi/Accepted : 11.06.2022

Çevrimiçi Yayın/Published : 13.06.2022

Makale Atıf Önerisi /Citation (APA):

Şataf, C., Tapdik, S. (2022). Kentlerde Covid-19'la Mücadelede Dezavantajlı Gruplara Yönelik Sosyal Belediyecilik: Tr 32 Bölge İncelemesi. *İzmir Sosyal Bilimler Dergisi*, 4 (1), 34-44. DOI:10.47899/ijss.1057455

1. GİRİŞ

Günümüzde kentler salt yerleşim alanı olmanın çok ötesine geçmiştir. Kent yönetiminden beklenen en önemli özelliklerinden biri artık demokratik yönetim anlayışıdır. Şüphesiz kentlerde demokrasi kavramı en çok da farklı kesimlerin ihtiyaçlarına yönelik kararlar oluşturmaktan geçmektedir. Yani kentte yaşayan tüm halkın -hangi kesimden olursa olsun- kentte verilen hizmetlere erişme noktasında adaletin sağlanıyor olması, kent demokrasisi özelinde durumun önemini ortaya koymaktadır. Kent yönetiminde dezavantajlı kesimlere yönelik yapılan her türlü ayrımcılık ya da dezavantajlı kesimlerin göz ardı edilmesi konusu günümüzde evrensel bir sorun olmakla birlikte Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi Madde 14³'te insan hakları ihlali olarak ifade edilmektedir. Zira bu konu devletlerin sorumluluğunda görülmüş ve TC Adalet Bakanlığı İnsan Hakları Dairesi Başkanlığı tarafından da İnsan Hakları Eylem Planı'na dâhil edilmiştir⁴. Bu anayasal düzenlemeler, kent yönetimi içinde önemli bir yere sahip olan belediyelerin bazı kesimlere yönelik uygulayacağı sosyal politikaları daha fazla önemsemesinin gerekliliğini ortaya koymaktadır. Belediyelerce söz konusu politikaların uygulanması aynı zamanda sosyal belediyeçilik anlayışının da bir sonucudur.

Bu düşüncelerden hareketle çalışmada öncelikle kavramsal çerçeve başlığı altında kent yönetimi içinde dezavantajlı grupların yerine ve sosyal belediyeçilik anlayışı ile ilişkisine incelenmektedir. Ayrıca Türkiye'de dezavantajlı gruplara ait istatistiki verilerin paylaşılmasıyla çalışmaya kavramsal bir çerçeve çizilmiştir. Daha sonra ise örneklem olarak seçilen TR 32 Bölgesinde bulunan Aydın, Denizli ve Muğla Büyükşehir Belediyelerinin 2020-2024 Stratejik planları, 2020 faaliyet raporlarında dezavantajlı gruplara yönelik faaliyetleri ve bilhassa Covid-19 sürecinde bu faaliyetlerin nasıl etkilendiği incelenmiştir. En nihayetinde ise çalışmanın sonuç kısmında konuya dair tespitlerle ilgili bir değerlendirmeye yer verilmiştir.

2. KAVRAMSAL ÇERÇEVE

Kentsel mekânlar antik çağdan bu yana uygarlaşmayla ilişkilendirilmiştir. Dezavantajlı kesimlere yönelik yapılan ayrımcılık ise günümüzde insan hakları ihlali olarak değerlendirilmekte ve yine uygarlık ve gelişmişlikle ilişkilendirilmektedir. Dünya nüfusunun yarısından fazlasının kentlerde yaşamaya başlamasıyla kente ve kent yönetimine yüklenen anlamlar ve tanımlamalar da bir hayli değişiklik göstermiştir.

Küreselleşme dönemiyle birlikte özellikle insan hakları kavramı ve yansımalarının yükselişe geçtiği dönem itibarıyla kentlere yönelik ortaya çıkan önemli konular

Toprak (2016) tarafından şu şekilde özetlenmiştir:

- Bugün kentler, dünya nüfusunun neredeyse yarısından fazlasına ev sahipliği yapmaktadır. Nüfus artışının çok hızlı olması gelişmişliğini tamamlayamamış ülkelerde endişeye sebep olurken, özellikle genç nüfus sayısındaki artış dikkat çekici bir hal almış durumdadır.
- Eşitsizlik evrensel bir sorun olarak ifade edilirken, gelir, tüketim, barınma, bilgi ve teknoloji gibi alanlar için erişimdeki farklılıklar eşitsizliği daha da artırmaktadır.
- Kentsel alanlarda giderek artan bir biçimde yoksulluk ve sosyal dışlanma yaşanmaktadır.
- Kentlerin sayıca artmış olması nedeniyle dünyadaki karbon emisyonlarının çok büyük bir kısmından kentler sorumlu tutulmakta olup, bu nedenle iyi planlanmış bir yönetim tarzında kentsel yerleşimler için karbon emisyonlarının azaltılması bir önkoşul olarak belirtilmektedir.

Yukarıda sözü edilen konular aynı zamanda kentlere dair sorunlardır ve sosyal belediyeçilik anlayışı içinde önemli bir yer tutmaktadır. Bu sorunlara ek olarak 2019'da ortaya çıkan ve küresel bir sorun haline alan Covid-19 salgını kent yönetimlerine düşen sorumlulukların daha fazla artmasına neden olmuştur. Kuşkusuz bu süreçten kent yaşamı içerisinde en fazla etkilenen yine dezavantajlı kesimler olmuştur.

Dezavantajlı grupların genel olarak çocuklar, yaşlılar, gençler, engelliler, kadınlar, yoksullardan oluştuğu söylenebilir. Bu grupların kent yaşamında haklarının gözetilmesi ancak kent yönetiminin uygulayacağı sosyal politikalarla mümkün olabilmektedir ve bu noktada göz önünde bulundurulması gereken bir başka konu kentsel alanlar temel günlük ihtiyaçların karşılandığı alanlardır. Dolayısıyla, kentte demokrasi anlayışından bahsedebilmek için kent yönetimlerince, kentlerde yaşayan dezavantajlı grupların bir kentli olarak hakkının gözetilmesi gerekmektedir.

Sosyal refah devlet anlayışının bir sonucu olarak sosyal belediyeçilik anlayışı devletin yerel örgütlenmelerince uygulanan sosyal politikalar kapsamında değerlendirilmeye alınmaktadır. Başka bir deyişle, sosyal belediyeçiliğin esas temelini yerel düzeyde uygulanan sosyal politika anlayışı oluşturmaktadır (Koçak ve Kavi, 2015: 36). Sosyal politika en genel tanımıyla toplumsal refahı artırmak amacıyla bireylerin sosyo-ekonomik haklarını koruma altına almak suretiyle yapılan faaliyetlerdir (Sallan Gül, 2018:171). Sosyal politikaların dezavantajlı grupları dikkate alarak etkin bir şekilde planlanması ve uygulanması ise sosyal belediyeçilik anlayışının bir sonucudur. Temelde sosyal

³ Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi, Madde 14.

⁴ Bknz. TC Adalet Bakanlığı, İnsan Hakları Dairesi Başkanlığı, İnsan Hakları Eylem Planı.

belediyecilik, kentlerin sosyo-ekonomik ve kültürel gelişmişliğini hedeflediği gibi dışlanma riskiyle karşılaşma ihtimali olanlar dâhil tüm kent halkının taleplerinin karşılanmasını ifade etmektedir (Yaralı Akkaya ve Özkaplan, 2019:29). Çünkü kamusal hizmetlerin kentlerde sunulmasında ve kentlerin gelişmişlik düzeyinin artırılmasına yönelik yerel politikaların uygulanmasında en büyük sorumluluk belediyelere düşmektedir.

Daha ayrıntılı bir şekilde tanımlanacak olursa sosyal belediyecilik, söz konusu belediyeye sosyal alanlarda planlama sorumluluğu yüklemektedir. Bu sorumluluk, belediyenin harcamalarının konut, sağlık, eğitim ve çevrenin korunmasına yönelik şekilde planlanmasını ifade ederken, aynı zamanda dezavantajlı durumda olanlara yapılacak yardımların ve sosyo-kültürel faaliyetlerin yapılabilmesi için politikalar oluşturulmasını, özellikle kentte yaşayan tüm kesimler arasında sosyal güvenlik ve adalet duygusunu korumaya ya da güçlendirmeye yönelik sorumluluk yükleyen bir modeldir (Es, 2007:95).

Sosyal belediyecilik hizmetleri bağlamında Covid-19 sürecinde bazı hizmetler ön plana çıkmıştır. Özellikle çoğu işyerinin faaliyetini durdurması, ekonomik yönden çoğu kişiyi etkilemiş, kent yoksullarının sayıca artmasına neden olmuştur. Bu nedenle yoksul kesimlerin temel gıda ve hijyen malzemesi ihtiyaçlarının belediyeler tarafından aynı ya da nakdi yardımlarla desteklenmesi önem kazanmıştır. Belediyeler bu kesimlere doğrudan veya dolaylı yollarla yapılacak yardımları organize etmiş, toplumsal dayanışmayı da desteklemiştir. Pandemi döneminde, bunun çeşitli örnekleri yaşanmıştır (askıda fatura uygulaması ve ekme, vb) (Etiler,2020:72).

1982 Anayasasına göre Türkiye Cumhuriyet sosyal devlet ilkesini benimsemiştir. Anayasal sosyal devlet ilkesine ve 5393 Sayılı kanunla yapılan düzenlemeye göre yerel yönetimlere de sosyal politikalar bazında birtakım sorumluluklar düşmektedir. 5393 Sayılı kanunda hemşehriliğin tanımı yapılmıştır. Bu tanıma göre "Vatandaşlar ikamet ettiği yerin hemşehrisidir ve hemşehrilerin belediye karar ve hizmetlerine katılım belediye faaliyetleri konusunda bilgilenme ve belediye yönetiminin yardımlarından faydalanma hakları vardır" (5393 md.13/1). Kanunda yapılan tanımdan anlaşılacağı üzere söz konusu kentte ikamet eden tüm hemşehriler ayırım yapılmaksızın kent hakkından aynı şekilde faydalanma fırsatına sahip olmalıdır. Bir vatandaşlık hakkı olmasının yanı sıra kent hizmetlerine her kesimin erişimi konusu günümüzde, yerel demokrasinin de en önemli gerekçesi olması sebebiyle belediyelerin, bu yönde oluşturacağı sosyal politikalarla kent yönetimi anlayışına vizyoner bir katkı sağlayacağını da göz önünde bulundurması gerekmektedir.

Ayrıca insan hakları, demokrasi, liberalizm gibi kavramların yükselişe geçtiği bir dönemde hazırlanan Yedinci Beş Yıllık Kalkınma Planı, dönem olarak 1996-2000 yıllarını kapsamaktadır ve planda bir takım kamusal hizmetlerin yerel yönetimlerin sorumluluğuna bırakılacağına dair ifadeler yer verildiği görülmektedir. 2003'te 5018 sayılı Yasanın yürürlüğe girmesiyle yerel yönetimlere (belediyeler ve il özel idareleri) bağlı ya da yerel birimlerin oluşturdukları veya üyesi olunan birlikler ve yönetimler stratejik plan, faaliyet raporları ve performans programları hazırlamakla sorumlu tutulmuşlardır.

Kentlerde hakkı gözetilmesi gereken kesimin nüfus büyüklüğünün farkına varılabilmesi için ulusal düzeyde dezavantajlı gruplara yönelik verilerin incelenmesi yerinde olacaktır. TÜİK'ten alınan 2019 verilerine göre, Türkiye'de görme sorunu olan bireyler yaşla paralel olarak artmakla birlikte toplam nüfusun %5,8'ini oluştururken, işitme sorunu olan bireyler yine yaş alma ile düzenli olarak artarak toplam nüfusun %4,4'ünü oluşturmaktadır. Yine yaş grubuna göre yürüyemeyenler (%5,5) ve merdiven inip çıkamayanların (%7,9) oranları incelendiğinde yaşa bağlı olarak nüfus içindeki oranın arttığı gözlemlenmektedir (TÜİK, 2019). Bu durum herşeyden önce sağlıklı olan her bireyin aynı zamanda bir engelli adayı olabileceğinin de bir göstergesidir. Ayrıca, yaşlı nüfusun artmasıyla birlikte görme/işitme ile yürüme/merdiven inip çıkma sorunu olan bireylerin ülke nüfusu içinde artış göstereceği sonucunun çıkarılmasını da mümkün kılmaktadır.

Kadınlar, kadın-erkek arasında yaşamın birçok alanında (toplumsal/ ekonomik/ siyasal) eşitsizlik söz konusudur ve bu belli bir bölge ya da ülkeye mal edilemeyecek evrensel bir sorun niteliği taşımaktadır. Geçmişten günümüze mevzuatta tüm düzenlemelerin yapılmış olmasına karşılık sorunun çözüm noktasına dahi yaklaşamıyor olması çözüm için yerel bazlı yürütülecek politikalara da ihtiyaç duyulduğunu göstermektedir. Çünkü bu dezavantajlılık durumundan dolayı mağduriyet yaşayan kadınlar dünya nüfusunun yarısını oluşturmaktadır. Türkiye'de ise 2020 Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi (ADNKS) sonuçlarına göre, kadın nüfusu 41 milyon 698 bin 377 kişi olarak belirlenmişken, erkek nüfusu 41 milyon 915 bin 985 kişi olarak kaydedilmiştir. Yani, Türkiye'de nüfusun %49,9'unu kadınlar, %50,1'ini ise erkekler oluşturmaktadır. Yine TÜİK verileri incelendiğinde iş gücüne katılım oranı cinsiyete göre incelendiğinde 2019'da erkeklerin %72'si iş gücüne katılım gösterirken, bu oran kadınlar için %34,4 olarak görülmektedir. Bölgesel bazlı incelendiğinde en yüksek istihdam oranı, %53,0 TR21 (Tekirdağ, Edirne, Kırklareli); en düşük istihdam oranı %30,0 ile TRC3 (Mardin, Batman, Şırnak, Siirt) bölgesinde olduğu görülmektedir. En yüksek kadın istihdam oranı, %38,6 ile TR90 (Trabzon, Ordu,

Giresun, Rize, Artvin, Gümüşhane) bölgesinde olmuştur. Sınıflandırması fark etmeksizin tüm ülkelerde yapılan kadın emeği ayrımcılığı ülkelerin kalkınmalarının önündeki önemli sorunlardan biridir (Doğaner Gönel, 2010: 132). *Çocuk, Genç ve Yaşlılar* için durum incelendiğinde, ADNKS sonuçları esas alındığında; 2020 sonu itibarıyla, toplam nüfusun 83 milyon 614 bin 362 kişi iken bunun 22 milyon 750 bin 657'sini çocukların oluşturduğu görünmektedir. Hesaplanan nüfus öngörülerine dayanarak; çocuk nüfus oranının 2025'de %26,6, 2030'da %25,6, 2040'da %23,3, 2060'da %20,4 ve 2080'de %19,0 olacağı tahmin edilmektedir.

Hanehalkı işgücü araştırması sonuçları nezdinde gençlerde işgücüne katılım oranı, 2019'da %44,4 iken 2020 yılında %39,1 olmuştur. Genç erkeklerde işgücüne katılım oranı 2019'da %55,9 iken 2020'de %50,1; genç kadınlarda bu oran 2019'da %32,6 iken 2020'de %27,5 olarak tespit edilmiştir.

Yaşlı nüfus, 2015'de 6 milyon 495 bin 239 kişi iken son beş yılda %22,5 artarak 2020 yılında 7 milyon 953 bin 555 kişiye ulaşmıştır. Yaşlı nüfusun toplam nüfus içindeki oranı 2015'de %8,2 iken, 2020'de %9,5'e yükselmiştir. Nüfus projeksiyonlarına göre yaşlı nüfus oranının 2025' te %11, 2030 yılında %12,9, 2040 yılında %16,3, 2060 yılında %22,6 ve 2080 yılında %25,6 olacağı öngörülmektedir. Tahmini veriler yaşlılara yönelik hazırlanması gereken kamu politikalarının aciliyetini oldukça açık bir şekilde göstermektedir.

TÜİK işgücü istatistiklerine göre, Gelir ve yaşam koşulları araştırması sonuçları, eşdeğer hanehalkı kullanılabilir fert medyan gelirinin %60'ına göre hesaplanan yoksulluk oranı, 2015'de Türkiye geneli için %21,9 iken 2019 yılında %21,3 olmuştur. Bu oran, yaşlı nüfus için 2015'de %18,3 iken 2019'da %14,2 olmuştur. Yaşlı nüfusun yoksulluğu cinsiyete göre incelendiğinde, yoksul yaşlı erkek nüfus oranı 2015 yılında %17,8 iken 2019 yılında %12,1' gerilemiştir. Bu nüfus oranları içinde yoksulluk ve işsizlik incelendiğinde, yoksul yaşlı kadın nüfus oranı 2015'de %18,6 iken 2019'da %15,9 olarak belirlenmiştir. Gençlerde işsizlik oranı ise, 2019'da %25,4 iken 2020'de %25,3 olmuştur. Genç erkeklerde işsizlik oranı 2019'da %22,5 iken 2020'de %22,6 olurken genç kadınlarda bu oran 2019'da %30,6 iken 2020'de %30,3 olarak belirlenmiştir.

Ne eğitimde ne istihdamda olan gençlerin oranı 2019'da %26,0 iken 2020'de %28,3 olarak belirlenmişken, ne eğitimde ne istihdamda olan genç erkeklerin oranı 2019'da %18,3 iken 2020'de %21,2'ye yükselmiş görünmektedir. 2019'da Genç kadınlarda bu oran %34,0 iken 2020'de

%35,7 olarak açıklanmıştır (TÜİK, 2020).

İncelenen veriler ve araştırma sonuçlarında dezavantajlı grupların (engelli, kadın, genç, yaşlı) nüfus büyüklüğü bakımından istihdam verileri düşünüldüğünde, istihdamdaki nüfus büyüklüğünün bir ülkenin *kalkınmasında* etkisinin büyüklüğü de ortaya çıkmış olmaktadır. Ayrıca dezavantajlı grupların toplumsal/siyasal hayata katılımlarının artırılması için yapılan politikalar ülkelerin gelişmişlik düzeyine de etki etmektedir. Bu bakımdan, kent yönetiminin ekonomik ve sosyal yönden kalkınması/ gelişmesi için hazırlanacak ve uygulanacak politikaların ayrıca önemli olduğu ortadadır.

Türkiye İstatistik Kurumu tarafından bölgesel kalkınma farklılıklarını minimum seviyeye indirgeyebilmek, Avrupa Birliği'ndeki ve ülke kapsamındaki bölgelerle kıyaslayabilmek amacıyla oluşturulan İstatistik Bölge Birimleri Sınıflandırması (İBBS) yapılmıştır. "İstatistik Bölge Birimleri Sınıflandırması üç düzeydedir: İlk aşamada yönetim yapısına uygun olarak 81 il, 3. düzeyde bölge birimleri tanımlanmıştır. Ekonomik, sosyal, kültürel ve coğrafi açılardan benzeyen illerin belirli bir nüfus büyüklüğü de göz önüne alınarak gruplanmasıyla 26, 2. düzeyde bölge birimleri tanımlanmıştır. Yine aynı kritere göre 2. düzey bölge birimlerinin gruplanması sonucu 12 birim 1. düzeyde bölge birimleri tanımlanmıştır (TÜİK,2005).

TR32 Düzey 2 Bölgesi, Türkiye'nin güneybatısı bölümünde, Aydın, Denizli ve Muğla illerinden oluşmaktadır (TR32 Düzey 2 Bölgesi Bölge Planı 2014- 2023). TR 32 bölgesinin toplam nüfusu 3.160.772'dir.Yaş grubuna göre çocuk toplam nüfus 712.219'dur. Yaşlı bağımlılık oranı⁵ %18,64'tür. TÜİK,2020). Alan araştırmasına konu olan bu bölgede de dezavantajlı gruplar için oluşturulabilecek yerel politikalar için sayısal verilere ayrıntılı ulaşılması politikaların uygulanması aşamasında kolaylık sağlayacaktır.

3. ALAN ARAŞTIRMASI

3.1. Araştırmanın Önemi ve Amacı

Çalışmada, TR 32 bölgesindeki büyükşehir belediyelerinin sosyal belediyecilik alanındaki dezavantajlı gruplara yönelik politikaları, hedefleri ve uygulamalarının değerlendirilmesi yapılırken birtakım çıkarımlarda bulunulması amaçlanmıştır. Covid-19 pandemisinde birçok ülkede olduğu gibi Türkiye'de de belediyelerin sosyal belediyecilik faaliyetleri oldukça önem kazanmıştır. Bu nedenle çalışmada dezavantajlı gruplara yönelik belediyelerinin sosyal belediyecilik alanındaki faaliyetlerinin incelenmesi ve pandemi sürecinde sosyal belediyeciliğe yönelik

⁵ Yaşlı bağımlılık oranı: 65 yaş üzerindeki yaşlıların, çalışma çağındaki (15-64 yaş arası) nüfusa bağımlılığının ölçüsüdür (Bknz. Başol,2019:39).

hizmetlerde yaşanan değişimlerin görülebilmesi açısından önemlidir.

3.2. Araştırmanın Kapsamı ve Sınırları

Çalışmada TR32 bölgesindeki büyükşehir belediyelerinin incelemesinde zaman ve kaynak ulaşılabilirliğini en verimli şekilde kullanabilmek için 2020-2024 yıllarını kapsayan stratejik planları ve 2020 faaliyet raporlarının dezavantajlı kesimlere yapılan sosyal belediyecilik ile faaliyet ve uygulamalarla çalışma sınırlandırılmıştır.

3.3. Araştırmanın Metodu

Büyükşehir belediyelerinin sosyal belediyecilik alanında faaliyetlerini 2020-2024 yıllarını kapsayan stratejik planları ve 2020 faaliyet raporlarından elde edilen bilgiler esas alınarak nitel araştırma yöntemi olan “doküman analizi”⁶ metoduyla incelenmiştir. Böylece 2020’de TR32 bölgesinin büyükşehir belediyelerinin dezavantajlı gruplara yönelik yaptığı sosyal belediyecilik faaliyetleri, hedefleri, performans göstergeleri ve hedefleri karşısında elde ettikleri sonuçlarına yönelik veriler değerlendirilmiştir.

3.4. TR 32 Düzey 2 Bölgesi Büyükşehir Belediyelerinin 2020-2024 Stratejik Planlarında Sosyal Belediyecilik

Çalışmada incelenmek üzere TR 32 Düzey 2 bölgesindeki yer alan büyükşehir belediyeleri seçilmiştir. Bu bölgede yer alan illere (Muğla, Denizli, Aydın) 2014 yılında yürürlüğe giren 6360 Sayılı “On Dört İlde Büyükşehir Belediyesi ve Yirmi Yedi İlçe Kurulması ile Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun” ile büyükşehir statüsü verilmiştir. Türkiye’de belediyelerin gelir kaynakları hakkında genel ilkeler Anayasa ve 2464 Sayılı Belediye Gelirleri Kanunu, 5393 Sayılı Belediye Kanunu, 5216 Sayılı Büyükşehir Belediye Kanunu, 5779 Sayılı İl Özel İdareleri ve Belediyelere Genel Bütçe Vergi Gelirlerinden Pay Verilmesi Hakkında Kanun olmak üzere diğer ilgili mevzuatlarda düzenlenmiştir. Tüm bunlar ışığında büyükşehir statüsündeki belediyeler ile diğer kademedeki belediyelerin gelirleri ve bütçeleri arasında ciddi farklılıklar söz konusudur ve bu durum politika uygulamaları, proje ve etkinlik planlarını da fazlasıyla etkilemektedir. 2014 yılından sonra büyükşehir statüsü kazanan belediyelerin bu farkı daha fazla hissetmesi ise mümkün görünmektedir. Ayrıca TR 32 Düzey 2 bölgesindeki yer alan büyükşehir belediyelerinin bulunduğu kentler sanayi, turizm gibi farklı kaynaklara sahip olması sebebiyle sosyal politikalara daha rahatlıkla

harcama yapabilecekleri göz önünde bulundurulmuştur. Dolayısıyla hem büyükşehir olmaları hem de farklı gelir kaynaklarının da bulunması TR 32 Düzeyindeki belediyelerin planlarının incelenmek istenmesinde gerekçe olarak düşünülmüştür.

3.4.1. Denizli Büyükşehir Belediyesinin Sosyal Belediyecilik Anlayışı

Sosyal Belediyecilik Kavramı, Denizli büyükşehir belediyesinin 2020-2024 stratejik planının temel değerler kısmında:

- ✓ **Duyarlılık değerinde**, “Genç, kadın, yaşlı ve engelli kişilere yapılan hizmetlere öncelik tanımak”,
- ✓ **Vatandaş odaklı değerinde** “Kentin, sağlıklı ve refah içinde yaşanabilecek çağdaş bir kent düzeyinde olabilmesi için ulaşılabilir, güvenilir, saydam, hesap verilebilir, kaliteli ve vatandaş odaklı hizmet verme”,
- ✓ **Sürekli gelişim değerinde** “Halkın iş ve toplumsal ilerlemesine destek vermek amacıyla kültür- sanat, eğitim ve sporu devamlı katkı sağlamak” ifadeleri yer almaktadır.
- ✓ **Sosyal Belediyecilikle İlgili Sorumlu Daireler**, Kültür ve sosyal işler dairesi başkanlığı, Sosyal hizmetler dairesi başkanlığıdır.
- ✓ **PESTLE⁷ Analizi, Sosyokültürel etkenler aşamasında**, kültürel faaliyetlerin geliştirilmesi, istihdam uygulamalarıyla şehrin ekonomisine katılımı sağlayabilmesi, sosyal belediyeciliğin benimsenmesi, kadının ekonomik hayata dahil edilmesi, eğitim sürecine katkı sağlanması **tespit** edilmiştir. **Ne yapılmalı?** Dezavantajlı kesimlere yönelik sosyal hizmetlerin artırılması, kadının aile ekonomisine destek vermesi için yapılan projelerin sayısının yükseltilmesi, öğrencilere verilen eğitim katkısının ilerletilmesi öneri olarak sunulmuştur.

GZFT⁸ Anaizinde Güçlü Yönler, halkla kurulan güçlü iletişim ve üretilen projeler, **Zayıf Yönler**, yapılan hizmetlerin vatandaşa anlatılmasındaki tanıtım eksikliği, mevcut projelerin uygulanabilir olup olmadığının ve etkinliğinin denetiminin yapılmaması, **Tehditler**, belediye gelirlerinin kısıtlı olması, Alınan göçler nedeniyle sosyal dokuda yaşanan değişikliklerdir (Denizli Büyükşehir Belediyesi,2020-2024 stratejik planı: 10, 53-58).

3.4.2. Denizli Büyükşehir Belediyesinin Dezavantajlı

olumlu- olumsuz, kimleri etkilediğini ortaya çıkarmak için yapılan bir analizdir (Bknz.Kandemir vd,2018:5).

⁸ İncelenen kurumun/sistemin/sürecin güçlü alanlarını ve zayıf alanlarını belirlemede ve dış çevreden kaynaklanan fırsat ve tehditleri saptamakta kullanılan bir tekniktir (Bknz.Kandemir vd,2018:14).

⁶ Nitel bir araştırma tekniği olan doküman analizi, yazılmış belgelerin içeriğini titiz ve sistemli bir şekilde analiz etmektedir. Mana çıkarmak, belirli bir konu hakkında anlayış oluşturmak, deneye dayalı bilgi geliştirmek amacıyla verilerin incelenip yorumlanmasını sağlamaktadır (Bknz, Kırıl,2020:173).

⁷Politik, Ekonomik, Sosyal, Teknolojik, Yasal ve Çevresel faktörlerin incelenerek, önemli ve hemen harekete geçilmesi gerekenleri tespit etmek ve bu faktörlerin,

Gruplara Yönelik Sosyal Belediyecilik Çerçevesindeki Stratejik Amaç ve Hedefler

STRATEJİK AMAÇ 7: Şehir ve halkın düzeninin düzeltilmesine, yaygın hale gelmesine ve sosyal birleşmeye destek verilmesi, ait olma hissinin artırılması ve kırılganlığın önlenmesi

HEDEF 7.1: Dezavantajlı grupları desteklemek ve toplumsal yaşamla bütünleşmelerini sağlamak

Dezavantajlı hanelere yönelik mal/ürün ve mali yardımlardan memnuniyet oranı %100 olarak gerçekleşmiştir. Evde sağlık, bakım destek ve hasta nakletme hizmeti sunulan hane sayısı 16.000 hedeflenirken 4.611 haneye ulaşılmıştır. Bu hedefin gerçekleşme oranı oldukça düşük düzeyde kalmıştır. Bunun nedeni ise Covid-19 nedeniyle hizmete bir süre ara verilmiştir. Dezavantajlı gruplara yönelik sağlık amaçlı alınan malzeme sayısı 280 birim hedeflenmişken 50 tane malzeme alımı yapılabilmektedir. Bu hedefin gerçekleşme oranı da oldukça düşük düzeyde kalmıştır. Çünkü Denizli büyükşehir belediyesine gelen taleplerin belirlenen kriterlere uygun olmadığı tespit edilmiştir (Denizli Büyükşehir Belediyesi, 2020 faaliyet Raporu: 403).

HEDEF 7.2: Sosyal yardımların etkinliğini artırmak

Genel evlerine taziye çadırı hizmetinin ulaştırılma oranı %100 hedeflenmişken bu hedef %66,67 oranında gerçekleşmiştir. Bunun sebebi ise Covid-19 nedeniyle hizmete bir süre ara verilmiştir (Denizli Büyükşehir Belediyesi, 2020 faaliyet raporu: 403).

STRATEJİK AMAÇ 8: Kültür zenginliği ve çeşitliliğin korunarak geliştirilip şehir kültürünün sürekliliği niteliğindeki aktif sosyo-kültürel hayata bütün grupların katılımının sağlanması

HEDEF 8.1: Kültürel değerleri tanıtarak ve kültürel-sanatsal ve toplumsal faaliyetleri geliştirip geniş kesimlere yaymak

Denizlili sanatçıları ve çalışmalarını tanıtarak kitap ve yöresel müzik albüm sayısı 18 hedeflenmişken 26 albüm sayısına ulaşılmıştır. Hedeflenenin üstünde gerçekleşmesinin nedeni ise vatandaşın gelen talepler doğrultusunda albüm sayısının artması olmuştur. 1.268 öğrencinin sosyal etkinlik merkezi uygulamalarına katılması hedeflenmişken katılan öğrenci sayısı 1.267 öğrenci katılmıştır. 4.200 kişinin konservatuvar, tiyatro ve halk oyunları çalışmalarına katılması hedeflenmiş ancak Covid-19 tedbirleri kapsamında yaz döneminde kurslarının açılmaması nedeniyle 2.656 kişi kurslara katılım sağlamıştır. Düzenlenen festival ve fuarlar, etkinlikler, bilgi şöleni, seminerler, 190 olarak hedeflenmiş ancak, Covid-19 önlemleri çerçevesinde düzenlenecek programlar iptal edilmiş ve 83 tane faaliyet gerçekleştirilmiştir. (Denizli

Büyükşehir Belediyesi, 2020 faaliyet raporu: 401).

STRATEJİK AMAÇ 10: Denizli ili'nin rekabet performansını artırması yönünde destek faaliyetlerinin ilerletilmesi ve uygulanabilmesi

HEDEF 10.2: İstihdam faaliyetleriyle şehrin ekonomisine destek vermek

Meslek edindirme kursuna katılan kişi sayısı 1.880 hedeflenmişken 1.980 kişi kurslara katılım sağlamıştır. Açılan iş kazanımı kursu olarak (el sanatları ve el becerileri kursları) 53 kurs hedeflenirken 50 tane kurs açılmıştır (Denizli Büyükşehir Belediyesi, 2020 faaliyet raporu: 401).

STRATEJİK AMAÇ 9: Vatandaşın spora mevcut ilgisini artırarak sporun bir yaşam şekli haline getirilmesi

HEDEF 9.1: Spor etkinliklerini ilerleterek geniş kesimlere yayabilmek

Düzenlenen spor kurslarına katılan kişi 70.000 hedeflenmişken 23.893 kişi spor kurslarına katılmıştır. Bunun nedeni ise Covid-19 nedeniyle hizmete bir süre ara verilmiştir. Desteklenen amatör spor kulüp olarak sayısı 118 kulüp hedeflenmişken 7 spor kulübü desteklenmiştir. Çünkü Covid-19 pandemisinden kaynaklı amatör spor kulüpleri aktif olamamıştır (Denizli Büyükşehir Belediyesi, 2020 faaliyet raporu, 2020: 403).

HEDEF 9.2: Vatandaşın sağlıklı yaşam alışkanlıklarını geliştirerek, buna elverişli yerler kurmak

Yeni çocuk oyun grubu sayısı 5 hedeflenmiş ve bu sayıya ulaşılmıştır. Hedef %100 gerçekleştirilmiştir (Denizli Büyükşehir Belediyesi, 2020 faaliyet raporu, 2020: 403).

3.4.3. Aydın Büyükşehir Belediyesinin Sosyal Belediyecilik Anlayışı

Sosyal Belediyecilik Kavramı, Aydın Büyükşehir Belediyesinin 2020-2024 stratejik planında temel değerler kısmında sosyal belediyecilik kavramına yer verilmektedir.

- ✓ **Sosyal Belediyecilikle İlgili Sorumlu Birimler,** -Sosyal hizmetler dairesi başkanlığı, Kadın ve aile hizmetleri dairesi başkanlığı, Sağlık işleri dairesi başkanlığı, Kültür ve sosyal işler dairesi başkanlığı, Gençlik ve spor hizmetleri dairesi başkanlığıdır.
- ✓ **PESTLE Analizi, Ekonomik Tespit olarak,** İşsizlik oranındaki artış görülmüştür. **Tehdit ise** sosyal yardım talebinin artmasıdır. **Sosyokültürel Tehdit olarak** kentte yaşlı nüfusun artması ve kentin ortalama yaşının yükselmesidir. **Ne yapılmalı?** Yaşlıların yaşam kalitesini arttırmaya yönelik hizmetlere ağırlık verilmesi önerilmiştir.

- ✓ **GZFT Anaizi, Güçlü Yönler**, Sosyal Belediyeciliğin benimsenmiş olması, vatandaş odaklı projelerin çokluğudur. **Tehditler**, sosyal yardımlara olan talebin artması, yaşlı nüfusun artması ve kentin ortalama yaşının yükselmesidir (Aydın Büyükşehir Belediyesi, 2020-2024 stratejik planı:14, 57-58, 60-61).

3.4.3.1. Aydın Büyükşehir Belediyesinin Dezavantajlı Gruplara Yönelik Sosyal Belediyecilik Çerçevesindeki Stratejik Amaç ve Hedefler

STRATEJİK AMAÇ 5: Kent Yoksulluğunun oluşmasına müsaade etmeyen hizmet anlayışı ile dezavantajlı gruplara pozitif ayrımcılık tanıyarak toplumun tüm kesimlerine çağdaş, güvenli, mutlu bir kent yaşamı sağlamak,

HEDEF 5.1: Dezavantajlı gruplara koruyucu, eğitici ve güçlendirici sosyal hizmetler sunulması

Terapi merkezlerinde hizmet verilecek kişi sayısı hedef gösterge değerine Covid-19 pandemisi nedeniyle kısmen ulaşılabilmektedir. 50 kişi hedeflenmişken 20 kişiye hizmet verilmiştir (Aydın Büyükşehir Belediyesi, 2020 faaliyet raporu: 149). Destek verilecek dezavantajlı kişi sayısı, hedeflenen seviyenin üzerinde gerçekleşmiştir. 400 dezavantajlı kişiye destek verilecekken Covid-19 pandemisi nedeniyle 423 kişiye destek verilmiştir (Aydın Büyükşehir Belediyesi 2020 faaliyet raporu: 150).

HEDEF 5.2: Yardıma muhtaç kişilerin yaşam kalitesinin yükseltilmesi

İhtiyaç sahiplerinin yakacak, gıda, sıcak yemek yardım taleplerinin karşılanması açısından bir değerlendirme yapıldığında, performans göstergelerinde hedeflenen oranlara ulaşılabildiği görülmektedir. Ziyaret edilecek hane sayısında ise Covid-19 pandemisi dolayısıyla vatandaşların talebi doğrultusunda gösterge hedeflenen seviyenin üzerinde gerçekleşmiştir. 51.000 hane hedeflenmişken 96.499 haneye ulaşılmıştır (Aydın Büyükşehir Belediyesi, 2020 faaliyet raporu: 150).

HEDEF 5.3: Toplumsal uzlaşma, dayanışma ve huzuru tesis edici organizasyonların düzenlenmesi

Covid-19 pandemisi dolayısıyla toplumsal etkinlik (iftar, vb.) düzenlenememiş olup bunun yerine hizmet vatandaşlara sıcak yemek ve kahvaltı dağıtımları olarak gerçekleştirilmiştir. Hedeflenen 805.000 kişiye ulaşılamamıştır (Aydın Büyükşehir Belediyesi, 2020 faaliyet raporu:150).

STRATEJİK AMAÇ 6: Tarıma dayalı gelirlerin ve istihdamın artırılması doğrultusunda, kırsal nüfusu destekleyecek, kooperatifçiliği yaygınlaştıracak, üretim ve pazarlama gücünü uluslararası ölçeğe taşıyacak faaliyetler yürütmek

HEDEF 6.2: Kırsal nüfus ekonomisinin güçlendirilmesi ve

istihdamın artırılması

Tarımsal üretimi desteklenecek hane sayısı performans göstergesine hedeflenen değer üzerinde gerçekleşmiştir. 110 hane sayısı hedeflenmişken, 150 haneye ulaşılmıştır (Aydın Büyükşehir Belediyesi, 2020 faaliyet raporu:151).

STRATEJİK AMAÇ 7: Tüm canlıların yaşam kalitesini arttırmaya yönelik evrensel değerlere saygılı, sürdürülebilir sağlık hizmetleri sunmak

HEDEF 7.2: Etkin bir şekilde sağlık hizmetlerinin verilmesi ve bu hizmetlerin sürekliliğinin sağlanması

Evde bakım hizmeti verilecek kişi sayısı, cenaze ve hasta nakil hizmeti sayısı performans göstergelerine hedef göstergeye yakın bir şekilde gerçekleşmiştir. Birinci göstergede hedeflenen 150.000 kişi yerine 125.392 kişiye hizmet verilmiştir. İkinci göstergede hedeflenen 3750 iken 3099 hizmet verilmiştir (Aydın Büyükşehir Belediyesi, 2020 faaliyet raporu: 149).

HEDEF 7.3: Engelli bireylerin yaşam kalitesini arttırıcı çalışmalar yapılması

İletişime geçilecek engelli sayısı, Engelli ulaşımını kolaylaştırıcı düzenleme alanı, Erişilebilir Araç Sayısı, Dezavantajlı gruplar için düzenlenecek etkinlik sayısı, performans göstergelerine bakıldığında Covid-19 pandemisi nedeniyle vatandaşlardan gelen talepler doğrultusunda birinci performans göstergesinde hedeflenen sayının üzerine çıkmıştır. İletişime geçilecek engelli sayısı 6600 hedeflenirken, 10.437 kişiye ulaşılmıştır (Aydın Büyükşehir Belediyesi, 2020 faaliyet raporu: 131). Diğer göstergelerle ilgili bilgiye ulaşılamamıştır.

HEDEF 7.4: Toplumdaki spor bilincinin arttırılmasına yönelik faaliyetlerin geliştirilmesi

Amatör spor kulüplerine verilecek destek oranı, performans göstergesinde hedef göstergeye yakın bir orana ulaşılmıştır. Düzenlenecek spor organizasyonu sayısı performans göstergesinde ise Covid-19 salgını nedeniyle organizasyonlar yapılamadığından hedef gösterge doğrultusunda faaliyet yürütülemediği (Aydın Büyükşehir Belediyesi, 2020 faaliyet raporu:139).

STRATEJİK AMAÇ 8: Doğal, tarihi ve kültürel değerleri koruma-kullanma dengesi içerisinde değerlendirerek; kültür, sanat ve turizm faaliyetlerini desteklemek ve öncelikle gençler olmak üzere kenti geleceğe hazırlamak

HEDEF 8.2: Gençlerimizin, çocuklarımızın sosyalleşmelerine ve eğitim hayatlarına katkı sağlayacak faaliyetlerin yürütülmesi

Eğitim programlarından yararlanacak kişi sayısı performans göstergesinde hedef göstergeye kısmen ulaşılmıştır. 15.000

kişi hedeflenirken Covid-19 salgını nedeniyle 5000 kişiye ulaşılmıştır. Danışmanlık programlarından yararlanılacak kişi sayısı performans göstergesinde hedeflenen 2000 kişiye kısmen ulaşılmıştır. Covid-19 salgını nedeniyle 600 kişi yararlanabilmiştir. (Aydın Büyükşehir Belediyesi, 2020 faaliyet raporu:145).

HEDEF 8.3: *Sanatsal, kültürel ve sportif etkinliklerle sosyal yaşama katkı sağlanması*

Düzenlenecek anma ve resmi-dini bayram etkinlikleri, sergi, tiyatro gösterisi, halk konserleri, çocuk tiyatrosu, sempozyum ve toplantı sayısı verilerine Covid-19 pandemisi nedeniyle ilk beş performans göstergesindeki hedef gösterge değerine kısmen ulaşılmıştır. Diğer kalan göstergelere ise hedef gösterge doğrultusunda faaliyet yürütülemediği (Aydın Büyükşehir Belediyesi, 2020 faaliyet raporu: 145-146).

3.4.4. Muğla Büyükşehir Belediyesinin Sosyal Belediyecilik Anlayışı

- ✓ **Sosyal Belediyecilik Kavramı,** Muğla Büyükşehir Belediyesi'nin 2020-2024 stratejik planın amaç, vizyon ve temel değerler kısmı incelendiğinde sosyal belediyecilik kavramına yer verilmediği görülmektedir. Ama amaç ve hedefler kısmında sosyal belediyeciliğe yönelik amaç ve hedeflere değinilmektedir.
- ✓ **Sosyal Belediyecilikle Sorumlu Birimler,** Muğla Büyükşehir Belediyesi'nin sosyal belediyecilikle ilgili sorumlu birimleri Sağlık ve Sosyal Hizmetler Dairesi Başkanlığı ve Kültür ve Sosyal İşler Dairesi Başkanlığıdır.
- ✓ **PESTLE Analizi, Ekonomik unsurlarda yer alan Tehdit kısmında:** Kırsal kesimde yaşayan vatandaşlarla ilişkilerin olumsuz etkilenmesi, kırsal kesimden kente göçün artış olması, kültüre yönelik çatışmanın artış göstermesi, büyük bir şekilde göç edilmesi ifadeleri yer almaktadır. **Ne Yapılmalı?** kısmında kırsal kesimdeki üretim faaliyetlerine destek verilmesi, çeşitli kesimleri toplayarak etkinlikler yapılarak kültürel alanda etkileşimi sağlamak biçiminde ifade edilmektedir. **Teknolojik unsurların Tehditler kısmında:** Veri azlığı nedeniyle kent bilgi sisteminin geliştirilememesi ifade edilmiştir. Buna yönelik **Ne yapılmalı?** kısmında ise kentte sosyal doku envanteri (engelliler bilgi sistem, hasta kişilerin nakilleri ve evde bakım hizmetlerine yönelik istatistiksel coğrafi haritalandırma) hazırlanması ve buna uygun şekilde yapılacak yatırımların bölge özelinde tespit edilmesi ifadesi yer almaktadır.
- ✓ **GZFT Analizi, Güçlü Yönler, Sosyal belediyecilik anlayışının üst seviyede olmasıdır. Zayıf Yönler,** Belediye hizmet ve projelerinin yeterince tanıtılmaması, bölgesel bazda koordinasyon

birimlerinin yetersiz olması, birimler arası koordinasyon eksikliğinin bulunmasıdır. **Tehditler,** işsizlik oranının artması, sağlık sektöründe hizmet veren kuruluşların yetersizliği, yazın nüfusun artışıyla birlikte suçların ve toplumsal vakalar artış göstermektedir (Muğla Büyükşehir Belediyesi, 2020-2024 Stratejik Planı: 6,33,35).

3.4.4.1. Muğla Büyükşehir Belediyesinin Dezavantajlı Gruplara Yönelik Sosyal Belediyecilik Çerçevesindeki Stratejik Amaç ve Hedefler

STRATEJİK AMAÇ 2: *Kentte sosyal belediyecilik anlayışını ve sağlıklı bir şekilde yaşamayı hâkim kılmak*

HEDEF 2.1: *Halka ve bütün dezavantajlılara yönelik sosyal belediyecilik anlayışının gerekliliklerini tam olarak yapmak*

Hizmetlerden yararlanan yaşlı, kadın, çocuk ve engelli birey sayısı, Sosyal yardımlardan faydalanan kişi sayısı, bu hedefe yönelik performans göstergeleridir. 2020 yılı içerisinde tüm dünyayı etkileyen pandemiden kaynaklı olarak uygulanan kısıtlamalar kapsamında hastalığın seyrine olumsuz etki edeceği düşünülen hizmetlere ara verilmiştir. Bu sebeple hedeflenen rakamlarda, sapmalar oluşmuştur. Pandemi sebebiyle sosyal yardımlar artırılmıştır (Muğla Büyükşehir Belediyesi 2020 faaliyet raporu: 198).

HEDEF 2.2: *Sağlık hizmetlerinin içeriğini ve kalite seviyesini artırmak*

Pandemi nedeniyle hastalığın bulaşma riskini arttıracak ön görüldüğünden beslenme eğitimleri ve uygulamalı olarak verilen ilk yardım eğitimleri yapılamamıştır (Muğla Büyükşehir Belediyesi, 2020 faaliyet raporu: 199).

STRATEJİK AMAÇ 3: *Muğla'nın kültür yaşamını daha zengin bir kent şekline dönüştürmek*

HEDEF 3.1: *Muğla'nın farklı seviyelerdeki 13 ilçesinin sosyo-kültürel durumuna göre etkinliklerin sayısını artırarak, daha büyük kesimlere ulaşmasını sağlamak*

2020 yılında düzenlenen tiyatro etkinlikleri sayısı, düzenlenen konser organizasyonları sayısı, düzenlenen şenlik ve festival sayısı olarak ifade edilen tüm performans göstergelerinde istenilen hedeflere ulaşılmıştır (Muğla Büyükşehir Belediyesi, 2020 faaliyet raporu: 200).

HEDEF 3.2: *Tiyatro gösterisi, konserler, şenlikler ve festivaller hariç, kültürün ve sanatın artmasına katkısı olacak etkinlikleri artırmak*

Atölye ve şehir kütüphanesi kurarak düzenlenecek faaliyet sayısı, düzenlenen kültür gezisi sayısı, düzenlenen görsel sanatlarla alakalı etkinlik sayısı, pandemi etkileri sebebiyle vatandaşlarımızı bir araya getirecek geziler ve faaliyetler hedeflenen düzeyde gerçekleştirilememiştir.

Sadece bir tane kültür gezisi yapılabilmektedir (Muğla Büyükşehir Belediyesi, 2020 faaliyet raporu: 201).

HEDEF 3.3: *Muğla Büyükşehir Belediyesi Orkestrasının geliştirilmesini sağlamak, Muğla'da düzenlenecek evrensel müzik etkinliklerini artırarak destek vermek*

Orkestra konser sayısı ve orkestra ile yapılan festival sayısı performans göstergelerinde istenilen hedeflere ulaşılmıştır (Muğla Büyükşehir Belediyesi 2020 faaliyet raporu, 201).

HEDEF 3.4: *Muğla Büyükşehir Belediyesi Konservatuvarındaki bölümlerde okuyan öğrenci sayısını yükseltmek, yetiştirdiği sanatçılarla Muğla'nın kültürel yaşamına destek vermek*

Pandemi süreci eğitim-öğretim faaliyetlerimizin gerçekleştirilmesini engellemiş olup, Konservatuvar bölümü eğitim-öğretim faaliyetlerini gerçekleştirilememiştir. Yine de halk dansları bölümü gibi bölümler faaliyetlerinin gerçekleştirilememesi riskinin olumsuz etkilerini azaltmak için eğitim videoları çekmiştir (Muğla Büyükşehir Belediyesi, 2020 faaliyet raporu: 201).

STRATEJİK AMAÇ 7: *Öncelikle gençler olmak üzere bütün yaş gruplarına sporu sevdirmek*

HEDEF 7.1: *Belediyedeki spor dallarıyla yapılan etkinlikleri ve amatör sporu destek verecek faaliyetleri artırmak*

Amatör liglerin ertelenmesi sebebiyle ligler periyodik olarak parçalara bölünmüş olup bu doğrultuda ildeki spor kulüplerine hedeflenen sayıda aynı destek gerçekleştirilememiştir (Muğla Büyükşehir Belediyesi, 2020 faaliyet raporu:200).

HEDEF 7.2: *İldeki bütün gençlerin sosyal etkinliklere katılımı Sosyal Gençlik Masası tarafından sağlanmalı*

Düzenlenen eğitim ve kurs sayısının yanı sıra gençlerin düzenleyeceği, Muğla kültürünü tanıtacak ve kentin tanıtımına katkı sağlayacak etkinlik sayısı, öğrencilerin spor ve kültür-sanatla alakalı projelerine verilecek destek sayısı, performans göstergelerinde Covid-19 pandemi sürecinde eğitim-öğretim hizmeti veren kurum-kuruluşların yüz yüze eğitim yapamaması sebebiyle hedeften sapılmıştır (Muğla Büyükşehir Belediyesi 2020 faaliyet raporu: 209).

HEDEF 7.3: *Sporu yaygın hale getirmek için yapılan etkinlikleri çoğaltmak*

Aile ve çocuklara bilinç kazandıracak ve yönlendirmesini sağlayacak çalışmalara ilişkin etkinlik sayısı, MEB'e bağlı okullara yapılacak aynı yardım sayısı, performans göstergelerinde eğitim-öğretim hizmeti veren kurum ve kuruluşlar tatil olduğu için okullara yeterli destek verilememiştir (Muğla Büyükşehir Belediyesi 2020 faaliyet raporu: 209).

4. SONUÇ

Covid 19 sürecinin etkileri dünyada en çok kentsel alanlarda kendini göstermiştir. Bu nedenle kent yönetimlerinin başarılı kriz yönetiminin yanı sıra kentlerin gösterdiği direnç bu sürecin daha kolay atlatılmasına olanak sağlamıştır. Dezavantajlı grup olarak adlandırılan kadın, çocuk, genç, yaşlı, engelli vb. gibi gruplar Covid-19 pandemi sürecinden oldukça fazla etkilenmişlerdir ve belediyelerin dezavantajlı kesimlere yönelik faaliyet/yardımları bunların nitelikleri daha da önemli hale gelmiştir. İncelenen belediyelerin sosyal belediyecilikle ilgili sorumlu birimleri, Kültür ve sosyal işler dairesi başkanlığı, Sosyal hizmetler dairesi başkanlığı, Kadın ve aile hizmetleri dairesi başkanlığı, Sağlık işleri dairesi başkanlığı, Gençlik ve spor hizmetleri dairesi başkanlığı, Sağlık ve Sosyal Hizmetler Dairesi Başkanlığı ve Kültür ve Sosyal İşler Dairesi Başkanlığıdır.

Bu çalışmaya konu olan TR 32 bölgesindeki (Denizli, Aydın ve Muğla) büyükşehir belediyelerinin sosyal belediyecilik yaklaşımları değerlendirildiğinde, Denizli büyükşehir belediyesinin dezavantajlı hanelere yönelik mal, ürün ve mali yardımlardan memnuniyet oranı %100 olarak gerçekleşmiştir. Dezavantajlı gruplara yönelik sağlık amaçlı alınan malzeme sayısı, evde sağlık, bakım destek ve hasta nakletme hizmeti sunulan hane sayısı, cenaze evlerine taziye çadırı hizmetinin ulaştırılma oranı, düzenlenen spor kurslarına katılan kişi sayısı hedefin gerçekleşme oranı düşük düzeyde kalmıştır. Bunun nedeni ise Covid-19 nedeniyle hizmete bir süre ara verilmiş ve Denizli büyükşehir belediyesine gelen isteklerin saptanan ölçütlere uygun olmadığı tespit edilmiştir. Öğrencilerin sosyal etkinlik merkezi uygulamalarına katılımı hedefine ulaşılmıştır. Ama konservatuvar, tiyatro ve halk oyunları çalışmalarına katılım hedefi hedeflenen sayının altında kalmıştır. Festival ve fuarlar, etkinlikler, bilgi şöleni, seminerler, hedefine ulaşamamıştır. Covid-19 önlemleri çerçevesinde düzenlenecek programlar iptal edilmiş ancak 83 tane faaliyet gerçekleştirilmiştir. Meslek edindirme kursuna katılan kişi sayısı hedefin üstünde gerçekleşmiştir. Açılan iş kazanımı kursu olarak (el sanatları ve el becerileri kursları) kurs hedef sayısına neredeyse ulaşılmıştır. Desteklenen amatör spor kulüp olarak sayısı hedefinin gerçekleşme oranı çok düşük düzeylerde kalmıştır. Çünkü Covid-19 pandemisinden dolayı amatör spor kulüpleri aktif bir şekilde çalışmamıştır. Yeni çocuk oyun grubu sayısı 5 hedeflenmiş ve bu sayıya ulaşılmıştır.

Muğla Büyükşehir Belediyesi'nin hizmetlerinden yararlanan yaşlı sayısı, engelli birey sayısı, kadın sayısı, çocuk sayısı, sosyal yardımlardan faydalanan kişi sayısı gibi hedeflenen rakamlarda, sapmalar oluşmuştur. Pandemi nedeniyle sosyal yardımlar artırılmış, hastalığın bulaşma

riskini arttıracığı düşünülerek beslenme ve uygulamalı olarak verilen ilk yardım eğitimleri yapılamamıştır. 2020’de kültür ve sanat faaliyetlerindeki performans göstergelerinde istenilen hedeflere ulaşılmıştır. Atölyeler ve şehir kütüphanesi kurarak düzenlenecek faaliyet, kültür gezisi, görsel sanatlarla alakalı etkinlik sayısına, pandemi nedeniyle vatandaşlarımızı bir araya getirecek geziler ve faaliyetler hedeflenen düzeyde gerçekleştirilememiştir. Yalnızca bir kültür gezisi yapılabildiği görülmüştür. Halk dansları bölümü gibi bölümler eğitim videoları çekmiştir. Amatör liglerin ertelenmesi nedeniyle hedeflenen aynı destek sağlanamamıştır. Eğitim, sanat ve kültürel faaliyetlerde Covid-19 pandemisinde hedeften sapılmıştır. Eğitim-öğretim hizmeti veren kuruluşlar tatil olması nedeniyle okullara yeterli destek verilememiştir.

Aydın büyükşehir belediyesinin terapi merkezlerinde hizmet verilecek kişi sayısı hedef gösterge değerine Covid-19 pandemisi sebebiyle kısmen ulaşılabilmektedir. Hizmet verilecek dezavantajlı kişi sayısı, hedeflenen seviyenin üzerinde gerçekleşmiştir. İhtiyaç sahiplerinin yakacak yardım taleplerini karşılama oranı, gıda yardım taleplerini karşılama oranı, sıcak yemek yardım taleplerini karşılama oranı, performans göstergelerinde hedeflenen oranlara ulaşılmıştır. Ziyaret edilecek hane sayısında ise Covid-19 pandemisi nedeniyle vatandaşların isteği bağlamında gösterge hedeflenen seviyenin üzerinde gerçekleşmiştir. Tarımsal üretim konusunda desteklenecek hane sayısı performans göstergesine hedeflenen değer üzerinde gerçekleşmiştir. Evde bakım hizmeti verilecek kişi sayısı, cenaze ve hasta nakil hizmeti sayısı performans göstergelerine hedef göstergeye yakın bir şekilde gerçekleşmiştir. İletişime geçilecek engelli sayısı, engelli ulaşımını kolaylaştırıcı düzenleme alanı, erişilebilir araç sayısı, dezavantajlı gruplar için düzenlenecek etkinlik sayısı, performans göstergelerine bakıldığında Covid-19 pandemisi nedeniyle vatandaşlardan gelen istekler doğrultusunda iletişime geçilecek engelli sayısı noktasında hedeflenen sayının üzerine çıkmıştır. Amatör spor kulüplerine verilecek destek oranı, performans göstergesinde hedef göstergeye yakın bir orana ulaşılmıştır. Düzenlenecek spor organizasyonu sayısı performans göstergesinde ise Covid-19 salgını nedeniyle organizasyonlar yapılamadığından hedef gösterge doğrultusunda faaliyet yapılamamıştır. Eğitim ve danışmanlık programlarından yararlanılacak kişi sayısı performans göstergesinde hedef göstergeye kısmen ulaşılmıştır. Kültür ve sanat etkinliklerinin sayısı, Covid-19 pandemisi nedeniyle hedef gösterge değerine kısmen ulaşılmış bazı göstergelere ise hedef gösterge doğrultusunda faaliyet yürütülemediği görülmüştür.

Covid-19 sürecinde incelenen büyükşehir belediyelerinin dezavantajlı gruplara yönelik yaptıkları sosyal belediyeçilik

faaliyetlerinde artış görülmektedir. Bu artış sosyal yardım ve hizmetlerle ilgili performans göstergeleridir. Eğitim-öğretim hizmeti veren kurum ve kuruluşlar tatil olduğu için okullara yeterli destek verilememiş ve yüz yüze eğitim yapamaması sebebiyle hedeften sapılmış ve bazı hedef göstergelere hiç ulaşılamamıştır. Spor kulüplerine aynı ve nakdi destek yeterince sağlanamamıştır. Bu pandemi sürecinde kültürel ve sanatsal etkinliklere yönelik performans göstergelerinde sapsamalar olmuştur.

Büyükşehir belediyelerinin dezavantajlı gruplara yönelik sosyal hizmetlerini arttırması, yeni gelir kaynakları yaratması, kent bilgi sisteminin geliştirilmesi, sosyal doku envanterinin oluşturulması özellikle Aydın büyükşehir belediyesinde yaşlı nüfusun fazla olmasından dolayı yaşlıların yaşam kalitesini arttırmaya yönelik hizmetlere yönelmesi gerekmektedir.

KAYNAKÇA

- Akkaya Y.A. ve D. Özkaplan (2019). *Sosyal Belediyeçilik Yaklaşımında Dezavantajlı Grupların Yeri: Van Büyükşehir Belediyesi Örneği*, Kurular Ş. ve G. Yıldız (Ed.), Kamu Politikalarına ‘Sosyal Bakış’ ‘Farklı Disiplinler, Ortak Anlayış, Gazi Kitabevi, Ankara, 2019: 91-128.
- Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi Madde 14, www.echr.coe.int, Madde 14, https://www.echr.coe.int/Documents/Convention_TUR.pdf (Erişim Tarihi:22 Nisan 2022).
- Aydın Büyükşehir Belediyesi 2020-2024 Stratejik Planı. https://aydin.bel.tr/Content/files/StratejikPlanlar/2020-2024_stratejik_plan.pdf (Erişim Tarihi: 2 Ekim 2021) .
- Aydın Büyükşehir Belediyesi, 2020 Faaliyet Raporu, https://aydin.bel.tr/Content/files/Faaliyet_Raporlari/2020_faaliyet_raporu.pdf (Erişim Tarihi: 2 Ekim 2021).
- Denizli Büyükşehir Belediyesi,2020-2024 Stratejik Planı, [stratejik_plan_2020-2024.pdf](https://www.denizli.bel.tr/userfiles/file/2020_Faaliyet_Raporu.pdf) (denizli.bel.tr) (Erişim Tarihi: 2 Ekim 2021).
- Denizli Büyükşehir Belediyesi, 2020 Faaliyet Raporu, https://www2.denizli.bel.tr/userfiles/file/2020_Faaliyet_Raporu.pdf (Erişim Tarihi: 2 Ekim 2021) .
- Doğaner Gönel, F. (2010). *Kalkınma Ekonomisi*, Efil Yayınevi, Ankara.
- Es, M. (2007). *Kent Üzerine Düşünceler*, Yerel Siyaset Dergisi, Okutan Yayıncılık, İstanbul.
- Etiler N. (2020) *Yerel Yönetimler ve Salgınla Mücadele*, Türk Tabipler Birliği, Covid-19 Pandemisi Altıncı Ay

Değerlendirme Raporu, 67-73.

Kandemir A., Semiz H., Çarıkçı B. (2018). Tübitak TÜSSİDE, Stratejik Yönetim, PESTLE ve SWOT Analizi, <http://strateji.gantep.edu.tr/upload/files>(Erişim Tarihi: 2 Ekim 2021) .

Kıral B. (2020). Nitel Bir Veri Analizi Yöntemi Olarak Doküman Analizi, Siirt Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi,15, 170-189.

Koçak, O. ve Kavi, E. (2015). Sosyal Politika Aktörü Olarak Sosyal Girişimci Belediyecilik. Hak İş Uluslararası Emek ve Toplum Dergisi, 3(6), 26–49. <https://hakisderg/issue/7580/99509> (Erişim tarihi: 07.09.2021)

Muğla Büyükşehir Belediyesi, 2020-2024 Stratejik Planı, Muğla Büyükşehir Belediyesi 2020-2024 Stratejik Planı (Mugla.Bel.Tr), 2020_2024 STRATEJİK PLAN yeni_.pdf, (Erişim tarihi:2 Ekim 2021).

Muğla Büyükşehir Belediyesi, 2020 Faaliyet Raporu, MBB 2020 Faaliyet Raporu 20.04.2021.pdf, 2020_faaliyet raporu_pdf (Erişim tarihi:2 Ekim 2021) .

Öztürk Başol R. (2019). Türkiye ve AB Ülkelerinde Yaşlı Nüfusun Görünümü, *KOSBED*, 37, 35 – 46.

Sallan Gül, S. (2018). *Sosyal Politika ve Kentsel Sosyal Hizmetler, içinde Kent, Yönetim ve Kültür: Kent /1173874.*

Yaşamında İnsan, LAP LAMBERT Academic Publishing.

Toprak Z. (2016). *Kent Yönetimi ve Politikası*, Siyasal Kitabevi, Ankara.

TC Adalet Bakanlığı, İnsan Hakları Dairesi Başkanlığı, İnsan Hakları Eylem Planı. <https://inhak.adalet.gov.tr/>, (Erişim tarihi: 23 Nisan 2022).

Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK), İstatistiki Bölge Birimleri Sınıflandırması, 2005, <http://tuikapp.tuik.gov.tr/DIESS/SiniflamaSurumDetayAction.do?suruml d=164&turl d=7/> (Erişim tarihi: 6 Kasım 2021).

Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK), Hanehalkı İş gücü Araştırması 2018, 2019, <https://www.tuik.gov.tr/> (Erişim tarihi: 6 Kasım 2021).

Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK), İş gücü İstatistikleri, 2020, <https://www.tuik.gov.tr/> (Erişim tarihi: 6 Kasım 2021).

Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK), Bölgesel İstatistikleri, 2020, <https://www.tuik.gov.tr/> (Erişim tarihi: 6 Kasım 2021).

5393 Sayılı Belediye Kanunu, <https://www.mevzuat.gov.tr>, Erişim tarihi: 6 Kasım 2021).

© 2019 & 2022 by the authors. Submitted for possible open access publication under the terms and conditions of the Creative Commons Attribution (CC BY NC) license. (<https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/>).

Agamben'in İstisna Hali Olarak Pandemi Döneminde Dışsal Siyasal Etkililik: Sosyal Etki Teori Çerçevesinde Bir İnceleme *

External Political Efficacy in The Period of Pandemic as Agamben's State of Exception: An Investigation in The Framework of Social Impact Theory

Nigâr DEĞİRMENCİ¹, Ferda Esin GÜLEL²

Öz

Bu çalışmada Agamben'in "İstisna Hali" kavramından yola çıkılarak pandemi döneminde alınan ve uygulamaya konan önleyici ve ihtiyati tedbirlerin Sosyal Etki Teorisi çerçevesinde üniversite öğrencilerinin Dışsal Siyasal Etkililik duygularında nasıl bir değişiklik yarattığı sorusunun cevabını bulmaya yönelik olarak hazırlanmıştır. Bu çerçevede bir üniversite öğrencileri üzerinde alan araştırması yapılmış ve elde edilen veriler SPSS 23 yazılımı yardımıyla uyum analizi kullanılmak suretiyle değerlendirilmiştir. Bu değerlendirmeler sonucunda siyasal iktidara ve dolayısıyla kazanan partilere yakın duran bireylerin dışsal siyasal etkililikleri yüksek iken muhalif siyasal partilere destek verenlerin düşük olduğu gözlemlenmiştir. Ancak açık uçlu olarak sorduğumuz sorulardan anlaşıldığı kadarıyla da öğrencilerin bu süreci genel olarak siyasetin dışında, olduğundan çok daha kapsamlı bir "istisna hali" olarak algıladıkları anlaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler: İstisna hali, Dışsal Siyasal Etkililik, Covid-19, Pandemi, Uyum Analizi

Abstract

In this study, it was prepared to find the answer to the question of how the preventive and precautionary measures taken and put into practice during the pandemic period, based on Agamben's concept of "State of Exception", created a change in the feelings of external political efficacy of university students within the framework of Social Impact Theory. In this context, a field study was conducted on university students and the data obtained were evaluated by using correspondence analyses with the help of SPSS 23 software. As a result of these evaluations, it has been observed that while the external political efficacy of individuals who are close to the political power and thus to the winning parties is high, those who support the opposition political parties are low. However, as understood from the open-ended questions we asked that the students generally perceived this process as outside of politics. a much more comprehensive "state of exception" than it was.

Keywords: State of Exception, External Political Efficacy, Covid-19, Pandemic, Correspondence Analysis

1. GİRİŞ

2020 Mart ayından itibaren tüm dünyada radikal tedbirlere yol açan Covid-19 Pandemisi Dünya Sağlık Örgütü'nün de uyarıları doğrultusunda Türkiye'de de günlük hayatı altüst

eden, sınırlandıran, ayrıştıran ve kapatan önlemlere yol açmıştır. Cumhurbaşkanlığının önderliğinde alınan kararlar ve kapsamı bizi ister istemez Foucault'nun (2013, s. 40) biyo-iktidar diye kendi deyimiyle "gelişigüzel" tanımladığı "modern Batılı toplumların 18. yüzyıldan itibaren insanın bir

* In this article, the principles of scientific research and publication ethics were followed. / Bu makalede bilimsel araştırma ve yayın etiği ilkelerine uyulmuştur.

¹ Nigâr DEĞİRMENCİ

ORCID ID: 0000-0002-6295-6265

Doç.Dr., Pamukkale Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü, Denizli, Türkiye. ndegirmenci@pau.edu.tr

Assoc. Prof. Dr., Pamukkale University, Faculty of Economics and Administrative Sciences, Department of Political Science and Public Administration, Denizli, Türkiye. ndegirmenci@pau.edu.tr

¹ Ferda Esin GÜLEL

ORCID ID: 0000-0001-7060-7914

Doç.Dr., Pamukkale Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Ekonometri Bölümü, Denizli, Türkiye. fegulel@pau.edu.tr

Assoc. Prof. Dr., Pamukkale University, Faculty of Economics and Administrative Sciences, Department of Econometrics, Denizli, Türkiye. fegulel@pau.edu.tr

Geliş Tarihi/Received : 15.11.2021

Kabul Tarihi/Accepted : 23.06.2022

Çevrimiçi Yayın/Published : 24.06.2022

Makale Atf Önerisi /Citation (APA):

Değirmenci, N., Gülel, F.E (2022). Agamben'in İstisna Hali Olarak Pandemi Döneminde Dışsal Siyasal Etkililik: Sosyal Etki Teori Çerçevesinde Bir İnceleme. *İzmir Sosyal Bilimler Dergisi*, 4 (1), 45-65. DOI:10.47899/ijss.1023823

insan türü teşkil ettiği yönündeki temel biyolojik olguyu nasıl hesaba katmaya başladıklarını” anlatan duruma geri götürür. Siyasal iktidarların salgınla mücadele yollarını üç kategoride toparlayan Foucault, “Orta Çağ’da cüzzamlılara yönelik önlemler”, “16. ve 17. Yüzyıl vebasına yönelik önlemler” ve “18. yüzyıl çiçek hastalığına yönelik önlemler” arasında belirgin farklılıklar tespit etmiştir. İlkinde “cüzamlı olanlarla olmayanları birbirinden ayıran bir dışlama [ve cüzzamlıların ölümüne terki]” söz konusu iken ikincisinde “vebanın olduğu bölgeleri, şehirleri tam anlamıyla çerçeveye sınırlama” gözlemlenir. Sonuncusuna geldiğimizde ise siyasal iktidarın çabası cüzzamdaki dışlama ya da vebadaki karantınayı kurmak yerine “kaç kişinin, kaç yaşında, hangi sonuçlar ve hangi ölüm oranlarıyla çiçek hastalığına yakalandığını, nasıl izler taşıdığını, aşının taşıdığı riskleri, bir bireyin aşıya rağmen ölme ya da hastalığa yakalanma risklerini, nüfus üzerindeki genel etkileri bilmektir.” Foucault’nun örnek olarak Çiçek hastalığını seçmesinin birtakım gerekçeleri vardır. Bunların başında da neredeyse 8’de 1’e denk gelen yüksek ölüm oranları; beş ya da altı seneyi pek geçmeyen aralıklarla çok yoğun salgın patlamaları içermesi ve son olarak da 1720’de bulunan çiçek aşısını takip eden süreçte 19. yüzyıl boyunca “aşılma” sürecinin yaşanmasıdır. Diğer taraftan 18. yüzyılın liberal rüzgarının etkisinde ortaya çıkan özgürlükler, “aslında iktidar teknolojilerinin dönüşümü ve biçim değiştirmesi kapsamında anlaşılmalıdır” (Foucault, 2013, s. 48,52) ve bu sebeple çiçek hastalığı salgınıyla mücadele bağlamında alınan önlemler -geçmişteki Cüzzam ve Veba ile mücadele içindeki disiplinci mekanizmalardan farklı olarak- bu özgürlüklerle çelişmeyecek şekilde olması gerekir. Oysa günümüz liberal demokrasilerinde pandemi ile ilgili önlemler incelendiğinde bu önlemlerin yukarıda ifade edilen üç farklı yaklaşımın bir sentezi olduğu anlaşılmaktadır. Örneğin Hindistan’daki ölümüne terk etmelerle (Khare, 2021) Cüzzam yaklaşımından; tam ve kısmî kapatma kararlarının yanında ulusal ve uluslararası ulaşımın sınırlandırılması ve hatta yer yer sonlandırılması veba yaklaşımından; son olarak pandeminin her bir boyutu ile ilgili günlük istatistiksel bilgilerin takibi ve aşılma ile Çiçek Hastalığı yaklaşımından izler taşımaktadır. Diğer taraftan disiplinci iktidar günümüz liberal demokrasilerinde kendine yer açıp bu türden radikal önlemleri uygulayabilmesi için kendine bir tür “istisna hali” (*state of exception- ausnahmezustand*) yaratmak durumundadır. Agamben’e (2006, s. 7) göre istisna hali, “siyasal belirsizlik

veya nedeni her ne olursa olsun bir kriz durumunda siyasal düzenin devamının sağlanması adına hukukun kendini askıya almasıdır”. Nitekim “istisna ile yaratılan durum, hukukun gözlükleriyle anlaşılabilir veya kavrayılabileceği bir durum değildir” (Özmaç, 2020). Pandemi döneminde kamu sağlığı adına alınan siyasal kararlar örneğinde gördüğümüz istisna halinin Agamben için önemli olan tarafı, bu hali “tanımlayan ve uygulayan gücün meşruiyetini nereden aldığı meselesidir”. İstisna halinde biyoiktidarın egemenlik nesnesi olan çıplak yaşam³ (*bare life/zoe*) ve hukuksal-siyasal egemenliğin kaynağı olan politik yaşam (*bios*) arasında (yani doğal varlık ile bir kişinin yasal var oluşu arasındaki) sınırdaki kalan bedenler (Dinçer, 2019, s. 215) alınan bu kararlara meşruluk sağlarken bu etkilerin doğrudan hedefi konumundadır. Kamusal yaşamı sınırlandıran ve bireyleri ayrıştıran bu süreçte alınan kararların Cumhurbaşkanlığı Genelgeleri ve Kararları ile kamuya duyurulurken istisna halinin “hukukun onun aracılığıyla yaşama gönderme yaptığı ve kendini askıya alarak yaşamı bünyesine kattığı özgün araç” (Agamben, 2006, s. 10) şeklinde ortaya çıktığına tanık olunmaktadır. Ancak Agamben’in 2020’de yazdığı pandemiye dair manifestolarının yer aldığı kitabında⁴ COVID-19 önlemlerini “sözde bir salgına karşı alınan çılgınca, mantıksız ve sebepsiz acil durum önlemleri” olarak tanımlamaktadır. Buradan yola çıkarak onun, pandemi bahanesiyle devletlerin aslında bir istisna hali yaratma amacıyla olduğunu düşündüğü anlaşılabilir. Nitekim kitabın ilerleyen bölümlerinde devletlerin son derece özgürlük kısıtlayıcı önlemlerine rağmen “Tıp Dini”⁵ mevhumu sayesinde tarihin hiçbir döneminde ve diktatörlüklerinde bile görülmeyen bir rıza üretebilmeyi başarabildiklerini ifade etmektedir. Ona göre hükümetler hem bir yandan toplumda güvenlik ihtiyacı doğurmakta hem de diğer yandan bu ortaya çıkan güvenlik ihtiyacını gidermek için “özgürlük üzerinde kısıtlamalar” getirmektedir ve aslında tüm bunlar kamusal alanı kaldırmaya yönelik eylemlerdir. Bunun sonunda ise “bir yaşam formu olarak öğrencilik” olgusunun ortadan kalkması ile siyasal ve kültürel deneyim ve fikirlerin değiştirilip tartışıldığı ortamların yok olması beraberinde gelmektedir (Agamben, 2021). Gerçekten de düşünüldüğünde üniversiteler, siyasi fikirler ve eylemlerin ateşlenme yerlerinin başlarında gelmektedir ve pandemi ile öğrencilerin eylemleri “ders dinleme ve sınav olma” ile sınırlandırıldığı asgari düzeye kadar indirildiği anlaşılmaktadır⁶.

³ “Çıplak Yaşam” insan hayatını içermesine rağmen, hukukun korumasından hariç tutulan, ya insani yardıma yönlendirilmiş ve yasal bir iddiada bulunamayacak durumda kalırlar ya da bilimsel yorum ve tanımların otoritesi yoluyla “biyokütle” statüsüne indirgenirler (Lemke, Casper, & Moore, 2011, s. 55)

⁴ Kitabın orijinal künyesi şu şekildedir. Giorgio Agamben, 2020. *Che punto siamo? L’epidemia come politica*. London: Quodlibet. Bu çalışmada Valeria Dani tarafından çevrilen İngilizce kitaptan yararlanılmıştır.

⁵ Medical Religion Agamben pandemi süresince alınan kararları, uygulamaları, inanış ve bağlaşımları “Tıp Dini” kavramı altında toplamaktadır. Ona göre her din gibi “Tıp Dini”nin de kendi sapkınları ve muhalifleri vardır. Ona göre “tüm yaşamla örtüşen tıp dininin ayinine gerektiği gibi uyulması için saygısız güç uyanık olmalıdır. Burada anlatılanın bir kült pratiği olduğu, bilimsel veya rasyonel bir gereklilik olmadığı hemen açıktır” (Agamben, 2021).

⁶ Agamben’in eleştirilerinden online eğitim vermeyi kabul eden akademik kadro

Diğer yandan Jasanof vd.nin de (2021, s. 7) belirttiği gibi “COVID’i kontrol etmek, birbirine bağlı üç sistemdeki zorlukların üstesinden gelmeyi gerektirir: halk sağlığı, ekonomi ve siyaset. Bu alanların herhangi birindeki sorunlar diğerlerine de yayılma eğilimindedir.” Dolayısıyla pandemi dönemleri siyasetten bağımsız olmak bir yana tam tersine onunla eklenmiş süreçlerdir ve bu dönemde alınan kamu sağlığına yönelik siyasal kararların işlevsel olabilmesi için siyasal meşruluk zeminin sağlam olması gerekmektedir. Dünyadaki farklı ülke deneyimleri bize bu sağlık krizinin, “normal hayatı alt üst eden politika kararları için kamu desteği ve meşruiyet oluşturmanın zorluğu da dahil olmak üzere ciddi siyasi sorunları” yoğunlaştırdığını göstermiştir. Diğer taraftan Agamben’e (2006, s. 21) göre, “yürütmenin yetkilerinin yasama alanını kapsayacak şekilde genişletilmesi düşmanlıkların sona ermesinden sonra devam etmiştir ve artık, örtük bir savaş-ekonomi özdeşleşmesiyle askeri acil durumun yerini ekonomik acil duruma bırakması anlamlıdır”. Bu noktada yukarıda bahsi geçen Jasanof vd.nin “halk sağlığı”, “siyaset” ve “ekonomi” arasında kurduğu üçgen ilişkinin önemi artar. Pandeminin halk sağlığı aracılığıyla ekonomi üzerindeki etkisi, siyasal iktidarlara istisna hali yaratmak için fazladan bir kapı daha açar. Kartal’ın (2019, s. 184) da Agamben’den esinlenerek belirttiği gibi “hastalık terminolojisi, yalnızca toplumsal yapıya tehdit oluşturabilecek unsurların yok edilmesi için değil güçlenip bütün bir siyasal yapıyı başka bir siyasal yapıya dönüştürebilecek ideolojik pozisyonlar için de devreye sokulmaktadır. Dolayısıyla bulaşıcı hastalık terminolojisi, verili siyasal yapıya alternatif oluşturabilecek tüm ihtimaller için de devrededir.”

Covid-19 Pandemisini kontrol altına almak ve yayılmasını önlemek üzere devlet politikası olarak geliştirilmiş önlemlerden biri, her düzeyde yüz yüze eğitimin sonlandırılarak internet aracılığıyla gerçekleştirilen eğitime geçilmesi olmuştur. Bu çalışmada da Latané (1981) tarafından geliştirilmiş olan Sosyal Etki Teorisi (*Social Impact Theory*) çerçevesinden bakılmak suretiyle bir istisna hali olarak pandemi döneminde alınan önleyici ve ihtiyati kararların öğrencilerin Dışsal Siyasal Etkililik duygusu üzerinde etkisi olduğu varsayımından hareket edilmektedir. Çalışmada analiz yöntemi olarak dışsal etkililik duygusu hakkındaki görüşler arasındaki ilişkileri görsel olarak ortaya koyan uyum analizi tercih edilmiştir.

2. KAVRAMSAL ÇERÇEVE

Campbell tarafından geliştirilmiş olan “etkililik duygusu” olgusuna içsel ve dışsal boyutları kazandıran Balch’a (1974, s. 24) göre Dışsal Siyasal Etkililik (EPE-External Political

Efficacy), “siyasal yetkililerin veya rejimin girişimleri etkilemeye duyarlı olduğu inancıdır.” Diğer bir deyişle dışsal siyasal etkililik, bir kişinin yaşamını etkileyen kararlarla ilgili olarak hükümetin duyarlılığına ilişkin fikirlerini ifade ederken (Dyck & Lascher, 2009, s. 406), siyasi sistemin açıklığına ve duyarlılığına olan inancını (Valentino, Gregorowicz, & Groenendyk, 2009, s. 208) tanımlamaktadır. Özetle Dışsal Siyasal Etkililik, hükümet liderleri ve kurumları tepkisiz olduğu için halkın siyasi sonuçları etkileyemeyeceği inancını gösterir (Miller, Arthur, & Schneider, 1980, s. 253).

Temelde bireylerin Dışsal Siyasal Etkililiklerinin incelendiği bu çalışmada konuya pandemi döneminde alınan kararların çerçevesinden baktığımız için Sosyal Etki Teorisinden yararlanılması uygun görülmüştür. Bu teoriye göre “sosyal etki, bir sosyal güç alanında faaliyet gösteren güçlerden kaynaklanan bir şey olarak görülür ve çoğunluk veya azınlık tarafından yapılan etkinin, üye sayısının, gücünün, dolaysızlığının ve sayısının çarpımsal bir işlevi olacağını öne sürer” (Latané & Wolf, The social impact of majorities and minorities, 1981, s. 438). Aynı çalışmada sosyal etkinin hedefler üzerindeki birleşik etkisini belirleyen üç faktör sıralanır: “kaynak kişilerin gücü (*Strength-S*), dolaysızlıkları (*Immediacy-I*) ve mevcut kaynak kişilerin sayısı (*Number-N*) (Latané & Wolf, The social impact of majorities and minorities, 1981, s. 440-441). Bu faktörleri pandemiye uyarlırsak siyasal iktidarın aldığı kararların dolaysız bir şekilde bütün öğrenciler üzerinde bağlayıcı kararlar olması ve uygulayıcı kaynakların sadece siyasal iktidar değil doğrudan bağlı buldukları eğitim kurumları olması bakımından son derece güçlü sosyal etkiye sahip olmaları beklenmektedir. Nitekim “çoğunluk tarafından etki baskısı oluşturulduğunda, bireysel bir hedef üzerinde hareket eden tüm sosyal güçler onu aynı yöne çekecektir. Sosyal etki teorisi, çoğunluk pozisyonunu savunan bireylerin gücü, dolaysızlığı ve sayısındaki artışlarla uygunluk baskısının artacağını öne sürmektedir” (Latané & Wolf, The social impact of majorities and minorities, 1981, s. 441). Dolayısıyla pandemi döneminde alınan kararların, kamu sağlığı düşünülerek alındığı ve herkes tarafından benimsenmesi gerektiği gibi bir ön kabul hareket edildiğinde öğrenciler üzerinde alınan bu kararların onları siyaseten de baskılayıcı etkide bulunması beklenmektedir. Bu çerçevede öğrencilerin siyasal iktidar ve siyasal sistemin vatandaşları dinleyip dinlemediği ile ilgili fikirlerine de etkide bulunması beklenmektedir. Nitekim pandemi döneminin otoriter önlemlerinin demokrasi bağlamında meşru olabilmesi, onun “istisna” olmasındaki vurgusunda yatar. “İstisna olarak dışlanan şey, dışlandığından dolayı

da nasibini almaktadır. Ona göre “Kendilerini yeni çevrimiçi diktatörlüğe tabi kılmayı ve tüm derslerini uzaktan vermeyi kabul eden -ki topluca yaptıkları gibi-

eğitmenler, 1931’de Faşist rejime bağlılık yemini eden üniversite profesörlerinin tam karşılığıdır” (Agamben, 2021).

kuralla hiçbir ilişkisi kalmayan bir şey değildir. Tam tersine, istisna olarak dışlanan şey, kuralla olan ilişkisini, kuralın askıya alınması biçiminde devam ettirir" (Agamben, 2013, s. 26). İstisna hali, sürekli olarak yürütme organı tarafından yenilenmek suretiyle kural haline geldiğinde, "her geçen gün istisnai bir önlem olarak değil, bir yönetim tekniği olarak kendini göstermekle kalmayıp, hukuk düzeninin oluşturucu paradigması şeklindeki doğasını da apaçık belli etmektedir" (Agamben, İstisna Hali, 2006, s. 15). Buradaki temel sorun kuvvetler ayrılığı ilkesinin "kamu sağlığını korumak adına" gittikçe terk edilerek kamusal yaşamı düzenleyen hukuk düzenleme yetkisinin yasamadan *de facto* olarak alınıp yürütme tarafından KHK, Karar ve Genelgelerle düzenleniyor hale gelmesidir. Aslında bu süreç aynı zamanda tüm dünyada gözlemlenen siyasetin kişiselleşmesi (*personalisation of politics*) ile parlamenter sistemlerin gerilemesi sürecidir. Agamben'in (2006, s. 16) de belirttiği gibi "Aslında, günümüzde çoğunlukla yürütmenin yasa hükmünde kararnamele aldığı yasal önlemleri onaylamakla yetinen parlamentonun yasama gücünün aşamalı erozyonu, [Birinci Dünya Savaşı] o zamandan beri yaygın bir uygulama haline gelmiştir." Nitekim Türkiye'de pandemi önlemlerinin en üst seviyesinin uygulandığı süreç olarak sayabileceğimiz Mart 2020-Eylül 2021 dönemi boyunca Covid-19 ile ilgili tedbir bağlamında 9 Genelge, (TC Cumhurbaşkanlığı, 2021) çıkarılmıştır (Cumhurbaşkanlığınca çıkarılan ilgili Karar ve Genelge'lerin listesine EK-1'de yer verilmiştir). Diğer taraftan TBMM tarafından pandemi ismiyle çıkarılmış sadece bir tane yasa (TBMM, 2020) bulunmaktadır. Özetle bu istisna hali bir yılı aşkın bir süre devam ettiğinde yani yukarıda belirtildiği gibi istisna, kural haline geldiğinde sistemi demokratiklik açıdan değerlendirme ihtiyacı doğar. Nitekim eğer birey siyasal yapının vatandaşa cevap veren bir sistemde olmadığını düşünüyorsa siyasal katılmanın anlamsız olduğunu da düşünür ve bu da siyasal hayatta etkili olamayış duygusunu (*ineffectiveness*) besleyecektir (Pateman, 1971, s. 298-302). Bunun kısa ve uzun vadeli siyasetten uzaklaşma, siyasal yabancılaşma, sistemsel kriz gibi antidemokratik sonuçları olması beklenebilir. Bu sebeple çalışma siyasal dışsal etkililik duygusunun özellikle gençler arasında ve istisna hali ortamında incelenmesi gerektiği kanaatiyle yürütülmüştür.

3. LİTERATÜR

Dışsal siyasal etkililik duygusu literatürde birçok farklı değişkenle ilişkilendirilerek çalışılmıştır. Örneğin dışsal siyasal etkililik ile koalisyon hükümetleri ile ilişkisini inceleyen araştırmaların (Karp & Banducci, 2008) yanında medya okuryazarlığı ile ilişkisine bakan çalışmalar (Zúñiga, Diehl, & Ardévol-Abreu, 2017; Bentzen, 2014), devletin merkezi veya adem-i merkezîyetçi oluşuna göre farklılaşan

siyasal dışsal etkililiği inceleyen çalışmalar (Stewart, Kornberg, Clarke, & Acock, 1992), seçim sistemleri ile ilişkisine odaklanan çalışmalar (Karp & Banducci, 2008, s. 332) ya da daha mikro ölçekte bireyin siyasal tutum ve davranışları ile ilişkisine odaklanan çalışmalar (Niemi, Craig, & Mattei, 1991; Ulbig, 2008; Amnå, Munck, & Zetterberg, 2004; Pollock, 1983; Valentino, Gregorowicz, & Groenendyk, 2009) bulunurken bu çalışmada rejim ve siyasal sistemin demokratikliği açısından siyasal dışsal etkililik olgusuna odaklanan çalışmalara yer verilecektir.

Bu çalışmaların başında rejim açısından önemi nedeniyle demokratik sistemle ilişkisi bağlamındaki çalışmalar yer alır. Dışsal etkililik duygusu rejimlerin demokratik niteliği açısından önemli bir belirleyicidir. Nitekim düşük dışsal siyasal etkililik, siyasal davranışta da düşüşe yol açacağı göz önüne alındığında demokratik bir sistemin varlığını sürdürmesi için gerekli katılım eksikliği ile rejim tehdit altına girebilir (Bentzen, 2014, s. 48). Örneğin Davis ve Coleman'a (1976, s. 203) göre "dışsal siyasal etkili bireysel otoriter veya zayıf rejimlerdeki sembolik çıktılarının bir ürünü olabilirken, daha çok zengin veya çoğulcu rejimlerdeki maddi çıktılarının bir işlevi olabilir". Yine rejimle bağlantılı olarak siyasal kurumlara yönelik güven ile dışsal siyasal etkililik arasındaki ilişkiyi incelemeye yönelik araştırmalar da bulunmaktadır. Nitekim "dış politik etkinliğin siyasi güven duyguları üzerindeki etkilerine yönelik araştırmalar, duyarlı devlet kurumları ve yetkililerini algılamının hükümete olan güveni artırdığını uzun zamandır kanıtlamıştır". Nihayetinde bir demokratik sistemde hükümetlerin vatandaşların kendilerini etkilemeye kapama lüksleri yoktur çünkü bu kapatma hali dönüp dolaşıp o siyasetçilerin meşruluk zemini bağlamında sorgulanmalarını beraberinde getirecek riskler taşır (Ulbig, 2008, s. 524, 536). Bu bağlamda dışsal siyasal etkililik duygusu bir rejimin demokratik karakterinin sürekliliği açısından göz önünde bulundurulması gereken önemli bir faktördür. Dahası "düşük güven ve düşük etkililik, demokratik sürece en düşük düzeyde bağlılığı üretir" (Watts, 1973, s. 626).

Vatandaşlar, devlet tarafından güvenilir bulunduğuna ikna olduğunda daha az sinik yaklaşarak devletin taleplere daha açık olduğu algısına yakın durabilirler. Frey bu durumu doğrudan demokrasi girişimlerinin vatandaşlara duyulan güvenin anayasal bir ifadesini temsil etmesiyle açıklar (Frey, 1997, s. 1048). Bowler vd. (2002, s. 373) "referandum seçimleri, standart aday ve parti seçimlerinden farklı bir bağlam sunar ve doğrudan demokrasinin bu hem iç hem de dış siyasi etkinliği etkileyebilir" derken bir diğer çalışmada da doğrudan demokrasi yöntemlerine sıklıkla başvuran eyaletlerde hükümetin vatandaşın talep ve beklentilerine daha açık olduğu yönünde kendini gösteren dışsal siyasal

etkililik duygusunun dikkat çektiği belirtilmektedir (Smith & Tolbert, 2004, s. 84). Ancak 2009 tarihli bir çalışma doğrudan demokrasi ve dışsal siyasal etkililik duygusu arasında negatif yönlü ve güçlü bir ilişki tespit etmiş ve “doğrudan demokrasinin sıklıkla kullanıldığı eyaletlerde yaşayan vatandaşların, hükümetin diğer faktörleri kontrol ederek onların ihtiyaçlarına cevap verdiğini iddia etme olasılıklarının daha yüksek olduğuna dair güçlü kanıtlar”⁷ bulduklarını ileri sürmüşlerdir (Dyck & Lascher, 2009, s. 423-426). Tüm bu tespitler, bir yandan Finkel vd.nin (1987, s. 458,460) “farklı eylem tarzları ve farklı vatandaş türleri için farklı etki kalıplarının var olduğu” iddiasını desteklerken diğer yandan da dış etkililik duygusunun yerel siyasetçilerden daha çok devletin siyasal otoritesine yönelik bir olgu olduğunun altını çizer.

Dışsal siyasal etkililik olgusunu incelerken başvurulan bir diğer nokta siyasal partiler ve siyasal sistemlerdir. Örneğin, “küçük partileri tercih eden vatandaşlar, büyük partileri tercih eden vatandaşlara göre daha az etkili hissediyor” sonucuna varılmıştır. Aynı çalışma dışsal siyasal etkililik ile parti bağı üzerine odaklanarak “en zayıf taraf tercihinden en güçlüsüne geçmek, en yüksek etkililik düzeyine sahip olma olasılığını dört kattan fazla artırır” şeklinde son derece güçlü bir ilişki tespit edilmiştir (Karp & Banducci, 2008, s. 324-325). Lambert vd. iktidar partisini destekleyenlerin siyasal parti bağı, partizanlık ile siyasal güven ve dışsal siyasal etkililik arasında güçlü ve olumlu yönde bir ilişki varlığına karşın muhalefet partisini destekleyenlerin güçlü ve olumsuz yönde bir ilişki olduğunu tespit etmişlerdir (Lambert, James, Brown, & Kay, 1986, s. 724). Benzer bir şekilde diğer çalışmalarda da kazanan parti ve adayları için çalışanlar ya da onlara oy verenlerin, seçilenlerin bu kişilerin ihtiyaçlarını karşılamaya yatkın olacağı inancıyla dışsal etkililik duygusunu arttırmaktayken kaybeden adayların seçmenlerinde bu duygunun azaldığı iddia edilmiştir (Clarke & Acock, 1989, s. 553; Bowler & Donovan, 2002, s. 389). Kazanan ve kaybeden bulgularının önemine dayalı olarak bir kişinin tercih ettiği sonuç (siyasi parti, aday veya politika) ortaya çıkarsa kişi dış etkililikte bir artış yaşayacaktır. Bir kişinin tercih ettiği sonuç ortaya çıkmazsa dış etkinin azalması ihtimali vardır (Bentzen, 2014, s. 47). Hollanda’da popülist oy verme davranışı üzerinde yapılan bir çalışmada ise dışsal siyasal etkililiğin, popülist tutum ve siyasal güven duygusuyla beraber popülist (Sağ veya Sol) partilere oy verme davranışını açıklamada önemli rol oynadığını tespit etmiştir.

Nihayetinde dışsal siyasal etkililik de antielitist bir karakter taşımaktadır (Geurkink, Zaslove, Sluiter, & Jacobs, 2020, s. 263)⁸.

Dışsal siyasal etkililik ile ilişkilendirilen bir diğer faktör ekonomidir. Ekonomi ile burada ulusal düzeyde ve hane düzeyindeki ekonomik iyileşme veya kötüleşmeye yönelik algı ile gelir dağılımı dengesizliği kastedilmektedir. Norris 2016’da yaptığı bir araştırmada Amerika’da gelir dağılımı dengesizliği arttıkça dışsal siyasal etkililiğin azaldığı sonucuna varmıştır (Norris, 2016, s. 18). Rusya’da yapılan bir çalışmada ise ailenin ekonomik durumunun iyiye gittiğini düşünen bireylerin daha yüksek dışsal siyasal etkililik duygusu taşıırken, kötüye gittiğini düşünenlerin ise daha düşükte kaldıkları tespit edilmiştir. Yine de ülke ekonomisine yönelik algı ile karşılaştırıldığında aile ekonomisine yönelik algının dışsal siyasal etkililikle ilişkisi nispeten zayıf kalmaktadır. Aynı çalışmada gençlerde dışsal siyasal etkililik duygusunun daha yüksek olduğu, yaş ilerledikçe bu duygunun düştüğü, siyasal olayları yakından takip edenlerin dışsal siyasal etkililik duygularının daha düşük olduğu tespitler arasındadır (Karaman, 2004, s. 44).

Dışsal siyasal etkililik duygusunun azlığı veya yokluğunun rejimin demokratik karakteri üzerinde bir takım olumsuz sonuçlar olasılığı taşıdığına yukarıda değinilmişti. Bu bağlamda dışsal siyasal etkililik duygusu yoksunluğunun potansiyel sonuçlarından biri siyasal kayıtsızlık (*political apathy*) halidir. Ancak Almond ve Verba (1989, s. 340-344) siyasal kayıtsızlığın aslında siyasetin karışıklığı ve bilgi edinmenin zorluğu karşısında bireylerin geliştirdiği rasyonel bir tepki olarak değerlendirerek alternatif bir bakış açısı sunar. Dahası bu aslında demokratik sistemin işleyişi ve yürütmenin kolaylığı açısından bir noktaya kadar arzu edilen de bir durumdur. Peki bu noktada siyasetçilerin vatandaşlara karşı sorumluluk almaları nasıl sağlanacak? Bu soruya Almond ve Verba, demokratik katılım kanallarının gerektiğinde açık olması ve vatandaşların katılabileceklerini bilmelerinin siyasetçileri de otomatik olarak sorumluluk almaya yönlendireceği şeklinde son derece tartışmalı bir önkabule yönlendirmektedir. Oysa Watts” (1973, s. 626) siyasal güven ve dışsal siyasal etkililik duygusunun düşük olması durumuna daha tedbirli yaklaşmakta ve “kişinin liderlere olan güveninin, aktör olarak kendilik kavramının ve “demokratik” normlara olan inancının aynı anda değer biçildiği bir siyasi yabancılaşma (*political alienation*)

⁷ “Farklı yıllar boyunca farklı veri setlerinin analizine dayanarak, doğrudan demokrasinin iç veya dış etkililik üzerinde bir etkisi olduğuna dair genel iddiayı desteklemiyoruz. Etkilerin gözlemlenebilir olduğu ölçüde, girişimin varlığı ve kullanımı, uygun seçmenlerin katılımcı kaynak açığını genişletme eğilimindedir, orta düzeyde bilgili seçmenlerin dış etkinliği üzerinde olumlu bir etki, yüksek düzeyde bilgili seçmenlerin iç etkinliği üzerinde olumlu bir etki ve düşük

kaynaklara sahip vatandaşların, özellikle de siyasi farkındalığı düşük ve seçmen olmayanların iç etkinliği üzerinde olumsuz bir etki yapar” (Dyck & Lascher, 2009, s. 425)

⁸ Popülist siyasal davranışın içsel siyasal etkililik duygusu ile ilişkisi için bkz. (Rico, Guinjoan, & Anduiza, 2020)

sendromunun varlığı riski ile değerlendirerek rejim açısından tehlikeli bulunmaktadır.

Ayrıca bir diğer çalışma sosyal güçlerin siyasal etkililik duygusu üzerindeki etkisine yönelmiştir. Bu çalışmada, kişinin topluluk duygusu⁹ gibi sosyal güçlerin, gelir, yaş, cinsiyet ve eğitim gibi bireysel özelliklerden bağımsız olarak içsel ve dışsal etkililik ile kişisel ve siyasal güven üzerinde olumlu ve önemli etkiler yarattığını, topluluğa bağlılık duygusu arttıkça etkililik duygusunun iki boyutuyla birlikte arttığını tespit etmiştir (Anderson, 2010, s. 78). Diğer taraftan siyasal etkililiğe yönelik cinsiyet farkı açısından bakan çalışmalar da mevcuttur. Bunlardan biri ne ırk ne de cinsiyet ne içsel ne de dışsal siyasal etkililik açısından bir fark bulmuştur (Acock, Clarke, & Stewart, 1985). Ancak bir başka çalışmada (Bennett & Bennett, 1989), oy verme davranışı olarak siyasal katılımı etkili faktörler cinsiyetler bazında karşılaştırıldığında dışsal siyasal etkililik olgusu bağlamında bir farklılık ortaya çıkmış, Dışsal Siyasal Etkililik'in, erkeklerin siyasal katılımlarını açıklamada etkili bir faktör olduğu tespit edilmiştir. Hem kadınlarda hem erkeklerde partizanlık değişkeni, oy verme davranışını açıklamada önemli ve etkili bir faktör olarak değerlendirilmiştir.

Konunun incelenmesine yardımcı olacağını düşünülen Sosyal Etki Teorisi'nin omurgasını oluşturan Sosyal Etki (Social Impact) kavramını Latané (1981, s. 343); "gerçek, ima edilen veya diğer bireylerin hayali varlığı veya eylemleri bir sonucu olarak meydana gelen fizyolojik durumlarda ve öznel duygularda, güdülerde ve duygularda, bilişlerde ve inançlarda, değerlerde ve davranışlarda meydana gelen çok çeşitli değişiklikler" olarak tanımlar. Yukarıda da belirtildiği üzere teoriye göre "hedefin maruz kaldığı etki miktarı, mevcut kaynakların gücünün (S), yakınlığının (I) ve sayısının (N) çarpımsal bir fonksiyonu olmalıdır" (Latané, 1981, s. 344). Bu çerçevede sosyal etkinin gücünü belirlediği iddia edilen bu değişkenlere pandemi koşulları bağlamında yakından bakmak gerekmektedir.

Güç (Strength-S): Teori bağlamında "belirli bir kaynağın hedefe belirginliği, gücü, önemi veya yoğunluğu" (Latané, 1981, s. 343) olarak tanımlanan Güç, sosyal etkinin ortaya çıkıp çıkmayacağı noktasında öncelik sahibidir. Pandemi koşullarında alınan önlemler ve uyulmadığında uygulanacak yaptırımları bu bağlamda değerlendirmek mümkündür. Şubat 2020'de Çin'in Wuhan kentine yapılan uçuşların iptal edilmesiyle başlayan Türkiye'deki önlemler süreci 11 Mart 2020 tarihinde ilk Covid-19 vakasının açıklanmasıyla arttırılmıştır. 13 Mart 2020 tarihinde MEB

bünyesindeki eğitime iki haftalık ara verilirken aynı ay YÖK bünyesinde rektör yardımcılarını ile Yeni Koronavirüs Komisyonu ile üniversitelerde ilgili rektör yardımcılarını başkanlığında Yeni Koronavirüs Salgın Danışman Komisyonları (KOVKOM) kurulmuş ve 23 Mart 2020 tarihinde de üniversitelerde yüz yüze eğitime ara verilerek çevrimiçi eğitime geçilmiştir (YÖK, 2021). Öğrenciler bir yandan okudukları şehirlerden ailelerinin yanlarına dönerken diğer yandan yaşamın tüm alanında sokağa çıkma yasağı, maske takma zorunluluğu, seyahat kısıtlamaları, tiyatro konser gibi sosyal etkinliklerin yasaklanması, spor etkinliklerinin iptali ve merkezlerin kapatılması gibi önlemlerle karşı karşıya kalmıştır. Dünyanın her yerinde gözlemlenen tüm bu uygulamalar, Agamben'in (2013, s. 161) "saf istisna hali" olarak tanımladığı kamp olgusunun küresel bir formda ortaya çıktığına işaret etmektedir. Gerçekten de Agamben kamp ortamını açıklarken günümüz pandemi önlemleri karşısında çıplak hayata indirgenmiş insanların birbirine benzemiş yaşamlarını çağırır: "... kamptaki insanlar her türlü siyasal statülerinden sıyrılıyor ve tamamen çıplak hayata indirgeniyorlardı; burada iktidarın karşısında sadece saf hayat vardı ve bu ikisinin arasında hiçbir aracı yoktu". Yine Agamben için kamp olgusu, serbest çağrışımla aklımıza gelen Nazi kamplarıyla sınırlı değildir. Onun kamptan anladığı "çıplak yaşamın", "sistemik olarak üretildiği herhangi bir mekândır" (Lemke, Casper, & Moore, 2011, s. 56). Özmakas'ın (2020) da belirttiği gibi "yasaklama üzerinden asıl şeklini alan istisna bir yandan da şiddet ile hukuk arasındaki belirsizliğin alanına yerleşir" ve bu alandaki uygulamalar demokratik bir hukuk devletindeki sınırlandırmalara karşı bağımsızdır. Sosyal etki bağlamında bakıldığında S'in şiddetinin "kaynağın durumu, yaşı, sosyoekonomik durumu ve hedefle olan önceki ilişkisi veya hedef üzerindeki gelecekteki gücü gibi şeyler tarafından" belirlendiği göz önüne alındığında pandemi döneminde siyasal iktidar ve uzantılı alınan bu kararların gücünün, yaşamın her alanını kapsamaması ve bu kararlara uyulmadığı durumunda maddi ve hapis cezaları gibi yaptırımları bağlamında son derece önemli ve yoğun olduğu anlaşılmaktadır. Üstelik konuya Agamben açısından bakıldığında "potansiyelin asıl gücü kuvveden fiile geçme anında değil, kuvveden fiile geçme kudretinin farkında olup da edimselleşmemesindedir" (Özmakas, 2020) ve dolayısıyla hedef kitle olan vatandaşlar üzerindeki etkinin gücü aslında siyasal iktidarın potansiyelsizliği ile ortaya çıkan bir "potansiyel"¹⁰ olgusunun gücünü de kapsamaktadır. Özmakas'ın (2020) da belirttiği gibi

⁹ Adı geçen çalışmada "sense of community" için geliştirilen ölçekte beş farklı topluluk (İş ortamı, Kilise, Yaşanılan Çevre, Örgütler ve İnfomal Arkadaş Çevresi) ile ilgili bağlılık ve aidiyet duygularına dair sorular sorulmuştur (Anderson, 2010, s. 67, 82).

¹⁰ Agamben bu noktada şöyle der: "...Her insan gücü, adynamia, acizliktir; her insani potansiyel kendi yoksunluğuyla ilişki içindedir... İnsan potansiyelinin büyüklüğü, insanın acizliğinin uçurumuyla ölçülür." (Agamben & Heller-Roazen, 2000, s. 180)

“egemenin potansiyel güçleri, belirsizlik mantığının bulanık suyunun ardındaki hakiki hareket kabiliyetini gösterir.”

Yakınlık (Immediacy-I): Dolaysızlık olarak da çevrilebilecek bu kavram *“uzayda veya zamanda yakınlık ve [kaynak ile hedef arasında] araya giren engellerin veya filtrelerin yokluğu anlamına gelir”* (Latané, 1981, s. 343). Dünya Sağlık Örgütü (DSÖ) (WHO, 1999, s. 6), geçtiğimiz yüzyıldaki pandemik olguların yeni bir virüsün ortaya çıkması, *“bu virüsün hemaglutininine karşı antikor titrelerinin olmaması veya düşük olması ve eşlik eden insan hastalığıyla birlikte yeni virüsün kişiden kişiye yüksek düzey bulaşabilirliği”* durumlarının bir sonucu olarak ortaya çıktığını belirtir. Buna göre pandeminin altı fazı bulunmaktadır ve DSÖ’ye göre altıncı faz beşinci fazı da içerecek şekilde şöyle özetlenebilir: *“Faz 5, virüsün bir DSÖ bölgesindeki en az iki ülkeye insandan insana yayılması ile karakterize edilir. (...) Faz 6, (...) farklı bir DSÖ bölgesindeki en az bir başka ülkede topluluk düzeyinde salgınlar ile karakterize edilir”* (WHO, 2021). Bu aşamanın belirlenmesiyle beraber DSÖ 11 Mart 2020 tarihinde pandemi ilanına giderek *“ülkeleri her gün acil ve agresif harekete geçmeye çağırıyor”* ve *“COVID-19’un sadece bir halk sağlığı krizi olmadığını, her sektörü etkileyecek bir kriz olduğunu kabul ederek (...) bütün-devlet, bütün-toplum yaklaşımını benimsemeleri”* (WHO, 2021) çağrısında bulunmuştur. Gerçekten de özellikle Mart 2020’den itibaren dünyanın hemen hemen tüm diğer ülkelerinde olduğu gibi bütüncül bir yaklaşımla koruyucu ve önleyici tedbir kararları devlet düzeyinde alınarak ve tüm ülke sınırları içerisinde valilik ve diğer tüm kamu kuruluşları vasıtasıyla uygulamaya sokulmaya başlanmıştır. Tüm dünyada Mart 2020’den 3 Eylül 2021 tarihine kadar 25’ten fazla büyük protestolara (Carnegie, 2021) yol açan bu kararlar pandemiyle mücadelenin doğası gereği yukarıdan aşağı bir şekilde popüler kaygıları bir kenara bırakmak suretiyle alınıp uygulanmıştır. Dolayısıyla bu kararlar Sosyal Etki Teorisi bağlamında sadece bu araştırmanın konusu öğrenciler değil kararları alıp uygulayan tüm ülkelerin vatandaşları üzerinde dolaysız bir şekilde etkili olmuştur. Nitekim hayata hükmetme çabası ile ölüme atma çabası arasındaki ayrımın yok oluşu ile öldürülebilir ve yaşatılabilir arasındaki sınırın egemene bırakıldığı bir dünyada (Özmkas, 2020) hukuk ile siyaset arasındaki ayrım gittikçe muğlaklaşmıştır. Bu bağlamda alınan kararlar en temelde *“insan’ ifadesini kimin hak ettiği ve hak etmediğine ilişkin”* olmalarından ötürü herkes için doğrudandır.

Sayı (Number- N): *“Bir sosyal akının yoğunluğunu yöneten yasalar, bir ışık akısının yoğunluğunu yöneten yasalarla karşılaştırılabilir”* görüşünde olan Latané sosyal etkiyi bir yüzeye düşen ışığa benzetir ve *“yüzeyde parlayan ampullerin watt veya yoğunluğunun, yüzeye yakınlıklarının*

ve ampul sayısının çarpımsal bir fonksiyonu” olması gibi, *“bireyin maruz kaldığı etki de gücü, dolaysızlığı ve onu etkileyen insan sayısı çarpımsal bir fonksiyondur”* (Latané, 1981, s. 343). Pandemi döneminde alınan bu kararların uygulayıcıları hedeflerin hayatlarının her alanında karşılıklarına çıkacak düzeyde çok sayıda uygulayıcıya sahiptir. Özellikle öğrencilik deneyimleri ile ilgili köklü değişikliklerin sonucu olarak sadece valilik, belediye gibi günlük yaşamın idamesini sağlayan kurumlarla değil, bağlı oldukları üniversite yönetimi, idari ve akademik personeli de Latané’nin metaforundaki sayısız ampul olarak yerini alır. Diğer taraftan Latané’nin *“artan insan arzının marjinal olarak azaltıcı bir etkisi var”* şeklindeki uyarısını da dikkate almak gerekir. Bu bağlamda öğrencilerin hayatlarını sınırlayan kararların ve bu kararları uygulayıcıların çokluğu karşısında üniversite idari ve akademik personelin bu sürece dahil oluşu etkinin şiddetini azaltıcı yönde de etkili olmuş olabilir. Ancak *“istisna hali, iktidarın kendisini, bütünüyle denetlenemeyen bir güç olarak fakat aynı zamanda bu sınırsız gücü yasallığın kendisi olarak sunduğu bir duruma tekabül eder”* (Baştürk, 2013, s. 82) ve bu durum, onun yarattığı sosyal etkinin de sınırsız olarak algılanacağı varsayımını doğurur.

Hedef: Latané’e göre (1981, s. 344) *“diğer hedeflerin gücünü, yakınlığını veya sayısını artırmak, her bir kişinin tek başına olduğundan daha az hissetmesiyle birlikte etkinin bölünmesine veya azalmasına yol açmalıdır.”* Burada kalabalık bir izleyici önünde konuşma yapan kişi metaforu kullanan Latané, o kişinin bir kaynak olarak *“izleyicinin her bir üyesinden yayılan toplumsal güçlerin hedefi ve dikkatlerinin nesnesi olarak, o, çoğaltıcı bir güç alanındadır ve izleyici ne kadar büyükse o kadar büyük bir gerilim hissetmelidir”* der. Bu metafor bize pandemi dönemindeki gerekli kararları almak ve uygulamak durumunda olan siyasal iktidarın üzerindeki gerilimin şiddeti hakkında fikir verebilir. *“Dinleyiciler ise konuşmacıdan gelen güçlerin hedefi olarak (...) konuşmacının argümanlarının etkisi muhtemelen bölünmüştür ve dinleyici kitlesi ne kadar büyük olursa her üye o kadar az ikna edilir”*. Bu çerçeveden bakıldığında pandemi sürecinin ve bu süreçte alınan kararların kapsayıcılığı ve bütüncüllüğü hedef kitlenin neredeyse tüm dünya vatandaşları oluşu, etkinin zayıflamasına katkıda bulunduğu düşüncesini akla getirebilir. Nitekim araştırmanın üniversite öğrencileri arasında yapıldığı göz önüne alındığında Türkiye genelinde yedi buçuk milyonun (YÖK, 2021) üzerinde bir hedef kitle ile karşılaşmaktayız. Ancak Latané’nin (1981, s. 354) de belirttiği gibi ek hedeflerin etkisi, *“halihazırda çok sayıda mevcut olduğunda değil, birey izole olduğunda en büyüktür (...) ilk birkaç tanesinin varlığından sonra ek kalabalıklaşmanın nispeten az etkisi var gibi görünüyor.”* Pandemi döneminde ise bireyler tam bir izolasyon içinde

olduklarından sanal ortamlar dışında bir kalabalıklaşma son derece nadir gerçekleşmiştir. Dolayısıyla pandemi döneminde alınan bu kararların, hedef kitlesi ne kadar kalabalık olursa olsun, izole edilmiş yaşamlarda öğrenciler üzerinde son derece etkili olduğu düşünülmektedir.

Tipik bir genel varsayım, kriz dönemlerinde siyasetin geri plana itilmesi gerektiği şeklinde kendini gösterirken siyaset olgusu burada uzlaşma içermeyen siyasal liderlerin bireysel çıkarları uğruna mücadele ettiği bir anlam kazanır. Oysa siyaset denilen olgu zamansal ve mekansal sınırlılıkları olmayan sürekli akan bir nehir gibidir ve kamu çıkarları bağlamında her alınan karar siyasetin bir parçasıdır. Diğer taraftan pandemi döneminde yirmi üç ülke üzerinde karşılaştırmalı olarak yapılan bir araştırmaya (Jasanoff, Hilgartner, James, & White, 2021, s. 6) göre de *“acil durumlar, ekonomik ve politik sistemlerde önceden var olan koşulları güçlendirir”*. Örneğin *“Kutuplaşmış toplumlarda krizler, ırksal ve ekonomik eşitsizlikler, siyasi aşırı partizanlık ve yönetici seçkinlere (örneğin Brezilya, Hindistan, Güney Afrika, ABD) güvensizlik gibi bölünmeleri şiddetlendirir”*. Dolayısıyla siyasetin dışlayıcı olarak yaşandığı toplumlarda pandemi döneminde de bu dışlayıcılığın artması beklenebilir. Keza tersi bir durum olarak uzlaşmacı toplumlarda da *“krizler önceden var olan dayanışmayı güçlendirir: en azından başlangıçta insanlar farklılıkları geçici olarak bir kenara bırakır ve ortak yarar için politikaları destekler (örn., Fransa, Japonya, Almanya, Hollanda, Singapur)”*. Bu bağlamda bireylerin pandemi dönemindeki siyasal hayata dair algıları aslında büyük ölçüde mevcut perspektifleri doğrultusunda gerçekleşirken pandemi -en azından başlangıçta- bu perspektifleri güçlendirici yönde etkide bulunmaktadır. *“Virüsün bireysel bedenlerde önceden var olan tıbbi durumları alevlendirmesi gibi pandemi de siyasal yapının önceden var olan zayıflıklarını ortaya çıkardı”* (Jasanoff, Hilgartner, James, & White, 2021, s. 8). Yukarıda özetlenen teorik çerçevede pandemi döneminde alınan önleyici ve koruyucu kararların gerek alınıp gerekse uygulanış süreçleri açısından öğrencilerin gündelik hayatlarında ve yaşam tarzlarında radikal değişiklikler, dolayısıyla güçlü sosyal etkiler yarattığı düşünülmektedir. Bu etkilerden birinin de tüm pandemi döneminin karar alma süreçlerinin siyasal doğası gereği öğrencilerin dışsal siyasal etkililik duyguları üzerinde olduğu ileri sürülmektedir. Bu amaçla aşağıda yöntemi açıklanmış olan bir araştırma yürütülmüştür.

4. YÖNTEM

Çalışmada Campbell vd.nin (1954, s. 187) öncü çalışmasında yer alan “siyasal etkililik duygusu”nu ölçen ifadelerine Craig vd.nin (1990, s. 292-294) getirdiği içsel/dışsal ayrımıyla¹¹ elde edilen iki soruluk ölçek kullanılmıştır.

Pandemi dönemi öncesine dair veriler elimizde bulunmadığı için deneklerden cevap verirken bu dönemi göz önüne alıp karşılaştırarak (1-Tamamen katılıyorum ile 5- Kesinlikle katılmıyorum arasında seçim suretiyle) cevap vermeleri istenmiştir. Bu sebeple de ölçeğin ifadelerinin başında *“Aşağıdaki ifadeler katılma derecenizi **pandemi öncesi ve sonrası** durumu karşılaştırarak cevap veriniz. Değişiklik olmadığını düşünüyorsanız 3’ü işaretleyebilirsiniz”* şeklinde bir uyarı eklenmiştir. Bu çerçevede elde edilen veriler, sosyo-demografik özellikler, siyasal parti tercihi gibi faktörler altında Dışsal Siyasal Etkililik ölçeğinin iki ifadesine verilen cevaplar arasındaki farklarla ilişkilendirilerek incelenmiştir.

Anket, kolay ulaşılabilir örnekleme yöntemine göre ve web tabanlı soru formu aracılığıyla uzaktan eğitimin ve tedbirlerin devam ettiği 2021 yılı ilk altı ayı boyunca bir üniversitedeki 393 kişiye uygulanmıştır. Verilerin incelenmesinde demografik değişkenlerin frekans dağılımı ve *“uyum analizi”* SPSS 23 (IBM Corp, Released 2015) paket programında elde edilmiştir. Uyum analizi, tablo şeklindeki verilerin grafik olarak gösterimine dayanan bir analiz yöntemidir (Benzécri, 1992; Greenacre, 2017). Bu analizde veriler saçılım grafiği üzerinde gösterilir ve grafikteki noktaların uzaklıklarına göre yorumlanır. Uyum ölçüsü, satır ve sütun değişkenleri arasındaki benzerlik, yakınlık, birliktelik ve etkileşimin göstergesidir. Değişkenlerin birbirine benzer olan kategorileri grafik üzerinde birbirine yakın görünümde olur. Çalışmada toplam varyansın satır ve sütun değişkenlerine eşit dağıtılmasını sağlayan simetrik normalizasyon kullanılacaktır. Analiz tüm örnekleme, ankette sorulan *“Kendinize siyasal açıdan yakın gördüğünüz parti var mı?”* sorusuna verilen siyasal partilerin dahil olduğu *Cumhur ittifakı, Millet ittifakı* ile *“Yok”* cevaplarına göre oluşturulan alt örneklemlerde gerçekleştirilecektir. Uyum analizinde incelenecek temel değişkenler Dışsal Siyasal Etkililik Ölçeğinde yer alan *“Benim gibi insanların hükümetin ne yaptığı konusunda söz hakkı yoktur”, “Siyasetçilerin benim gibi insanların ne düşündüğünü pek önemsemediğini sanmıyorum”* ifadeleridir.

¹¹ **Dışsal:** (EPE-External Political Efficacy) *“I don't think public officials care much what people like me think (NoCare)People like me don't have any say about what the government does (NoSay);*

İçsel: (IPE:Internal Political Efficacy); *Voting is the only way that people*

like me can have any say about how the government runs things; Sometimes politics and government seem so complicated that a person like me can't really understand what's going on

5. BULGULAR

Anketten elde edilen veriler cevap sayıları göz önüne alınarak 18-25 yaş arası bekar öğrencilerle sınırlandırılmıştır. Bu öğrencilerin demografik özelliklerini gösteren Tablo 1 aşağıda verilmiştir.

Araştırmaya katılan deneklerin %64.4'ü kadın, %35,6'sı erkektir. %28.5'i 204 bin- 450 binden az, %26'sı 450 bin -

914 binden az, %21.6'sı 78 bin -204 binden az, %14.5'i 27 bin- 78 binden az, %9.4'ü 27 bine kadar nüfus yoğunluğu olan yerlerde yaşamaktadırlar. Deneklerin yarısından fazlası (%57,5) pandemi dönemini Ege bölgesinde geçirmiştir. Pandemi döneminde ikamet ettikleri diğer bölgeler sırasıyla %14.2'si Marmara, %11.2'si Akdeniz, %7.9'u İç Anadolu, %4.3'ü Karadeniz, %2.5'i Doğu Anadolu ve %2.3'ü Güneydoğu Anadolu'dur.

Tablo 1. Deneklerin Frekans Dağılımı

		Frekans	Oran
Cinsiyet	Kadın	253	64.4
	Erkek	140	35.6
Yaşadığınız yerin nüfus yoğunluğu (Büyükşehir ise bağlı bulunduğunuz ilçeyi dikkate alınız.)	27 bine kadar	37	9.4
	27 bin- 78 binden az	57	14.5
	78 bin -204 binden az	85	21.6
	204 bin - 450 binden az	112	28.5
	450 bin - 914 binden az	102	26.0
Pandemi dönemi başladığından beri çoğunlukla hangi bölgede ikamet ettiniz?	Akdeniz	44	11.2
	Doğu Anadolu	10	2.5
	Ege	226	57.5
	Güneydoğu Anadolu	9	2.3
	İç Anadolu	31	7.9
	Karadeniz	17	4.3
	Marmara	56	14.2
	Toplam	393	

Tablo 2. Siyasal Yelpazedeki Yeri & Siyasal Parti Yakınlığı Frekansları

		Frekans	Oran
Kendinizi siyasi yelpazenin neresinde görüyorsunuz?	Aşırı Sol	22	5.6
	Sol	124	31.6
	Merkez	211	53.7
	Sağ	30	7.6
	Aşırı Sağ	6	1.5
Kendinize siyasi açıdan yakın gördüğünüz parti var mı?	Yok	147	37.4
	Cumhur	65	16.5
	Millet	155	39.4
	Diğer	26	6.6
	Toplam	393	

Araştırmada deneklere sorulan “Kendinizi siyasi yelpazenin neresinde görüyorsunuz?” ve “Kendinize siyasi açıdan yakın gördüğünüz parti var mı?” sorularının cevap dağılımları Tablo 2’de verilmiştir.

Deneklerin yarısından fazlası (%53.7) kendilerini siyasi yelpazenin merkezinde görmektedir. Daha sonra sırasıyla Sol (%31.6), Sağ (%7.6), Aşırı Sol (%5.6) ve Aşırı Sağ (%1.5) görüşünde olanlar gelmektedir.

“Kendinize siyasal açıdan yakın gördüğünüz parti var mı?” sorusuna verilen cevaplarda çok fazla sayıda parti ismi (13 adet) olduğundan bu cevaplar gruplanmıştır. Örneklemde kendisini Millet ittifakına (CHP, İYİ, SP, DP) yakın görenler %39.4 ile en yüksek orana sahiptir. Bu cevabı %37.4 ile kendisini hiçbir siyasal partiye yakın görmeyenler takip etmektedir. Cumhuriyet ittifakı (AKP, MHP, YRP, BBP) cevabını verenlerin oranı %16.5, “Diğer” (DEVAP, HDP, LDP, MP, TİP) cevabını verenlerin oranı ise %6.6’dır.

Araştırmada deneklerin “Benim gibi insanların hükümetin

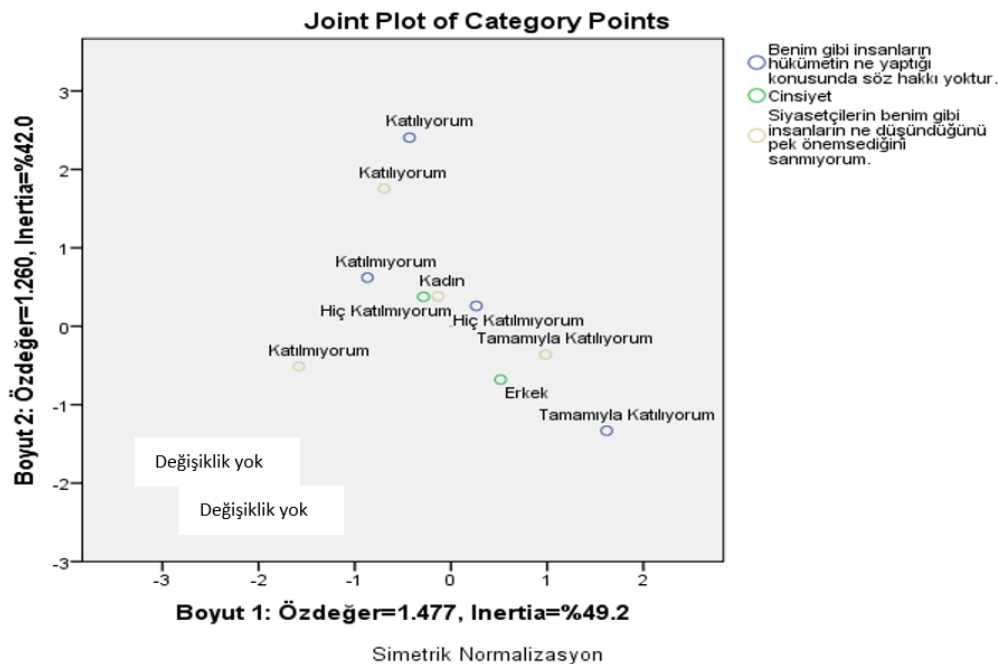
ne yaptığı konusunda söz hakkı yoktur”, “Siyasetçilerin benim gibi insanların ne düşündüğünü pek önemsemediğini sanmıyorum” görüşlerine pandemi öncesiyle karşılaştırarak verdikleri cevapların dağılımları Tablo 3’te verilmiştir. Deneklerden ankette yer alan bu ifadeler pandemi öncesi ve sonrasını karşılaştırarak cevap vermeleri istendiği göz önüne alındığında “Kesinlikle Katılıyorum” ile “Hiç katılmıyorum” ifadelerine doğru verilen cevapların pandemi döneminde bu yöndeki görüşünün güçlendiğini, ortada (3) yer alan cevapların da pandemi öncesi ile bir değişiklik olmadığını ifade ettiği anlaşılabacaktır.

Tablo 3. Pandemi Öncesi/Sonrası Dışsal Siyasal Etkililik Ölçeği Frekansları

		Frekans	Oran
Benim gibi insanların hükümetin ne yaptığı konusunda söz hakkı yoktur.	Tamamıyla Katılıyorum	71	18.1
	Katılıyorum	43	10.9
	Değişiklik yok	42	10.7
	Katılmıyorum	37	9.4
	Hiç Katılmıyorum	200	50.9
Siyasetçilerin benim gibi insanların ne düşündüğünü pek önemsemediğini sanmıyorum.	Tamamıyla Katılıyorum	209	53.2
	Katılıyorum	93	23.7
	Değişiklik yok	41	10.4
	Katılmıyorum	22	5.6
	Hiç Katılmıyorum	28	7.1
Toplam		393	

Deneklerin bu ifadeler katılmama dereceleri, pandemi döneminde, öncesiyle karşılaştırıldığında dışsal etkililiklerinin yüksek olduğu anlamına gelmektedir. Deneklerin %50.9’u pandemi öncesi ile karşılaştığında

kendisi gibi insanların hükümetin ne yaptığı konusunda söz hakkı olduğunu düşünürken %53.2’si siyasetçilerin kendisi gibi insanların ne düşündüğünü önemsemediklerini ifade etmektedirler.

Şekil 1. Tüm Deneklerin Dışsal Siyasal Etkililikleri ile Cinsiyet Yakınlıkları

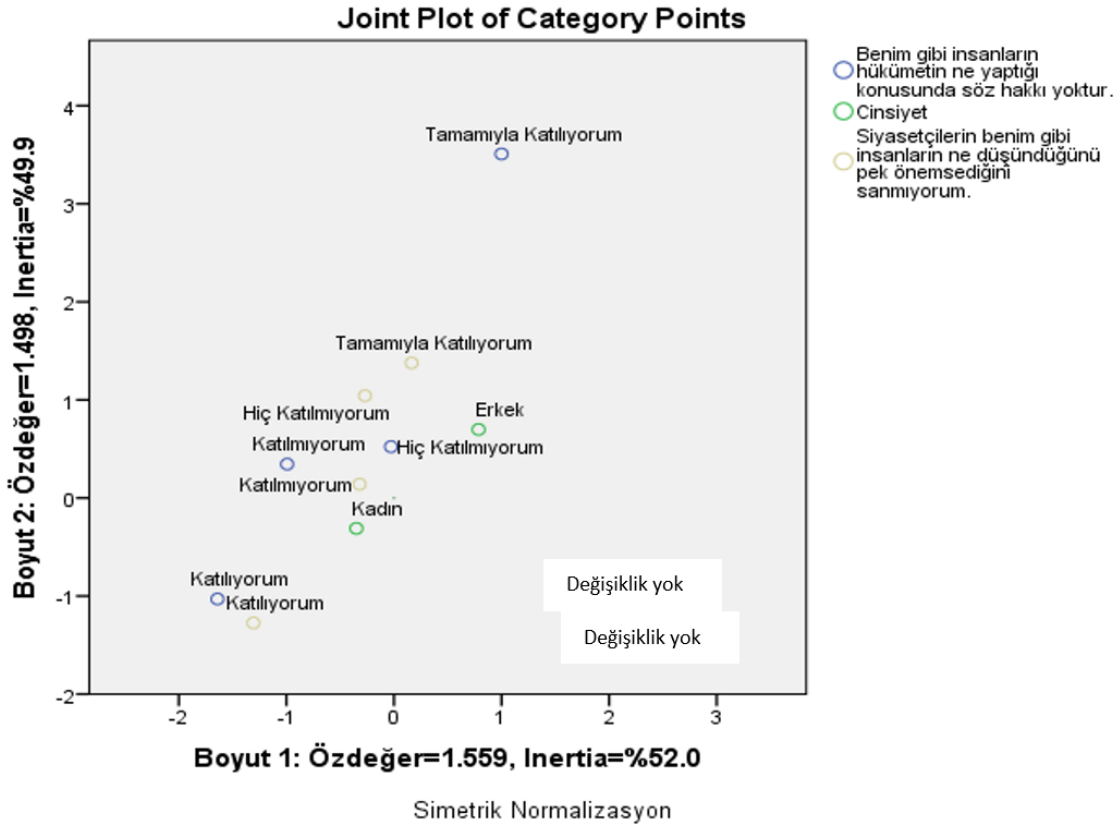

5.1. Siyasal İktidar/Muhalefet Tercihlerine Göre Bulgular

Araştırmada dışsal etkililik deneklerin cinsiyetine, kendilerini yakın gördükleri partilere ve siyasal yelpazeye göre Çoklu Uyum analizi ile incelenmiştir. Analiz tüm örneklem grubunda, Cumhuriyet'te, Millet ittifakında ve siyasal partiye yakın görmeyenler içinde gerçekleştirilmiştir. Cumhuriyet'te yer alan partiler AK Parti, MHP ve BBP iken Millet İttifakında yer alan partiler CHP, İYİ Parti, Saadet Partisi, DP'dir.

Şekil 1'de Dışsal Siyasal Etkililik ölçeğinde yer alan iki ifadeye verilen cevaplar ile cinsiyetlerin yakınlıkları görülmektedir. Şekilde yer alan *Inertia*, boyutların toplam varyansın ne kadarının açıkladığının göstergesidir (Goodwill, Allen, & Kolarevic, 2014). Tüm örneklemde

yapılan analizde birinci boyut toplam inertianın %49.2'sini, ikinci boyut ise %42'sini açıklamaktadır. İki boyut toplam inertianın %91.2'sini açıkladığından model uyum iyiliğinin yeterli olduğu söylenebilir. Şekil 1'e göre araştırmaya katılan kadınların çoğunluğu hükümetin kendilerine söz hakkı tanıdığı ve siyasetçilerin onların ne düşündüklerini önemsedikleri görüşündedirler. Araştırmaya katılan erkeklerin çoğunluğu ise tam tersini düşünmektedirler. Buna göre tüm örneklemde kadınların dışsal etkinlikleri erkeklere göre daha yüksektir. Yine de "*siyasal eğilimlerin, kadınsı sosyopolitik rollere ilişkin yapısal ve durumsal faktörler ve görüşlerden daha önemli belirleyiciler olduğu*" (Bennett & Bennett, 1989, s. 117) göz önüne alındığında kadınların siyasal eğilimlerine göre nasıl bir Dışsal Siyasal Etkililik gösterdiğine bakmak yerinde olacaktır.

Şekil 2. Cumhuriyet'te Deneklerin Dışsal Siyasal Etkililikleri ile Cinsiyet Yakınlıkları

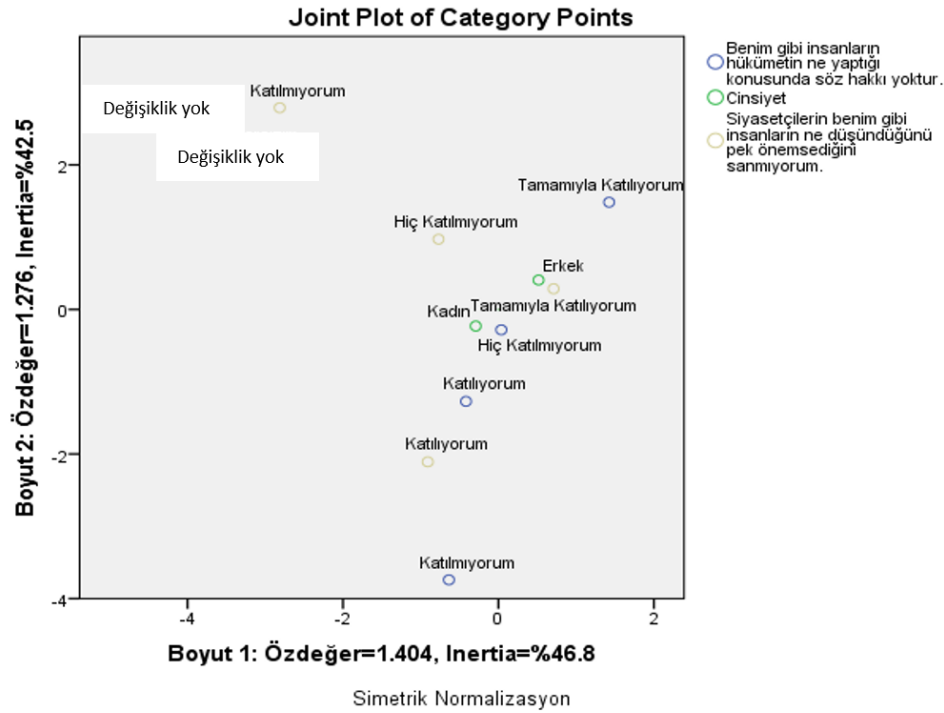
Cumhuriyet alt örnekleminde yapılan analizde birinci boyut toplam inertianın %52'sini, ikinci boyut ise %49,9'unu açıklamaktadır. İki boyut toplamı model uyum iyiliğinin yeterli olduğu söylenebilir. Bu doğrultuda Şekil 2'ye göre Cumhuriyet alt örneklemindeki deneklerin Dışsal Siyasal Etkililikleri'nin yüksek olduğu görülmektedir. Ancak erkekler ölçekteki her iki ifadeye de "*Hiç katılmıyorum*" cevabını vermişken kadınlar "*Katılmıyorum*" demişlerdir. Buna göre Cumhuriyet alt örnekleminde kadınların Dışsal Siyasal Etkililikleri erkeklere göre daha düşüktür. Ancak genel olarak bakıldığında siyasal iktidara yakın olanların Dışsal Siyasal Etkililerinin yüksek olması

şeklindeki bulgu Lambert vd. iktidar partisini destekleyenlerin siyasal parti bağı, partizanlık ile siyasal güven ve dışsal siyasal etkililik arasında güçlü olumlu yönde bir ilişki varlığına yönelik tespitleri ile uyumludur (Lambert, James, Brown, & Kay, 1986, s. 724). Araştırmacının pandemi öncesi ve sonrası durumu karşılaştırmak suretiyle cevaplandırılması istendiği göz önüne alındığında deneklerin "kazanana tarafta" yer almalarının Dışsal Siyasal Etkililikleri üzerinde pandeminin getirdiği yaşam şartlarından daha belirleyici olduğu anlaşılmaktadır.

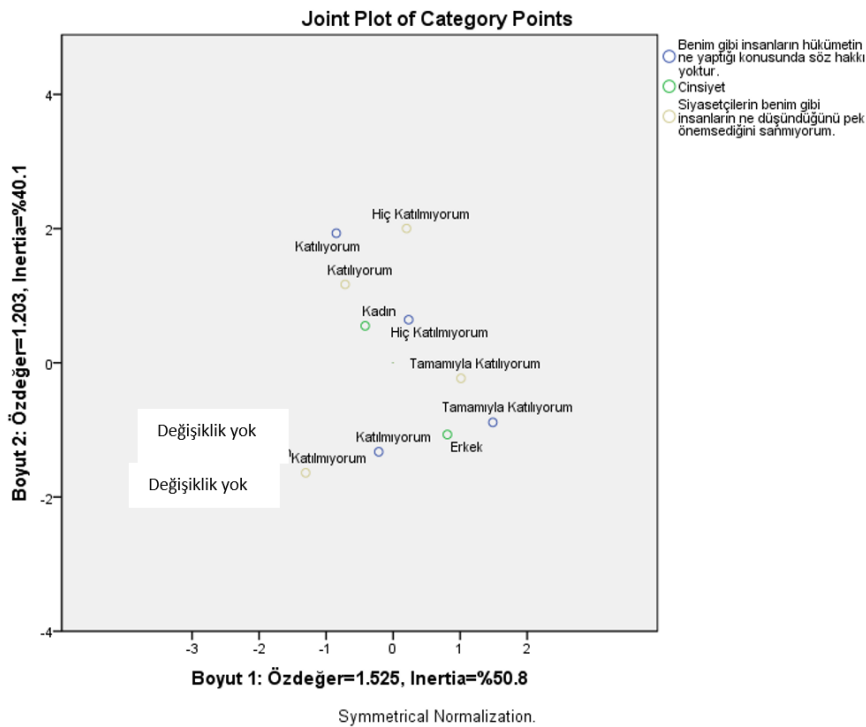
Millet ittifakı alt örnekleminde yapılan analizde birinci boyut toplam inertianın %46.8'ini, ikinci boyut ise %42.5'ini

açıklamaktadır. İki boyut toplam inertianın %89.3'ünü açıkladığından model uyum iyiliğinin yeterli olduğu söylenebilir. Şekil 3'e göre Millet ittifakı alt örneklemindeki kadınların "Benim gibi insanların hükümetin ne yaptığı

konusunda söz hakkı yoktur" görüşüne çelişkili bir şekilde "Katılıyorum" ve "Hiç Katılmıyorum" cevapları birbirine yakınlık göstermesi ölçeği oluşturan ifade ile ilgili bir soruna işaret etmektedir.

Şekil 3. Millet İttifakında Deneklerin Dışsal Siyasal Etkililikleri ile Cinsiyet Yakınlıkları

Şekil 4. Hiçbir Siyasal Parti Yakınlığı Olmayanlarda Deneklerin Dışsal Siyasal Etkililikleri ile Cinsiyet Yakınlıkları

Ölçekte yer alan "söz hakkı yoktur" ifadesi aslında "pratikte söz hakkının kullanımı mümkün olmamaktadır"na gönderme yapmaktayken bu ifadeyi okuyan deneklerin bir kısmı bunu "söz hakkı"nın olması gerektiği şeklinde yorumlayarak

cevapladığı düşünülmektedir. Böylece Dışsal Siyasal Etkililik ölçeğinin gözden geçirilmesi gerekliliği ortaya çıkmıştır. Erkeklerde ise "Siyasetçilerin benim gibi insanların ne düşündüğünü pek önemseydiğini sanmıyorum" görüşüne

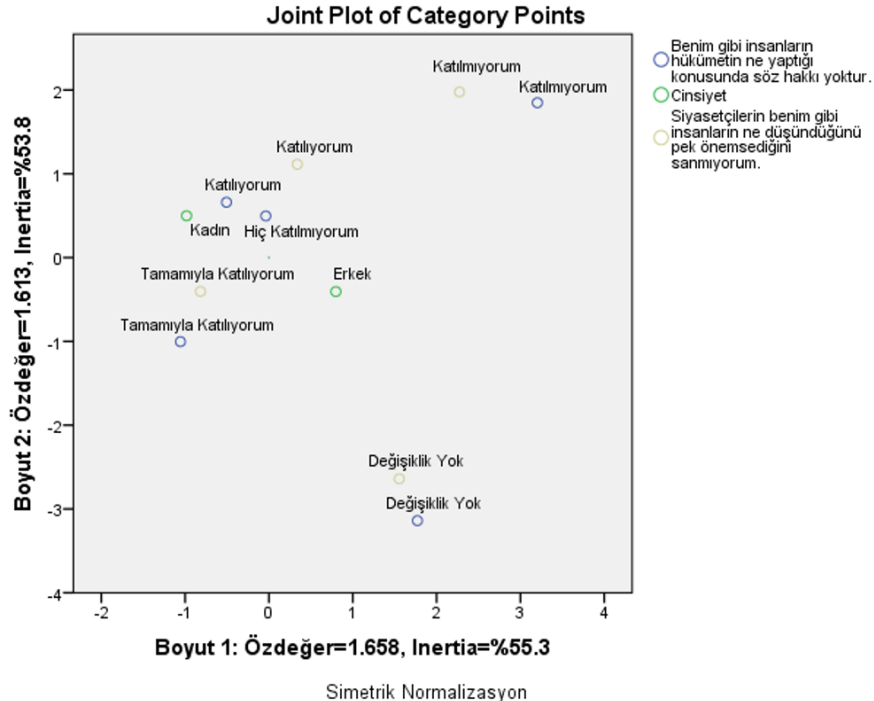
“Tamamıyla Katılıyorum” cevabı yakınlık göstermektedir. Kadınlar bu ifadeye yönelik belli bir örüntü oluşturmamıştır. Dolayısıyla muhalif grupta yer alan deneklerin Dışsal Siyasal Etkililikleri cinsiyet bağlamında farklılaşmakta ve muhalif erkeklerin dışsal siyasal etkililikleri pandemi döneminde daha da düşmektedir. Bu anlamda Lambert vd.nin muhalefet partisini destekleyenlerin dışsal siyasal etkililikle ilgili güçlü ve olumsuz yönde bir ilişki olduğunu yöndeki tespitleri (Lambert, James, Brown, & Kay, 1986, s. 724) çalışmamızda kısmen karşılık bulmuştur. Bu ifadelerin pandemi öncesi ve sonrası şartlar göz önüne alınarak karşılaştırmak suretiyle ne kadar katıldıkları sorulduğu göz önüne alındığında kadınların ataerkil kültürün de etkisiyle daha önce de var olan ve kanıksadıkları kamusal patriyarkanın bir sonucu olarak böyle bir farklılık çıkması muhtemeldir. Ancak bu konuda kesin hüküm ileri sürebilmek için farklı değişkenlerin de dahil edildiği ileri araştırmalara ihtiyaç vardır. Diğer taraftan Bennett vd.nin (1989, s. 118) çalışmasında ortaya koyduğu üzere Dışsal Siyasal Etkililik erkekler için daha belirleyici bir faktördür.

Siyasi parti yakınlığı olmayanlar alt örnekleminde yapılan analizde birinci boyut toplam inertianın %50,8’ini, ikinci boyut ise %40,1’ini açıklamaktadır. İki boyut toplam inertianın %90,9’unu açıkladığından model uyum iyiliğinin yeterli olduğu söylenebilir. Yukarıda yer alan Şekil 4’e göre siyasal parti yakınlığı olmayanlar alt örneklemindeki kadınların “Benim gibi insanların hükümetin ne yaptığı konusunda söz hakkı yoktur” görüşüne “Katılıyorum” ve “Siyasetçilerin benim gibi insanların ne düşündüğünü pek önemsemediğini sanmıyorum”

görüşüne ise “Hiç Katılmıyorum” cevaplarını vermiştir. Erkeklerde ise bu görüşlere “Katılmıyorum” ve “Tamamıyla Katılıyorum” cevapları yakınlık göstermektedir. Herhangi bir siyasal parti yakınlığı olmayanların siyasal yelpazedeki dağılımları son derece geniştir. Diğer taraftan bu yönde cevap verenlerin bir kısmı siyasal görüşlerini internet ortamında bir ankette açıklamak istememelerine bağlı olarak da tercih edebilmektedir. Dolayısıyla “Hiçbir Siyasal Parti Yakınlığı Olmayanlar” alt örnekleminde son derece heterojen bir gruptur. Dışsal Siyasal Etkililik ölçeğine verilen cevapların cinsiyete bağlı olarak belirli bir model izlememesi, yaşanan yerin büyüklüğü ve bölgesi gibi farklı değişkenlerin göz önüne alınması gerektiğini göstermektedir. Ancak denekler bu noktalarda dengeli bir dağılım içermediği için ileri analiz tekniklerine tabi tutulamamıştır.

5.2. Büyük/Küçük Parti Tercihlerine Göre Bulgular

Literatür araştırmasında ortaya konduğu üzere Dışsal Siyasal Etkililik ile desteklenen siyasal partinin büyüklüğü arasında ilişki bulunmuştur. Hatırlarsak, Karp vd. (2008, s. 324) “küçük partileri tercih eden vatandaşlar, büyük partileri tercih eden vatandaşlara göre daha az etkili hissediyor” sonucuna varmışlardır. Bu çalışmada da üye sayısı 400 binden az olan partiler (DEVAP, TİP, YRP, LDP, HDP, MP ve SP) küçük partiler, 400 binden fazla olan partiler (AKP, CHP, İYİP ve MHP) ise büyük partiler olarak sınıflandırılmıştır. Küçük partilerde dışsal siyasal etkililik ve cinsiyet değişkenlerine göre elde edilen uyum analizi sonucu aşağıda verilmiştir:

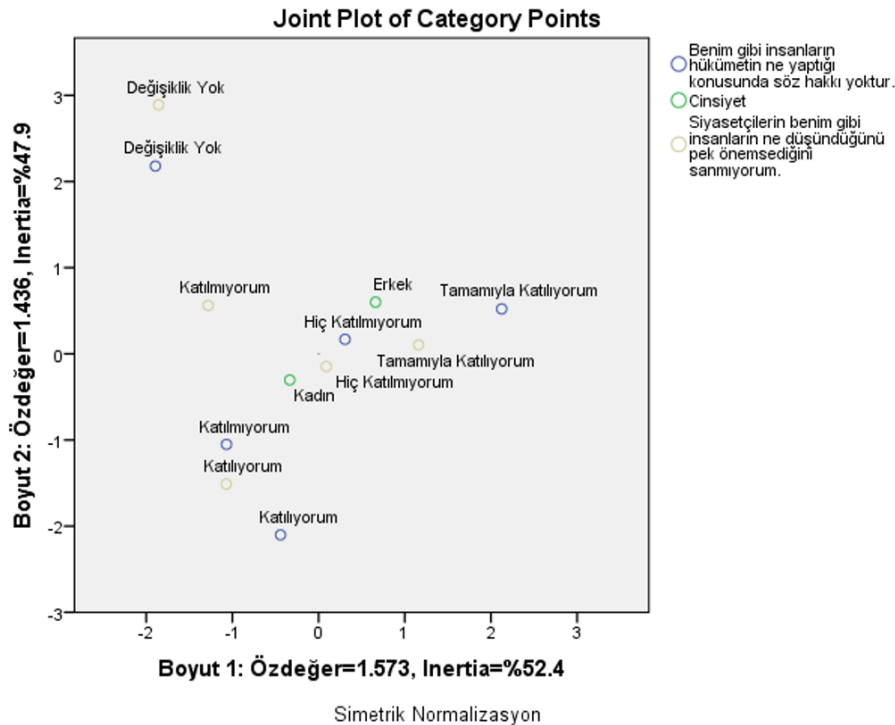

Şekil 5. Küçük partilerde Deneklerin Dışsal Siyasal Etkililikleri ile Cinsiyet Yakınlıkları

Küçük partilerden oluşan örnekleme yapılan analizde birinci boyut toplam inertianın %55,3'ünü, ikinci boyut ise %53.8'ini açıklamaktadır. İki boyuttaki toplam inertiya göre model uyum iyiliğinin yeterli olduğu söylenebilir. Yukarıda yer alan Şekil 5'e göre küçük parti alt örneklemindeki kadınların "Benim gibi insanların hükümetin ne yaptığı konusunda söz hakkı yoktur" ve "Siyasetçilerin benim gibi insanların ne düşündüğünü pek önemsemediğini sanmıyorum" görüşlerine "Katılıyorum" ve "Tamamıyla Katılıyorum" cevapları birbirine yakınlık göstermektedir. Böylece küçük partileri destekleyen kadınların Dışsal Siyasal Etkililiklerinin de düşük olduğu anlaşılmaktadır. Bu bulgu literatür sonuçlarıyla desteklenmektedir. Diğer taraftan bu gruptaki erkekler herhangi bir cevaba yakın görülmemiştir. Dolayısıyla erkeklerin Dışsal Siyasal Etkililikleri üzerinde partinin büyüklüğünün tek başına açıklayıcı bir faktör olmadığı ve "Küçük Parti" alt örneklemini içerisinde yer alan partilerin siyasal yelpazesinin son derece geniş olmasına bağlı olarak ölçekte yer alan ifadelerle verdikleri cevapların açıklanabilir

bir örüntü oluşturmadıkları anlaşılmaktadır. Pandemi şartları göz önüne alındığında küçük partileri destekleyen kadınların pandemi koşullarında daha da etkisiz hissettikleri anlaşılmaktadır.

Büyük partilerden oluşan alt örnekleme yapılan analizde birinci boyut toplam inertianın %52,4'ünü, ikinci boyut ise %47.9'unu açıklamaktadır. İki boyuttaki toplam inertiya göre model uyum iyiliğinin yeterli olduğu söylenebilir. Yukarıda yer alan Şekil 6'ya göre büyük parti alt örneklemindeki kadınlar "Siyasetçilerin benim gibi insanların ne düşündüğünü pek önemsemediğini sanmıyorum" görüşüne "Hiç Katılmıyorum" cevabını vermişlerdir. Erkeklerin ise "Benim gibi insanların hükümetin ne yaptığı konusunda söz hakkı yoktur" görüşüne "Hiç Katılmıyorum" cevabını verdikleri görülmektedir. Dolayısıyla literatürdeki büyük partileri destekleyenlerin daha yüksek Dışsal Siyasal Etkililiğe sahip olduğu bulgusu her iki cinsiyet açısından farklı ifadelerde desteklendiği görülmektedir.

Şekil 6. Büyük partilerde Deneklerin Dışsal Siyasal Etkililikleri ile Cinsiyet Yakınlıkları

6. SONUÇ

Pandemi döneminin siyasal düzen açısından en belirleyici özelliği gerek siyasal kararların alınış ve uygulanış biçimleri gerekse demokratik bir devlet olarak hak ve özgürlüklere getirilen geniş kısıtlamalar bağlamında tam bir istisna hali oluşudur. Agamben'e (2006, s. 16) göre de "[İ]stisna halinin temel niteliklerinden biri -yasama, yürütme ve yargı gücü arasındaki ayrımın geçici olarak kaldırılması- burada kalıcı yönetim uygulamasına dönüşme eğilimini göstermektedir" Bu çalışma bir istisna hali olarak COVID-19 pandemisinde

siyasal iktidar tarafından alınan siyasal kararların, Dışsal Siyasal Etkililik duygusunda bir değişiklik yaratıp yaratmadığı sorunu etrafında hazırlandı. Nitekim Chamberlain Amerika'yı konu alan çalışmasında hükümet performansının Dışsal Siyasal Etkililik duygusunun üzerinde çok fazla etkili olmadığını iddia eder. Asıl sorun, yürütme süreçlerinde yaşanmaktadır. Buradan yola çıkarak ileride yapılacak araştırmaların bireylere, siyasetçilerin onların ne düşündüğünü neden umursamadıkları konusunda açık-uçlu sorular sorması gerektiğini ileri sürer (Chamberlain, 2012,

s. 126). Dolayısıyla pandemi döneminde alınan kararların Dışsal Siyasal Etkililik duygusunda bir azalma ya da artış yarattığını düşünen bireylere “Neden” sorusunu sormak bu çalışma açısından daha verimli sonuçlar elde etmemize vesile olabilirdi.

Diğer taraftan istisna hali bile olsa vatandaşlara fikirlerini ifade etme hakkının daha sık ve etkin bir şekilde verilmesi sistemin sağlıklı bir şekilde işlemesi için önemli bir gelişme olacaktır. Nitekim, “vatandaşa daha sık inisiyatif kullanma şansı verildikçe vatandaşların hükümetin taleplere açık bir şekilde davrandığı kanısından yola çıkarak dışsal etkililik duygusu yaratmaya daha meyilli olduğu” (Bowler & Donovan, 2002, s. 385) göz önüne alındığında pandemi döneminde yerel yönetimler aracılığı ile vatandaşların karar alma süreçlerine katılımlarını arttırmak hem alınan önleyici tedbirleri sahip çıkılması hem de uygulanması noktasında daha verimli bir atmosfer yaratacaktır. Diğer taraftan çalışma, bu istisna halinde alınan kararların muhalefet-iktidar kutuplaşmasını körükleyerek Dışsal Siyasal Etkililik duygusunda bununla ilintili bir farklılık yarattığı gözlemlenmektedir. Bir yandan “istisna hali demokrasi ile mutlakiyet arasında bir belirsizlik eşliğine dönüşmekte” (Agamben, İstisna Hali, 2006, s. 11) olduğu gerçeğini göz önüne alarak Dışsal Siyasal Etkililik duygusunda genel bir düşüşün bir noktaya kadar “normal” olması beklenebilir. Ancak bu dönemde alınan kararların kendilerinde Dışsal Siyasal Etkililiklerinde bir düşüş yaratmadığını hatta arttığını ileri süren kesimin bu siyasal kutuplaşma içindeki siyasal iktidarla aynı siyasal görüşleri paylaşan kesim olması bu durumun bir göstergesidir. Bu yöndeki cevaplar Sosyal Etki Teorisi bağlamında değerlendirildiğinde de bir anlam kazanmamaktadır. Çalışmada elde edilen veriler kadınlar ve erkekler arasında bir karşılaştırmaya gidildiğinde Dışsal Siyasal Etkililiğin erkeklerin siyasal tercihleri ile daha ilintili olduğu ortaya çıkmıştır. Ancak küçük siyasal partileri tercih eden kadınların Dışsal Siyasal Etkililiklerinin de düşük olması yine literatürle uyumlu bir bulgudur. Yine literatürle uyumlu olarak büyük partileri destekleyenlerin Dışsal Siyasal Etkililikleri de -cinsiyet bazında ifadelerle yaklaşım farklılaşmakla beraber- yüksek olduğu görülmüştür. Diğer bir deyişle kazanan ya da kazanma ihtimali daha güçlü olandan yana olmak Dışsal Siyasal Etkililik’te olumlu bir faktördür. Öte yandan Dışsal Siyasal Etkililik ölçeğinin cinsiyet bazında farklılaşmasını açıklamak için ileride yapılacak araştırmalarda deneklerin kamusal patriyarka ile ilgili görüşlerini araştırarak ifadelerle yer vermenin faydalı olacağı anlaşılmıştır. Araştırmanın önemli bir sınırlılığı Dışsal Siyasal Etkililik ölçeğinde yer alan ifadelerin İngilizce’den çeviri olmasından ileri gelmektedir. Ölçekte yer alan iki ifadeden ilki olan (*People like me don't have any say about what the government*) “Benim gibi insanların

hükümetin ne yaptığı konusunda söz hakkı yoktur” ifadesi aslında “söz hakkının siyasiler tarafından dikkate alınıp işleme sokulup sokulmadığı” bağlamında bir ifade iken “söz hakkının olması gerektiği” ile “söz hakkının kullanılabilirliği” arasındaki ayrımın denekler arasında net anlaşılmamasıyla ilgili bir karışıklık söz konusu olduğu görülmektedir. Bu karışıklıktan kaynaklı olarak deneklerin bir kısmı ölçeğin bu ilk ifadesine verdikleri cevap ile ölçeğin ikinci ifadesine (*Siyasetçilerin benim gibi insanların ne düşündüğünü pek önemsemediğini sanmıyorum*) verdikleri cevapların uç noktalarda çeliştikleri gözlemlenmiştir. Dolayısıyla Dışsal Siyasal Etkililik bağlamında bu araştırmada ikinci ifadenin daha belirleyici olduğu ve ölçeğin birinci ifadesinin bu yönde gözden geçirilmesi gerektiği görülmüştür.

Son olarak çalışmada öğrencilere açık uçlu olarak değerlendirmeleri istendiğinde önemli bir kısmının ankette yer alan siyasal eğilimlere ve Dışsal Siyasal Etkililiğe yönelik sorulardan rahatsızlık duyduklarını ifade etmiş ve pandemi sürecinin siyasetle ilgisi sorgulanmış olması son derece ilginçtir. Toplumsal yaşamın her alanında yapılan tüm düzenlemeler siyaset bağlamında yer alır ve pandemi sürecinde gerçekleştirilen tüm karar ve eylemler de “istisna hali” bile olsa siyasal karar alma ve uygulama sürecinin bir parçasıdır. Oysa birden fazla öğrenci bunu “*Siyasetin pandemi ile ilgisini pek anlayamadım*” cümlesiyle ifade etmiştir. Ancak deneklerin en azından bir kısmı açısından bu “istisna hali”nin olması gerektiğinden çok daha kapsamlı bir şekilde algılandığı anlaşılmaktadır. Üniversite yönetiminin ve akademik kadronun ders işleniş biçimleriyle ilgili olarak aldıkları ve uygulamaya koydukları kararlar deneklerce sorgulanırken aslında bunların siyasal iktidarın aldığı kararların bir uzantısı oldukları gözden kaçırılmıştır. Diğer taraftan deneklerin yorum kısmına eklediklerinden görüldüğü kadarıyla aralarında yer alan ciddi bir kısmın siyasal yabancılaşma ve sinisizm duygusu barındırdıkları ve siyasal sisteme yönelik son derece karamsar bir ruh hali içinde oldukları anlaşılmaktadır. Demokratik bir sistemde yönetilenlerin karar alma süreçlerine katılım yollarının açık olması esastır. Bir “istisna hali” durumunda bu kanalların geçici olarak kapatılması kriz dönemlerinin üstesinden gelmek için anlaşılabilir durum olmakla beraber bu kapatmanın süresi ve şiddeti, alınan ve uygulamaya koyulan kararların meşruluğu ile yönetilenler tarafından sahip çıkılması hususlarında olumsuz yönde etkilerde bulunmaktadır. İstisna halinde biyoiktidarın egemenlik nesnesi olan “çıplak yaşam” ve “politik yaşam” arasında sınırdaki kalan bedenlerin bir alt örneği olan üniversite öğrencileri, bu kararların meşruluk zemininin bir parçasıdır. Bu bağlamda bir istisna hali olarak pandemide getirilen kısıtlamalar öğrencilerin deyimleriyle “*dayatılmadan*” önce onların ihtiyaçlarını ve beklentilerini sorgulayan bir ön alan

araştırması vasıtasıyla öğrencilerin karar alma süreçlerine bir ölçüde katılmalarını sağlayabilirdi. Örneğin Üniversite Pandemi Müdahale Karar Destek Sistemi (*The University Pandemic Response Decision Support System-UPRDSS*), üniversitelerin herhangi bir pandemi ile karşı karşıya kaldıklarında talimat verme için en uygun yöntemi seçmelerine yardımcı olmak için tasarlanmış bir sistemdir ve bu sistemde öğrenci değerlendirme alan araştırmaları

son derece öncelikli bir adım olarak gösterilmektedir (Kaloudelis, Abdulwahab, Fatima, & Yasin, 2021, s. 206). Nitekim literatür araştırmasında da ortaya konduğu üzere doğrudan demokrasi araçları yönetilenlerde Dışsal Siyasal Etkililik duygusunun yükselmesine, yani, siyasal sistemin vatandaşın taleplerine açık olduğu şeklindeki siyasal sistemi güçlendirici duyguların artışına yol açmaktadır.

EK 1: Mart 2020 – Eylül 2021 döneminde Cumhurbaşkanlığına alınan Karar ve Genelge kapsamında tedbirler listesi

	Sayı – Sayılı Resmi Gazete	Tarih	Kapsam
Genelge	2020/2- 31067 RG	13/03/2020	Kamu Görevlilerinin Yurt Dışına Çıkış İzni
Genelge	2020/3- 31074 RG	20/03/2020	Organizasyonların Erteleenmesi
Karar	2279- 31076 RG	22/03/2020	İcra ve İflas Takiplerinin Durdurulması
Genelge	2020/4- 31076 (M) RG	22/03/2020	Kapsamında Kamu Çalışanlarına Yönelik İlave Tedbirler
Karar	2283- 31079 RG	25/03/2020	COVID-19 Zarar Gören Esnaf Halk Bankası
Genelge	2020/5- 31087 RG	02/04/2020	COVID-19 Salgınının. Kamu İhale Sözleşmelerine Etkisi.
Karar	2399- 31099 RG	13/04/2020	Koronavirüs (COVID-19) hastalığı ile ilgili giderler
Karar	2480- 31114 RG	30/04/2020	Yargı alanında kayıpların önlenmesi
Karar	2481- 31114 (M) RG	30/04/2020	Tarımsal Üreticilerin Kredi Borçlarının Erteleenmesi
Genelge	2020/8- 31139 (M) RG	29/05/2020	Kurum ve Kuruluşlarında Normalleşme
Karar	2706- 31171 RG	30/06/2020	Kısa Çalışma Ödeneği Süre Uzatımı
Karar	2781- 31194 RG	23/07/2020	Covid-19 Salgını Zarar Gören Esnaf ve Sanatkârlar
Karar	2810- 31202 RG	31/07/2020	Kısa Çalışma Ödeneğinin Süresinin Uzatılması
Genelge	2020/11- 31225 RG	26/08/2020	COVID-19 Kapsamında Kamu Çalışanlarına Yönelik
Karar	2915- 31230 RG	31/08/2020	Kısa Çalışma Ödeneğinin Süresinin Uzatılması
Karar	3096- 31281 RG	21/10/2020	Bakım Merkezlerinde Bakım Hizmeti Sunulabilmesi
Karar	3134- 31287 RG	27/10/2020	Kısa Çalışma Ödeneğinin Süresinin Uzatılması
Karar	3238- 31321 RG	30/11/2020	Kısa çalışma süresi başvurusu
Karar	3238- 31321 RG	01/12/2020	Kısa Çalışma Başvuru Süresinin Uzatılması
Karar	3316-7- 31343 RG	23/12/2020	Kısa Çalışma Ödeneğinin Süresinin Uzatılması
Karar	3489- 31385 RG	04/02/2021	Esnaf ve Sanatkârlar Halk Bankası Düşük Faizli Kredi
Karar	3506- 31387 RG	06/02/2021	Yiyecek ve İçecek Hizmeti Faaliyetlerinde Bulunan İşletmeler
Karar	3556- 31400 RG	19/02/2021	Kısa Çalışma Ödeneğinin Süresinin Uzatılması
Genelge	2021/5- 31410 (M) RG	01/03/2021	Kamu Kurum ve Kuruluşlarında Normalleşme
Genelge	2021/8- 31454 RG	14/04/2021	COVID-19 Kapsamında Kamu Çalışanlarına Yönelik
Karar	3910- 31463 RG	23/04/2021	Kısa süre Çalışma döneminin uzatılması
Karar	3929- 31470 RG	30/04/2021	Esnaf ve Sanatkârlar ile Gerçek Kişi Tacirlere Destekler
Karar	3998- 31487 RG	21/05/2021	Esnaf ve Sanatkârlar ile Gerçek Kişi Tacirlere Hibe Desteği
Genelge	2021/13- 31527RG	30/06/2021	Kamu Kurum ve Kuruluşlarında Normalleşme

(Yürütmenin bir parçası ve pandemi döneminde kısıtlayıcı tedbirlerin baş uygulayıcıları olduğu halde İç İşleri Bakanlığı vd. bakanlıklarca alınan karar ve genelgelere tabloda yer verilmemiştir. Tam kapanma, maske ve dezenfektan satışı gibi günlük hayatın üzerinde doğrudan kısıtlayıcı uygulamalar İç İşleri Bakanlığınca yürütülmüştür. Üniversitelerde uzaktan eğitime geçiş kararı ise dönemin YÖK başkanı Prof.Dr. M.A. Yekta Saraç (YÖK, 2020) tarafından 6 Mart 2020 tarihinde yapılan basın açıklamasıyla duyurulmuştur. Bu basın açıklamasında yer alan “Sayın Cumhurbaşkanımızın eğitim öğretim süreçlerinin kesintiye uğramaması ve bu sürecin en az hasarla aşılması yönündeki yönlendirmeleri” ifadesinden de anlaşılacağı üzere bu kapsamda alınan kararlar yine Cumhurbaşkanlığı'nın onayı çerçevesinde alınmıştır.)

KAYNAKÇA

- Abramson, P. R., & Aldrich, J. H. (1982). The Decline of Electoral Participation in America. *The American Political Science Review*, 76(3), 502-521.
- Acock, A., Clarke, H. D., & Stewart, M. C. (1985). A New Model for Old Measures: A Covariance Structure Analysis of Political Efficacy. *The Journal of Politics*, 47(4), 1062-1084.
- Agamben, G. (2006). *İstisna Hali*. (K. Atakay, Çev.) İstanbul: Otonom Yayıncılık.
- Agamben, G. (2013). *Kutsal İnsan Egemen iktidar ve Çıplak Hayat*. İstanbul: Ayrıntı.
- Agamben, G. (2021). *Where Are We Now: The Epidemic as Politics*. London: Eris.
- Agamben, G., & Heller-Roazen, D. (2000). *Potentialities: Collected Essays in Philosophy*. Stanford University Press.
- Almond, G. A., & Verba, S. (1989). *The Civic Culture_ Political Attitudes and Democracy in Five Nations*. London: Sage.
- Amnå, E., Munck, I., & Zetterberg, P. (2004). Meaningful Participation? Political Efficacy of Adolescents in 24 countries. *Emerging Repertoires of Political Action: Toward a Systematic Study of Postconventional Forms of Participation at ECPR Joint Sessions of Workshops*. Upsala.
- Anderson, M. R. (2010). Community Psychology, Political Efficacy, and Trust. *Political Psychology*, 31(1), 59-84.
- Ashton, a. T. (1983). *A Study of Teachers' Sense of Efficacy. Final Report, Executive Summary*. Florida: Foundations of Education, University of Florida.
- Balch, G. I. (1974). Multiple Indicators in Survey Research: The Concept "Sense of Political Efficacy". *Political Methodology*, 1(2), 1-43.
- Bandura, A. (1993). Perceived Self-Efficacy in Cognitive Development and Functioning. *Educational Psychologist*, 28(2), 117-148.
- Bandura, A. (1997). *Self-Efficacy in Changing Societies*. Cambridge : Cambridge University Press.
- Baştürk, E. (2013). Modern Egemenliğin 'Nomos'u Olarak İstisna Hali . *FLSF*, 71-83.
- Bennett, L. L., & Bennett, S. E. (1989). Enduring Gender Differences In Political Interest The Impact of Socialization and Political Dispositions. *American Politics Quarterly*, 17(1), 105-122.
- Bentzen, S. S. (2014). *Perceptions Of Corruption & External Political Efficacy: Regime Stability & Democratic Legitimacy*. Electronic Theses and Dissertations. 784.: onic Theses and Dissertations. 784. adresinden alındı
- Benzécrici, J.-P. (1992). *Correspondence Analysis Handbook*. New York: CRC Press.
- Bowler, S., & Donovan, T. (2002). . Democracy, Institutions and Attitudes about Citizen Influence on Government. *British Journal of Political Science*, 32(2), 371-390.
- Campbell, A., Gurin, G., & Miller, W. E. (1954). *The Voter Decides*. New York: Peterson.
- Caprara, G. V., Vecchione, M., Capanna, C., & Mebane, M. (2009). Perceived political self-efficacy: Theory, assessment, and applications. *European Journal of Social Psychology*, 1002-1019.
- Carnegie. (2021, Eylül 03). *Global Protest Tracker*. Eylül 08, 2021 tarihinde Carnegie Endowment for International Peace: https://carnegieendowment.org/publications/interactive/protest-tracker?gclid=CjwKCAjwvuGJBhB1EiwACU1Aiajc8Rg5joR1EefWNNBZ26wRAHzjG_y7n_hTo-hILXzumAS2-FhGLBoCGhkQAvD_BwE# adresinden alındı
- Chamberlain, A. (2012). A Time-Series Analysis of External Efficacy. *Public Opinion Quarterly*, 76(1), 117-130.
- Clarke, H. D., & Acock, A. C. (1989). National Elections and Political Attitudes: The Case of Political Efficacy. *British Journal of Political Science*, 19(4), 551-562.
- Craig, S. C., & Maggiotto, M. A. (1982). Measuring Political Efficacy. *Political Methodology*, 8(3), 85-109.
- Craig, S. C., Niemi, R. G., & Silver, G. E. (1990). Political Efficacy And Trust: A Report On The Nes Pilot Study Items. *Pohtical Behavior*, 12(3), 289-314.

- Davis, C. L., & Colema, K. M. (1976). The Structural Context of Politics and Dimensions of Regime Performance: Their Importance for the Comparative Study of Political Efficacy. *Comparative Political Studies*, 9, 189-206.
- Dinçer, E. H. (2019). Agamben'in Siyasal Kuramı ve Türkiye'deki Suriyelilerin Hukuksal Statüleri. *Göç Dergisi*. doi:10.33182/gd.v6i2.640
- Dyck, J. J., & Lascher, E. L. (2009). Direct Democracy and Political Efficacy Reconsidered. *Political Behavior*. *Political Behavior*, 401-427.
- Finkel, S. E. (1987). The Effects of Participation on Political Efficacy and Political Support: Evidence from a West German Panel. *The Journal of Politics*, 49(2), 441-464.
- Foucault, M. (2013). *Güvenlik, Toprak, Nüfus*. İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Frey, B. (1997). A Constitution for Knaves Crowds Out Civic Virtues. *Economic Journal*, 107, 1043-1053.
- Geurkink, B., Zaslove, A., Sluiter, R., & Jacobs, K. (2020). Populist Attitudes, Political Trust, and External Political Efficacy: Old Wine in New Bottles? *Political Studies*, 68(1), 247-267.
- Goodwill, A. M., Allen, J. C., & Kolarevic, D. (2014). Improvement of Thematic Classification in Offender Profiling: Classifying Serbian Homicides Using Multiple Correspondence, Cluster, and Discriminant Function Analyses. *Journal of Investigative Psychology and Offender Profiling*, 11(3), 221-236.
- Greenacre, M. (2017). *Correspondence Analysis in Practice*. Barcelona: Chapman and Hall/CRC.
- Gurin, P., Gurin, G., & Morrison, B. M. (1978). Personal and Ideological Aspects of Internal and External Control. *Social Psychology*, 41(4), 275-296.
- IBM Corp. (Released 2015). IBM SPSS Statistics for Windows, Version 23.0. Armond, New York: IBM Corp.
- Iyengar, S. (1980). Subjective Political Efficacy as a Measure of Diffuse Support. *Public Opinion Quarterly*, 44(2), 249-256.
- Jasanoff, S., Hilgartner, S., James, W., & White, L. (2021). *Learning From Covid: A 23-Nation Comparative Study of COVID-19 Response, with Lessons for the Future of Public Health*. 09 09, 2021 tarihinde Comparative Covid Response: <https://compcore.cornell.edu/wp-content/uploads/2021/03/012021-23-National-Comparative-Study-Synthesis-Paper4.pdf> adresinden alındı
- Kaloudelis, D., Abdulwahab, A., Fatima, A., & Yasin, Z. (2021). Design of a University Pandemic Response Decision Support System. *Proceedings of the Annual General Donald R. Keith Memorial Conference*, (s. 205-210). West Point, New York, USA 29 April 2021. 03 15, 2022 tarihinde http://www.ieworldconference.org/content/WP2021/Papers/GDRKMCC_21_64.pdf adresinden alındı
- Karaman, T. (2004). Political efficacy and its antecedents in contemporary Russia. *Journal of Communist Studies and Transition Politics*, 20(2), 30-49.
- Karp, J. A., & Banducci, S. A. (2008). Political Efficacy and Participation in TwentySeven Democracies: How Electoral Systems Shape Political Behavior. *British Journal of Political Science*, 38(2), 311-324.
- Kartal, O. (2019). *Yaşayan Ölüler: Sinema, Biyopolitika ve Felsefe*. İstanbul: İthaki.
- Khare, V. (2021, Haziran 05). *The India Covid patients whose lonely deaths went viral*. Eylül 06, 2021 tarihinde BBC: <https://www.bbc.com/news/world-asia-india-57098625> adresinden alındı
- Kölln, A.-K., Esaiasson, P., & Turper, S. (2013). External Efficacy and Perceived Responsiveness – Same, same or different? *EPOP 2013 Conference 13-15 Eylül 2013*. Lancaster: <https://www.lancaster.ac.uk/fass/events/epop2013/docs/External%20efficacy%20and%20responsiveness%201209.pdf>.
- Lambert, R. D., J. E., Brown, S. D., & Kay, B. J. (1986). Effects of Identification with Governing Parties on Feelings of Political Efficacy and Trust. *Canadian Journal of Political Science*, 19(4), 705-728.
- Latané, B. (1981). The Psychology of Social Impact. *American Psychologist*, 36(4), 343-356.

- Latané, B., & Wolf, S. (1981). The social impact of majorities and minorities. *Psychological Review*, 88(5), 438-453.
- Lemke, T., Casper, M. J., & Moore, L. J. (2011). *Biopolitics: An Advanced Introduction*. NYU Press.
- Miller, W. E., A. H., & Schneider, E. J. (1980). *American National Election Studies Data Sourcebook, 1952-1978*. Cambridge: Harvard University Press.
- Nicholls, J. G. (1984). Achievement motivation: Conceptions of ability, subjective experience, task choice, and performance. *Psychological Review*, 91(3), 328-346.
- Niemi, R. G., Craig, S. C., & Mattei, F. (1991). Measuring Internal Political Efficacy in the 1988 National Election Study. *The American Political Science Review*, 85(4), 1407-1413.
- Norris, M. (2016). The Economic Roots of External Efficacy: Assessing the Relationship between External Political Efficacy and Income Inequality. *Canadian Journal of Political Science*, 1(4), 1-23.
- Özmkas, U. (2020). *Biyopolitika: İktidar ve Direniş Foucault, Agamben, Hardt-Negri*. İletişim.
- Pateman, C. (1971). Political Culture, Political Structure and Political Change. *British Journal of Political Science*, 1(3), 291-305.
- PAÜ. (2021). *Sayılarla PAÜ*. Eylül 08, 2021 tarihinde Pamukkale Üniversitesi: <https://www.pau.edu.tr/pau/tr/sayilarlaPAU> adresinden alındı
- Pinkleton, B. E., Austin, E. W., Zhou, Y., Willoughby, J. F., & Reiser, M. (2012). Perceptions of News Media, External Efficacy, and Public Affairs Apathy in Political Decision Making and Disaffection. 89(1), 23-39.
- Pollock, I. P. (1983). The Participatory Consequences of Internal and External Political Efficacy: A Research Note. *The Western Political Quarterly*, 36(3), 400-409.
- Rico, G., Guinjoan, M., & Anduiza, E. (2020). Empowered and enraged: Political efficacy, anger and support for populism. *European Journal of Political Research*, 59(4), 797-816.
- Rosenstone, S. J., & Hansen, J. M. (1993). *Mobilization, participation, and democracy in America*. New York: Macmillan Publishing Company.
- Sarieva, I. R. (2018). How To Measure Perceived Political Efficacy? A Three-Component Scale. *Psychology. Journal of the Higher School of Economics*, 15(3), 477-490.
- Schulz, W. (2005, Eylül 8-10). *Political Efficacy and Expected Political Participation among Lower and Upper Secondary Students*. ECPR General Conference in Budapest: <https://files.eric.ed.gov/fulltext/ED499264.pdf> adresinden alındı
- Schunk, D. H. (1989). Self-efficacy and ability in achievement behavior. *Educational Psychology Review*, 1, 173-208.
- Shaffer, S. D. (1981). A Multivariate Explanation of Decreasing Turnout in Presidential Elections, 1960-1976. *American Journal of Political Science*, 25(1), 68-95.
- Smith, D. A., & Tolbert, C. J. (2004). *Educated by Initiative: The Effects of Direct Democracy on Citizens and Political Organizations in the American States*. Ann Arbor: University of Michigan Press.
- Stewart, M. C., Kornberg, A., Clarke, H. D., & Acock, A. (1992). Arenas and Attitudes: A Note on Political Efficacy in a Federal System. *The Journal of Politics*, 54(1), 179-196.
- TBMM. (2020, Nisan 17). *Yeni Koronavirüs (Covid-19) Salgınının Ekonomik Ve Sosyal Hayata Etkilerinin Azaltılması Hakkında Kanun İle Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun*. 08 18, 2021 tarihinde Mevzuat Bilgi Sistemi: <https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuat?MevzuatNo=7244&MevzuatTur=1&MevzuatTertip=5> adresinden alındı
- TC Cumhurbaşkanlığı. (2021). *Cumhurbaşkanı Genelgeleri*. 09 14, 2021 tarihinde Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı Mevzuat Bilgi Sistemi: <https://www.mevzuat.gov.tr/#cumhurbaskaniGenelgeleri> adresinden alındı

- Ulbig, S. G. (2008). Voice Is Not Enough: The Importance of Influence in Political Trust and Policy Assessments. *The Public Opinion Quarterly*, 72(3), 523-539.
- Valentino, N. A., Gregorowicz, K., & Groenendyk, E. W. (2009). Efficacy, Emotions and the Habit of Participation. *Political Behavior*, 31(3), 307-330.
- Vetter, A. (1997). *Political Efficacy - Reliabilitiit und Validitiit*. Wiesbaden: Deutscher Universitots-Verlag GmbH.
- Watts, M. W. (1973). Efficacy, Trust, and Commitment to the Political Process. *Social Science Quarterly*, 54(3), 623-631.
- WHO. (1999). *Influenza Pandemic Plan. The Role of WHO and Guidelines for National and Regional Planning*. Geneva: World Health Organization.
- WHO. (2021). *About pandemic phases*. Eylül 8, 2021 tarihinde World Health Organization Europe: <https://www.euro.who.int/en/health-topics/communicable-diseases/influenza/data-and-statistics/pandemic-influenza/about-pandemic-phases> adresinden alındı
- WHO. (2021). *Timeline: WHO's COVID-19 response*. Eylül 8, 2021 tarihinde World Health Organization: <https://www.who.int/emergencies/diseases/novel-coronavirus-2019/interactive-timeline#!> adresinden alındı
- YÖK. (2020, Mart 06). *Basın Açıklaması*. 09 14, 2021 tarihinde YÖK: <https://covid19.yok.gov.tr/Documents/alinan-kararlar/03-uzaktan-egitime-iliskin-alinan-karar.pdf> adresinden alındı
- YÖK. (2021). *Covid-19 ve Yükseköğretim*. Eylül 8, 2021 tarihinde Yükseköğretim Kurulu: <https://covid19.yok.gov.tr/covid-19-yuksekogretim-yol-haritasi> adresinden alındı
- YÖK. (2021). *Yükseköğretim Bilgi Yönetim Sistemi*. Eylül 08, 2021 tarihinde Yükseköğretim Kurumu: <https://istatistik.yok.gov.tr/> adresinden alındı
- Zúñiga, H. G., Diehl, T., & Ardévol-Abreu, A. (2017). Internal, External, and Government Political Efficacy: Effects on News Use, Discussion, and Political Participation. *Journal of Broadcasting & Electronic Media*, 61(3), 574-596.

© 2019 & 2022 by the authors. Submitted for possible open access publication under the terms and conditions of the Creative Commons Attribution (CC BY NC) license. (<https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/>).